KARYS

1956

LAPKRITIS

KARYS

1956 M.
LAPKRITIS
Nr. 10 (1326)

Redaktorius Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas Stasys Butkus

Kalbinę dalį redaguoja Kazys Kepalas

Dailiosios literatūros dalį redaguoja Vincas Jonikas

Administratorius Leonas Bileris

*

Leidžia Kario leidykla

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,
Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas,
Justinas Liaukus — Karinės žinios.
L. š. S. T. — Tremties Trimitas.

TURINYS

V. Augustinas, — Priešlėktuvinis ginklas pozicijoje, nuotrauka ..... Viršelis
K. T. Dubysa — Karys ir laisvė 329
P. L. — Blaiviai apsižvalgius 330
P. Alšėnas — Apie kareivius 330
Dr. V. Sruogienė — Lietuvos sukilėlė Emilija Platerytė 331
A. Novaitis — Niekeno žemėje 334
V. Mingėla — Pentagono "Karas" 336
J. Ruokis — Mūsų dienos šiauliuose 338
K. Kepalas — Apie graikų ir lietuvių kalbų panašumą 340
J. A. Jūragis — Laisvai aušant 342
J. Bulika — Karių kapai, nuotrauka 344
A. Balčiūnas — Karinėje stovykloje 345
Ksenofonas — 10.00 žygis 350
Tremties Trimitas 355
Lietuviai kariai laisvajame pasaulyje 358
Karinės žinios 359
Karinė Spauda 360
Kuprinės Pabiros 364

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, P. Bliumas, G. Botyrius, P. Būtėnas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, Dr. K. Jurgėla, J. Jurgėla, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, J. Lukas, P. Mačiulaitis, Marių Žuvėdra, kan. J. Meškauskas, S. Miglinas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšans, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius, T. Žiūraitis, O. P.

ATSTOVAI: Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija. Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart. Cieminis, Rochester, N. Y. Vytautas Sederavičius, Omaha, Nebr. Jonas Citavičius, Cleveland, Ohio. V. Šalkūnas, Melbourne, Australija. Morkus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brockton, Mass — A. Mantautas,
Brooklyn, N. Y.—"Laima",
Chicago, Ill.—J. Karvelis, "Marginiai" — Ramanauskas, "Terra"
Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
Detroit, Mich. — Vl. Mingėla,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Omaha, Nebr. — Elz. Ribokienė,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokas,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas,
London, Ont. — Vyt. Repšys,
St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės Žiburių" Knygynas, J. Smolskis, Br. Žolpys,
Verdun, Montreal, Que. — "Parish Library".

ANGLIJOJE:

D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, N. W. 6, Gt. Britain.
K. Rožanskas, 4 Bailey St., Old Basford, Nottingham.
Santarvė, 46 Aberdare, Gdns, London. N. W. 6, Gt. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
V. Šalkūnas, 131 Bridge St., Port Melbourne, Vic.
E. Stašys, 17 Belmore Ave., Belmore, Sydney, NSW.
Pr. Zenkevičius, 15 Victoria St., N. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Tėvų Kelias, Apartado 369, Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, 2040 Labor Service Co., Kaiserslautern, Postfach 556

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $5.00, pusm. — $3.00 atsk. nr. — 55c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

THE WARRIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription $5.00 per year. Single copy 55 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

KU biblioteka
093 00523505 8

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 10 (1326) LAPKRITIS—NOVEMBER 1956

KARYS IR LAISVĖ

K. T. DUBYSA

Žodis laisvė yra plačios apimties. Jame telpa paskiro asmens, visuomenės, tautos ir valstybės sąvokos. Tai turtas brangesnis už gyvybę ir auksą, kuris turi daug draugų, bet nemaža ir priešų.

Laisvės nevertas, kas ją negina. Kova už laisvę, kova dėl jos išlaikymo yra sunki, reikalaujanti aukų ir turto, kančios ir ryžto. Krašto laisvę ginti privalo visi gyventojai, pirmoje eilėje kariai. Karys yra laisvės sargas, pirmasis dėl jos aukojasi, žūsta. Labai lengva paskelbti laisvės deklaraciją pasauliui, bet tos deklaracijos laisvę apginti, išlaikyti yra labai sunku.

Lietuvis žino laisvės kainą. Visa mūsų krašto praeitis, nuo giliausios senovės, sudaro nenutrūkstamą kovos kelią už krašto laisvę. Už ją kovojo visas kraštas, pirmose linijose grūmėsi lietuvis karys. Lapkričio 23 diena — Lietuvos kariuomenės šventė. Tą dieną prieš 37 metus buvo išleistas įsakymas suorganizuoti karines jėgas kraštui ginti. Rinkosi savanoriai, vėliau pašauktieji, kurie sudarė karinę jėgą, apgynusią Nepriklausomybę, savistovumą ir laisvę.

Lapkričio 23 d. yra visų lietuvių, visos tautos, visuose kraštuose gyvenančių šventė. Per 22 metus mūsų kariuomenėje piliečio prievolę atliko šimtai tūkstančių žmonių. Jie prisiekė savo kraštą ginti nesigailėdami nieko. Ir šiandien Tėvynėje likusieji savo priesaikos tebesilaiko. Iš kario pasidarė partizanas, miško brolis. Jų kova yra viršžmogių — didvyrių. Jau 16 metų, kaip Lietuvos kariuomenės auklėtiniai nekapituliuoja, veda kovą su bolševiku — krašto laisvės smaugėju. Jie laikosi priesaikos: be reikalo ginklo nepakelk, be garbės nenuleisk. Jie yra ne tik Lietuvos laisvės gynėjai, bet ir visos žmonijos. Svetimiems jie yra pavyzdys, įrodymas, kaip tas mažasis kraštas myli savo laisvę, kaip žmonės už ją kovoja ir deda aukas ant laisvės aukuro.

Nemaža mūsų tautos narių dalis išsiblaškė po visus žemės kontinentus. **Nors būdama ir mažuma, bet gyvendama laisvėje, toji dalis turi atlikti savo pareigą tėvynei, kaip vaikai savo motinai.** Tėvynėje likę ir Sibire, bei kitose vietose kenčiantieji tautos nariai savo pareigas atlieka virš jų jėgų. Jie visą laiką yra karo būklėje su Lietuvos pavergėju. Karo būklėje visas kraštas, visi žmonės yra kariai. Laisvė ir jos atkovojimas yra kiekvienam lietuviui švenčiausia ir pirmoji pareiga. Šiems tikslams vykdyti laisvuose kraštuose gyvenantiems lietuviams reikia, visų pirmiausia, vienybės.

Pradedant veiksniais ir politikais, didžiausiom ir mažiausiom organizacijom, pavieniais lietuviais ir ministeriais ar ambasadoriais, iš jų visų turi dvelkti vienybės dvasios ryžtas. Žodžius turi lydėti darbai, gražias kalbas meilė, broliškumas, toji dvasia, kuri stiprino Nepriklausomos Lietuvos laisvės atkovotoją savanorį, pašauktą ar mobilizuotą karį, toji dvasia, kuri šiandien duoda jėgos partizanui, miško broliui ar už spygliuotų vielų kenčiančiam lietuviui.

Jei mes pripažįstame, kad karys ir pilietis yra tas pats lietuvis, tos pačios tautos ir krašto visuomenės narys, tai Lapkričio 23 Dienos šventė yra visų mūsų šventė.

Nepriklausomos Lietuvos motorizuoti kariai. V. Augustino nuotr.

BLAIVIAI APSIŽVALGIUS

P. L.

Jau 16 metų praslinko, kai Lietuvoje staiga sutemo laisvo gyvenimo diena. Nuožmios maskolių vergijos pančiai darosi kasdien baisesni. Nuolat retėja lietuvių eilės, mačiusios, kūrusios, pažinusios laisvą savitą tautos gyvenimą. Sovietų sukurtasis pragaras planingai siaubia pavergtųjų kraštų gyventojus, juos žudydamas, rusindamas, tremdamas į darbo vergų stovyklas arba perkeldamas ištisas šeimas į Azijos dykumas. Po tariamąja laisva lietuviška priedanga veržiasi Lietuvon bolševikų — azijatų įtaka, nutautindama ir demoralizuodama lietuvišką jaunimą. Bolševikai įvairiausiomis priemonėmis žudo krikščionybę, naikina katalikybę, lietuvių tautos ramstį kovoje su maskoliais. Sovietų budeliai labai vykusiai dumia pasauliui akis, jų propaganda veikia visur, kaip rytuose, taip ir vakaruose, kaip pačioj Maskolijoj, taip ir šiapus geležinės uždangos. Štai pabudęs arabų pasaulis laiko Maskvą laisvės kelrodžiu; Abisinijoj ir kituose Afrikos kraštuose Maskvos agentai švaistosi garsiais laisvės ir šviesos šūkiais, varydami šlykščią bolševikų propagandą. Kruvini Maskvos tironai (Bulganinas, žudikas Chruščiovas) arabų ir Indijos gyventojų laikomi tikrais išvaduotojais, laisvės ir laimės pranašai, bičiuliai ir draugais. Demokratai ir laisvasis pasaulis čia parodo visą savo menkybę bei nesugebėjimą. Ar nejuokinga, stebint, kad šiandien maskoliai UN net trigubai atstovaujami: šalia Kremliaus atstovų UN matome Ukrainos ir Gudijos atstovus!.. Ar tai ne šlykšti komedija! O ką sako vakariečiai? O gi nieko! All right!

Toliau. Kas nuveikta lig šiol Maskvos pavergtoms tautoms išvaduoti? Gi nič nieko! Šitaip pareikšdamas aš nekaltinu lietuviškų organizacijų bei jos veiksnių. Ne, lietuvių tremtinių veiksniai čia visiškai nekalti. Kaltininkų jieškokime tik laisvame pasaulyje. Tai didžiųjų valstybių vyriausybės, pataikavusios bei pataikaujančios Maskvos tironijai. Maskolių radijas, spauda, sportininkai, kavijaras ir... vodka daug kam apsuko galveles ir užtemdė rimtą galvoseną. Tai tragiška tiesa!

Lietuviai, nesiguoskime tuščiomis svajonėmis, nepaisykime tuščių pažadų; nepasiduokime, nepalūžkime kovoje dėl laisvės, nenusiminkime! Nors lietuvių tautos galia šiandien labai menka, jos balsas vos girdimas šiapus geležinės uždangos, tačiau jai nereikia nuleisti sparnų. Izraelio tauta ištisus 2000 metų buvo pavergta, išblaškyta, paniekinta, žudoma, persekiojama, o šiandien — ji laisva. Mums būtinai reikia išlaikyti lietuvybė, o vieną dieną tikrai pasikartos 1918 metų vasario šešioliktoji. Kovodami dėl laisvės bei tautos išvadavimo, nepamirškime ir savo kaimynų, su kuriais mums teks gyventi. Laikas rimtai susirūpinti, kad mūsų vaikai ir vaikų vaikai nepamirštų kalbėti ir mąstyti lietuviškai. Ateities Europa — ne 1939 metų Europa, ateities Lietuvą kurdami, nesižvalgykime kaimynų žemių! Nesivaduokime imperialistiniais šūkiais, pažeidžiančiais mūsų kaimynus, su kuriais juk teks susitikti ir gyventi, ne kraujas lieti. Pavergtųjų tautų vienodas tikslas: laisvė, kurios turime siekti suglaustomis eilėmis.

APIE KAREIVIUS, NEDAINUOTAS JŲ KOJAS IR KIT.

PRANYS ALŠĖNAS, Kanada

Besiblaškydami po platųjį pasaulį, jau matėme gana daug žmonių ir daug kareivių. Vieni jų vienaip atrodė, kiti — kitaip.

Išklydom iš savo tėviškių. Mūruose atradom vėsumą, anot St. Ylos, o įkaitintam asfalte — ugnį, kuri degino mūsų padus...

Taip. Bet gi keliaudami daug matėme ir dar daug matysime. Todėl matytuosius žmones vis norisi lyginti su mūsų žaliųjų lygumų žmonėmis, taip lygiai ir kitų kraštų kareivius — su mūsaisiais, buvusiais žaliūkais.

Deja, kaip žmogus žmogui nelygus, taip kareivis kareiviui. Šioje vietoje tenka stabtelėti ties pasaulio ir valstybių pasiskirstymu į taip vadinamus militarinės dvasios ir civiliškos galvosenos kraštus.

Tąja "militarine dvasia" persiėmusius kraštus, anaiptol, netektų skaityti kartu ir imperialistiniais kraštais, kaip buv. nacių laikais Vokietiją, nūdien — Raud. Sovietų Sąjungą ir t.t. Buvo ir dabar yra valstybių, kur žmonės, taip lygiai ir tų kraštų kareiviai, — neapsnūdę, ryžtingi, narsūs, nors — negrobuoniški. Tokių kraštų skaičiun reikėtų įrikiuoti buv. Nepr Lietuva, bei jos žvalieji kariai. Kai reikėjo Tėvynės laisvę atvaduoti — jie kovėsi narsiai, kaip liūtai, nors dažnai nepavalgę reikiamai, apiplyšę, menkai ginkluoti. Tačiau jie tenorėjo apginti tik savąją žemę, nenorėjo nieko užgrobti, nieko pavergti...

POETO ŽODŽIAI APIE NEDAINUOTAS KOJAS

Mūsų subtilusis dainius, Petras Babickas, eiliuodamas apie žmonių, gyvulių ir kareivių kojas, tarp kita ko, šitaip posmuoja:

"Kodėl gi niekas, niekas nedainavo kareivio kojų,
Kurias dažnai nupjauna ligoninėj ar frontuos?..
O kiek minčių jos mums suteikia,
Kai trypia žydinčius laukus,
Kai mindo rūtų darželius,
Ar valstybes su dulkėmis sumaišo,
Tikrai, širdis dabar — bevertė,
O kojos — aukso maišas..."

Ach, o vis dėlto, mūsų karių nuplautomis kojomis beatkovojant savojo krašto laisvę — buvo nemaža. Vienok, jie netrypė, nemindė svetimų žydinčių laukų ir valstybių dulkėmis nemaišė. Tik mūsų krašteli vėl — svetimieji ne tik su dulkėmis sumaišė, bet ir krauju bei ašaromis paplukdė...

MŪSŲ IR KITŲ KRAŠTŲ KARIAI

Atsidūrę Šiaurės Amerikos kraštuose: JAV ir Kanadoj — matome tų kraštų kariuomenę. JAV-bių kariuomenė, tiesa, jau pakeitė savo "civilišką" išvaizdą į karišką, betgi, pav., Kanados — dar toli gražu... Kanadiečio kario — nė nemanyk sulyginti su buv. mūsiškiu Lietuvos kariuomenės kariu. Tai, galima būtų pasakyti, daugiausia, "civiliškos", ir tai dar abejotinos — išvaizdos kariai: dažniausiai begaliniai nutukę, be žvalumo, energjos ir t.t. Vietiniuose dienraščiuose yra jau buvę laiškų redaktoriam, kuriuose nusiskundžiama, jog Kanados kareiviui jau būtų per-

LIETUVOS SUKILĖLĖ EMILIJA PLATERYTĖ

Aš, kol gyva, kovosiu už Tėvynę!
Emilija Platerytė

Nors Platerytė gyveno tais laikais, kada lietuviškas patriotizmas sunkiai teatskirtinas nuo lenkiškojo, nors ji kalbėjo lenkiškai ir vadino save lenke, ji yra giliais saitais susijusi su Lietuva, nes dalyvavo Lietuvos sukilime ir Lietuvoje kovojo su maskoliais, siekdama Lietuvą išvaduoti iš jų priespaudos. Jos tyrios sielos liepsnojantieji jausmai buvo taip kilnūs ir altruistiški, kad ji turi būti priskirta prie žymiausių kovotojų dėl laisvės istorijoj. Todėl nepamirština jos dviguba sukaktis, kuri šiais metais sueina: 150 metų nuo jos gimimo ir 125 metų nuo jos mirties — Emilija gimė 1806 m. lapkričio 13 d. ir mirė 1831 m. gruodžio 31 d.

Emilijos tėvai, Ksaveras ir Ona (gimusi grafaitė Mohl) grafai Plateriai, priklausė prie augščiausios Lietuvos aristokratijos. Gimusi Vilniuje, Emilija gyveno prabangoj, nepažinusi materialinio vargo, bet anksti susidūrusi su moraline kančia, nes jos tėvai savo tarpe nesugyveno ir išsiskyrė. 9 metų mergaitė su motina persikėlė gyventi pas gimines į Liksnos dvarą Latvijoje (netoli Daugpilio), kur ji toliau gyveno, brendo ir mokėsi. Skaudūs santykiai šeimoje anksti sužadino jaunoje sieloje rimtį ir palinkimą melancholijai, poezijai ir užuojautą nuskriaustiesiems. Anksti pabudo joje karštas, net egzaltuotas patriotizmas — jautrią mergaitę turėjo giliai paveikti 1823-4 m. ėjusi filomatų ir filaretų byla, jaunimo persekiojimai, ypač kada Emilijos pusbrolis Mykolas Plateris, vos 13 metų berniukas, už patriotinį parašą Vilniaus mokyklos lentoje maskolių buvo žiauriai nubaustas — apkaltas grandinėmis, išsiųstas į Rusijos gilumą ir atiduotas į "saldotus".

Liksnos dvaro nuotaika buvo demokratiška, jos savininkai priklausė prie tų retų dvarininkų, kurie rūpinosi savo valstiečiais, tad Emilija lankėsi pas kaimiečius, gydė ligonis, mokė vaikus skaityti, taip pat rinko tautosaką ir tautodailę. Ji plačioje apylinkėje buvo žinoma, gerbiama ir mylima lygiai savo draugystėje, kaip ir kaimuose. Jai nerūpėjo puošnūs drabužiai ir pasilinksminimai, bet ji mėgo mokslą, ypač matematiką ir istoriją. Puiki jojikė, ji pasileisdavo į ilgas keliones raita, nepaisydama nuovargio ir nepatogumų, išmoko taikliai šaudyti ir mikliai fechtuotis, nekartą pralenkdama vyrus ir stebindama juos savo drąsa ir ištverme. Iš pat mažumės jos idealu

buvo Joanna d'Arc; savo laiko romantiškos literatūros įtakoje, ji tesvajojo apie kovą su okupantu, apie krašto išvadavimą iš maskolių.

Kaimynystė su Daugpilio tvirtove davė progos rusų įgulos karininkams lankytis Liksnos salone. Komendantas, rusų generolas, susižavėjęs Emilijos grožiu, kartą paprašė jos rankos. Bet ši jam tik atkirto pagarsėjusiais žodžiais:

"Tai neįmanoma, nes — aš esu lenkė..." — Generolas daugiau Liksnoje nebesilankė.

1830 m. Emilijos motina mirė. Giliai išgyvendama tą nelaimę, mergaitė bandė susiartinti su tėvu, bet šis, nemokėjęs įvertinti savo žmonos augštų savybių, atstūmė ir dukterį. Įskaudinta ir įžeista Emilija metėsi į ruošiamo sukilimo sūkurį.

Tuo laiku Europoje viešpatavusi revoliucinė nuotaika, sužadinta 1830 metų liepos mėnesio įvykiais Prancūzijoje, persimetė ir į mūsų kraštą. Lapkričio mėnesį prasidėjo sukilimas Lenkijoje ir buvo ruošiamas Lietuvoje. Mūsų krašto nuotaiką 1831 m. pavasarį apibūdina šie mažai žinomų atsiminimų žodžiai:

"Lietuvoje stojosi tyla, pranašaujanti baisų karą. Vienuolynuose ir rūsiuose buvo slapstomi ginklai, parakas, uždarytose kalvėse naktimis galandamos jietys, tiesiami dalgiai, mokyklų jaunimas liejo švino kulipkas, medžiotojai taupė stambiam žvėriui skiriamus šovinius. Senieji, patyrę vyrai, jau po du, tris kartus dalyvavę kovose už laisvę, sueidavo, kalbėda-

---

daug sunku nešti šautuvą, kuprinę ar kitą — ypač fronto — krūvį, nes ir šiaip perdaug jis apkrautas... savaisiais riebalais.

Š. m. kovo 15 d. Toronto dienraštis "The Globe and Mail" atspausdino Jim Senter straipsnį, pavadintą "Canadian Forces Can Be Glamorous", kuriame apie "neužburiantį" kanadietį kareivį savo išvedžiojimus jis pradeda šitaip:

"Ji buvo nedidukė, vienok patraukli, naturali blondinukė. Ji teigė, jog amerikietiškoji armija, jos akimis žiūrint, gal daugiausia užburianti visame pasaulyje, tačiau, ji gailisi, nes reikia pasakyti, jog kanadiškieji kariai — tai tarytum drabužių ryšuliai..."

Taigi, trūksta karinės išvaizdos, o, vienkart, ir kareiviško šaunumo, o — tuo pačiu — ir kareiviško grožio. Mūsiškiams žaliūkams to netrūko...

vosi pašnabždomis, svarstė sumanymus... Moterys nežiūrėjo į jaunus dabitas, o savo brolius, sūnus ir vyrus kalbino kuo greičiausiai imtis ginklo... Bažnyčiose žmonės karštai meldėsi, ėjo išpažinties, o kunigai slapta kalbino sukilti... Jaunimas nekantravo.."*)

Neapykanta okupantui buvo tokia didelė, kad visas kraštas ruošėsi prieš jį sukilti, nors centrinė organizacija buvo lapai silpna, o Lietuvoje stovėjo apie 60,000 rusų kariuomenės...

Platerytė su keliais apylinkės patriotais ima aistringai studijuoti karo dalykus. Nesulaukdama iš sukilimo centro lauktų direktyvų ir pagalbos, ji vyksta į Vilnių susisiekti su Lietuvos sukilimo komitetu. Bet kaip moteris ji to komiteto (neryžtingo ir likusio neveikliu sukilimui krašte spontaniškai suliepsnojus) priimama išdidžiai ir neprileidžiama prie pasitarimų. Bet Emilija nenusimina, grįžusi į Liksną, sugalvoja pati veikti, susidarydama drąsų planą: jėga paimti Daugpilio tvirtovę, pagrobti jos ginklų sandėlį ir permesti sukilimą į kitą Dauguvos pusę, į Latviją ir Gudiją. Ji susitaria su savo pusbroliais Lucijonu ir Ferdinandu Plateriais, kurie tuo laiku mokėsi Daugpilio karininkų mokykloje (ten buvo dar be jų 16 jaunų vyrų iš Lietuvos) ir buvo pažadėję ją remti.

Emilija su savo vienminčiais ima smulkiai tirti apylinkes, svarsto visokias galimybes, susisiekia su pritariančiais sumanymui patriotais, mezga platų konspiracijos tinklą. Pagaliau nutariama, kad kai tik sukilimas prasidės ir partizanai prieis prie Daugpilio, karininkų mokykla sukils, griebsis ginklo ir užpuls tvirtovės įgulą.

Ir štai, kai 1831 m. pradžioje pirmieji pakilo žemaičių valstiečiai, bandę paimti Palangą, kai kovo 25 d. Julijonas Gruževskis paėmė Raseinius ir tuoj po to sukilėlių rankose atsidūrė Šiauliai, Telšiai ir kiti miestai, Emlija nusprendžia, kad atėjo laikas ir jai veikti.

Emilija nusikerpa savo puikius šviesius plaukus, užsivelka vyriškus drabužius, apsiginkluoja pištalietu bei durklu ir vyksta į Dusetų dvarą pas pusbrolį Cezarį, kuris, sužinojęs apie ruošiamą sukilimą, buvo metęs studijas užsienyje ir kaip tik sugrįžęs namo. Cezaris Plateris bematant prisidėjo prie Emilijos sumanymo ir pats pradėjo organizuoti sukilėlius.

1831 m. kovo 29 d., sekmadienį, Emilija su Cezariu ir adjutante Marija Prušinskaite (žuvo sukilime) ir dar dviem sąmokslininkais atsiduria Dusetų miestelyje. Čia jau viskas paruošta. Apylinkių kaimų žmonės, išgirdę pašnabždomis leistą naujieną, kad tą dieną turi įvykti kažkas nepaprasta, sklidinai pripildo bažnyčią, o po pamaldų pasipila po turgavietę. Emilija iškilmingai iškelia sukilimo vėliavą ir trumpa, karšta prakalba išdėsto motyvus, dėl kurių reikia tučtuojau griebtis ginklo. Apylinkėse žinoma grafaitė susilaukia entuziastingo pritarimo. Atėję su ginklais jaunuoliai tuoj sudaro būrius, čia pat aprūpinami šoviniais. Emilija viską pati prižiūri, rūpinasi tvarka. Netrukus 280 šaulių, 60 raitelių, su šautuvais (dažnai medžiokliniais) ir keliais šimtais dalgiais ginkluotų valstiečių jau pasiruošė žygiui — visų nuotaika jaunatviškai pakelta.

Kitą rytą Emilija su savo sukilėliais užpuola Daugelių arklių paštą, paima 30 arklių, tuo būdu padidindama savo raitelių skaičių, ir pradeda žygiuoti link Daugpilio.

Balandžio mėn. 2 d. rusų pėstininkų kuopa, ėjusi keliu iš Utenos, jai pastoja kelią. Emilija ją atakuoja ir po atkaklios kovos priverčia rusus atsitraukti.

*) J. D. Pierwsze dnie kwietnia 1831 r. w Litwie, 3 psl.

Sukilėlė Marija Rašanavičiūtė, E. Platerytės ištikima draugė

Po poros dienų varginančio žygio sukilėliai prisiartina prie Zarasų. Bet Daugpilio komendantas jau įspėtas, siunčia prieš juos 2 kuopas pėstininkų. Emilija apie tai irgi sužino ir balandžio 4 d. auštant užklumpa dar tebesiilsinčių maskolių stovyklą, ją išblaško ir su džiaugsmingais laimėtojų šūkiais įpuola į Zarasus. Ji ir iš čia išstumia rusus, iškilmingai įrašo į miesto knygą sukilimo aktą ir nedelsdama skuba į Daugpilį. Bet komendantas siunčia prieš taip negausius sukilėlius jau pėstininkų batalioną su 2 patrankom. Emilija, nelaukdama puolimo, įsako saviesiems rusus pulti ir pati raita, su ištrauktu kardu pirmoji puola. Sukilėliai kaunasi karštai, bet rusai juos greit palaužia. Išsibaigia šoviniai, partizanai ima netvarkingai bėgti... Ir Emilija priversta grįžti. Rusai išstumia sukilėlius iš visų kaimų, kuriuos jie buvo užėmę. Dusetos, kur Emilija iškėlė pirmą vėliavą, sudeginami...

Be šio nepasisekimo Emilijos sumanymas paimti Daugpilį pasidarė neįvykdomas dar ir dėl įvykusių pačioje tvirtovėje permainų. Ar komendantas sužinojo apie karininkų mokyklos sąmokslą ar tiesiog nepasitikėjo jos mokiniais, kilusiais iš Lietuvos — balandžio 9 d. įsakė kariūnams vykti į Dibičo armiją, jau pašauktą sukilimo malšinti.

Nepasisekimai tačiau neatbaidė Platerytės nuo tolimesnės kovos. Kartu su Cezariu ir Prušinskaite, surinkusi savo sukilėlių likučius, gegužės 3 d. nuvyko į Upytę, kur girdėjo reiškiantis Zaluskio vadovaujamus sukilėlius. Apie jos žygį ten jau žinota — Emilija pasitinkama ovacijomis. Bet ji skuba į Ukmergę, kur jau yra susibūrę daugiau sukilėlių. Čia kariai ruošia jai pagerbti puotą, bet atsidūrusią ties Pristovėnais (kelyje iš Šeduvos į Baisogalą) Emiliją užklumpa maskoliai. Jų didelės jėgos — 2 pulkai raitelių ir pėstininkų su generolais Sulima ir Malinausku. Sukilėliai, griebę ginklus, bėga užimti pozicijas miškely ant kalnelio. Jie laikosi apie 4 val. atkakliai išbūdami savo vietoje, bet išsibaigia šoviniai ir priešinimasis pasidaro beviltiškas. Kol ėjo kautynės (vienos iš žymiausių visame sukilime), Platerytė visą laiką buvo pačioj tirštynėj, pirmoj ugny, į galą ji apsižiūrėjo likusi viena tik su 3 vyrais. Rusų raitelių artėjimą stabdė suarti laukai, klampi žemė po neseniai buvusio lietaus. Tai daugelį sukilėlių išgelbėjo. Emilija, pavargusi,

sunkiai stūmėsi pirmyn. Priešo šoviniai krito prie pat jos, kartais ji girdėjo maskolių arklių kanopas čia pat už savo nugaros... Visdėlto jai pavyko pasislėpti miškely. Visai išsisėmusi vakarop ji priėjo eigulio trobelę ir čia liko nakvot, nors maskolių stovykla buvo vos už 500 žingsnių... Kitą rytą ji leidosi į tolimesnę kelionę ir po didelių vargų susirado Zaluskio dalinį prie Dubysos.

Netrukus Platerytė prisideda prie Parčevskio būrio, kuris ketino eiti į Vilnių. Čia ji susiartina su kita jauna sukilėle, Marija Rašanavičiūte, ir su ja nesiskiria iki pat mirties.

Tuo laiku kaip tik į Lietuvą iš pietų atžygiavo lenkų kariuomenė, generolo Chlapovskio vedama. Emilija su savo drauge nuskubėjo pas jį ir buvo priimta į I-jį Lietuvos pulką kapitono laipsniu. Ruošdamasi tolimesnei veiklai ji užsidegusi studijuoja karo dalykus, kelia nuotaiką partizanų tarpe. Jai teko dalyvauti didelėse kautynėse prie Vilniaus, kur Panerių kalnuose birželio 19 d. žuvo daug sukilėlių ir vėl teko trauktis. Birželio 25 d. ji jau prie Kauno, vėl kautynių ugnyje. Pulkininkas Kiekiernickis, sukilėlių posto komendantas, nors ir įspėtas, nepasirūpino sudeginti tilto per Nerį, tad rusai be kliūčių perėjo upę ir spaudė sukilėlius. Pastatyta dešiniajame sparne Platerytė drąsiai laikėsi, bet netrukus ir ji priversta trauktis. Kazokų apsupta, ji prasimuša pro juos, rodydama nepaprastą drąsą. Ištrūkusi iš kruvinų Kauno kautynių ji atsiduria Raseiniuose, kur dar rinkosi rusų išblaškyti žemaičių partizanų būriai. Bet sukilimas jau ėjo į galą. Spontaniškai prasiveržęs, blogai suorganizuotas ir tinkamai iš Lenkijos nepalaikytas sukilimas netik neatsigavo lenkų kariuomenei su Dembinskiu, Chlapovskiu ir Gelgaudu atėjus į Lietuvą, bet dėl nevykusios Gelgaudo vadovybės pagreitintai žlugo.

Pulkas, kuriame buvo Platerytė, šiaip taip pertvarkytas ir papildytas, gavo paskyrimą lydėti generolo Gelgaudo kariuomenės daiktų transportą. Dar sumanyta paimti iš rusų Šiauliai ir Palanga, pro kurią tikėtasi pagalbos iš užsienio ir ginklų transporto iš Anglijos. Bet jau buvo per vėlu. Prie Šiaulėnų užpuolė rusai; Gelgaudo kariuomenė buvo sumušta. Raporte generolui Gelgaudui apie susidūrimą ties Šiaulėnais kapitonas Emilija Platerytė minima kaip karys, labiausiai pasižymėjęs šaltu krauju ir drąsa. Tai buvo paskutinės Platerytės kautynės, kuriose ji dalyvavo.

1831 m. liepos 9 d. garsiame karo tarybos posėdy Kuršėnuose nerangi ir negabi vadovybė, nors ir turėjo dar keliolika tūkstančių reguliarios kariuomenės ir pilnus partizanų miškus, nuleido rankas. Kariuomenė buvo padalinta į 3 dalis: Gelgaudas su Chlapovskiu turėjo eiti į Kauną, Rohlandas — į Palangą, o Dembinskis į Kuršą. Tačiau netrukus vadai visi paskui Gelgaudą pasuko į Prūsus — padėti ginklą (perėjus sieną, Gelgaudas buvo nušautas vieno karininko, pasipiktinusio išdavimu).

Kai Chlapovskis, paklausęs Emilijos, kur ji eisianti, ši, sužinojusi, kad nutarta eiti į Prūsus, pasipiktinusi sušuko:

"Laimingos kelionės! Keliaukite sau, jei norite. Aš, kol gyva, kovosiu už tėvynę!"

Tuoj pat, kartu su Rašanavičiūte ir Plateriu, ji apleido Chlapovskio kariuomenę ir miškais pėsčia pasileido link Lenkijos, tikėdamasi prisidėti prie tebeėjusio ten sukilimo. Taip ji keliavo vieno žemaičio valstiečio lydima, per 10 dienų. Jie slėpė ginklus po sunkiomis milinėmis, kentėjo badą, troškulį, nuovargį, nemigą. Pagaliau Emiliją jėgos apleido. Nors ir karščiuodama, žaizdotomis kojomis, ji vis dar bandė eiti, bet krito apalpusi. Cezaris su Marija nunešė ją į eigulio trobelę, kur žmonės ją gailestingai priėmė, paguldė, globojo. Emilija atsigavo, bet tuoj ėmė raginti savo draugus, kad jos nepaisydami eitų toliau:

"Eikit, jūs dar galite būti naudingi, o aš visvien greit mirsiu".

Cezaris, susirūpinęs Emilijos būkle, ryžosi kreiptis į artimiausią dvarininką, prašydamas pagalbos. Tai buvo Ablamavičius iš Justijanavos dvaro prie Ančios ežero — laimei, patriotas. Emilija buvo atgabenta į jo namus ir čia gyveno svetima, panelės Korovickaitės, pavarde. Cezaris nuėjo į Lenkiją. Nuošir-

M. Rybakowski, Emilija Plateraitė kautynėse ties Kaunu 1831 m. birželio 25 d.

NIEKENO ŽEMĖJE

A. NOVAITIS

1918 metų vasario pabaigoj iš Molodečnos, kur tarnavau Rusų X armijos inžinerijos štabe, atvykau atostogų į Ratomką, netoli Minsko. Čia, be vietos gyventojų baltgudžių, buvo susitelkęs didokas būrys tremtinių, kurių tarpe — daug lenkų, tačiau nemaža ir lietuvių. Ratomkoje buvo rusų kavalerijos korpo tiekimo sandėliai. Čia veikė Žemietijos išlaikomas maitinimo punktas, tremtinių mokykla ir užkrečiamųjų ligų ligoninė. Ligoninės administratorium buvo Stasė Landsbergaitė (architekto Vytauto Žemkalnio sesuo). Lietuvis kun. Ruseckas ėjo tremtinių kapeliono pareigas. Tremtiniai — daugumoje ūkininkai ir darbininkai. Jie gyveno Ratomkos vasarnamiuose. Mat, tos vietovės pušynas taikos metu buvo Minsko kurortas.

Vykusios Lietuvos Brastoje Rusų — Vokiečių derybos nutrūko. Rusai atmetė vokiečių sąlygas, pareikšdami, kad jie taikos sutarties nepasirašo, tačiau karo neveda. Todėl fronto padėtis buvo netikra.

Man beviešint Ratomkoje atėjo žinia, kad vokiečiai visu frontu pradėjo žygį tikrosios Rusijos link. Pakrikusios rusų armijos likučiai be atodairos bėgo; daug pateko į nelaisvę. Korpo tiekimo sandėlius, paliktus be sargybos, minia pradėjo plėšti. Tremtiniai ir apylinkių gyventojai grobė viską, ką tik kas sučiupo: maistą, drabužius, municiją, šautuvus, vežimus, gyvulius. Niekas nekliudė. Palaida minia pasidarė pavojinga, nes ginklai atsidūrė jos rankose. Nebebuvo tikra, kad maitinimo punkto ir ligoninės sandėliai irgi nebus išgrobti. Tų įstaigų vadovai susirūpino, kas bus vėliau, kai patys tremtiniai nebeturės maisto šaltinių.

Geležinkelio stoties ir pašto viršininkas, baltgudžių veikėjas Filinovič, kun. Ruseckas, Stasė Landsbergaitė ir maitinimo punkto vedėjas bei dar kiti atsakingesni žmonės susirinko aptarti grėsmingą būklę: kas darytina ir kaip apsisaugoti nuo minios siautėjimo. Vienas pasitarimų dalyvis prisiminė prancūzų revoliucijos laikus: anuomet vietovėse, likusiose be valdžios, buvo organizuojami taip vadinami "Bendruomenės savisaugos komitetai". Tad nutarta neatidėliojant sudaryti panašų komitetą ir organizuoti ginkluotą apsaugą. Pirmininku buvo išrinktas p. Filinovič. Mane gi komitetas išrinko apsaugos viršininku ir įpareigojo skubiai organizuoti ginkluotų vyrų kuopą. Iš karto atsikalbinėjau, sakydamas, kad nesu šios vietovės gyventojas, esu nepatyręs, ir iš viso nesugebėsiu jų viltis pateisinti. Atsikalbėti nepavyko, ypač, kad posėdžio dalyviai lietuviai įrodinėjo, jog man atsisakius, vargu ar komitetas suras kitą asmenį, kuriam būtų pareikštas vienbalsis pasitikėjimas. Nesuradus gi žmogaus — sugalvotas planas nueitų niekais. Man gi visi reiškė pasitikėjimą. Mat, aš buvau mažai kam pažįstamas ir niekam neįsipykęs.

Po posėdžio, tą patį vakarą, pradėjau rinkti savanorius. Susidarė gražus jaunų vyrų būrys. Vienas vietinis karininkas baltgudis, ką tik pasitraukęs iš subyrėjusios rusų armijos, sutiko būti mano padėjėju, kuopos vadu. Štabą įkūrėm geležinkelio stoty. Traukiniai nustojo ėję. Triukšmingas geležinkelio mazgas apmirė. Net bėgiai nuo rūdžių paraudonavo. Tad stoties patalpos buvo tuščios. Štabui tiko.

Per naktį mudu su komiteto pirmininku Filinovič rašėm atsišaukimus į visuomenę, skelbdami apie komiteto įsisteigimą ir tvarkai palaikyti sudaromą ginkluotų vyrų kuopą, su apsaugos viršininku priešaky. Komitetas kvietė savanorius į apsaugos kuopą, ragino piliečius paklusti susidariusiai "niekieno žemėje" valdžiai, liautis plėšti ir t.t.

Kitą rytą, drauge su skelbimais, stotyje ir miestelyje pasirodė mūsų ginkluoti vyrai: tie patys uniformuoti kareiviai, tik su baltu raikščiu ant rankovės, paženklintu Ratomkos pašto antspaudu. Aš pats, kavalerijos karabinu apsiginklavęs, švaisčiaus po rajoną ir sekiau, kokį įspūdį sudarys nauji patvarkymai. Nebuvome tikri, kad įsisiūbavusi minia paklus. O vis dėlto pakluso. Kai kurie piliečiai atnešė net šautuvus, aprangos daiktus. Kiti atėjo užsirašyti į ginkluotą apsaugą. Šiek tiek aptilo palaidas šaudymas.

Štabe darbas virte virė, nes iškarto užgriuvo daug neatidėliotinų administracinių reikalų. Ginkluotų vyrų skaičius augo. Taip pat augo ir reiškiamas mums pasitikėjimas. Turto atsargos irgi didėjo: paėmėm savo žinion keletą palaidų arklių ir iš kuopos sandėlio pasisavintų keletą raguočių. Teko perimti sandėlių apsaugą. Tačiau dienos meto gera nuotaika, vakarui atėjus, vėl keitėsi ir kėlė susirūpinimą. Mat, aprimęs šaudymas vėl pagyvėjo. Nežinojom, kas dedasi kaimynystėje. Reikėjo budėti ir būti pasiruošusiems sutikti visokius netikėtumus. Dalį ginkluotų vyrų paskyrėm sandėlius saugoti, didžiųjų kelių kryžkeles daboti. Tarp postų buvo nustatyti ryšiai. Kita dalis budėjo štabe. Naktį tikrinome sargybų budrumą. Visa tai vyko paskubomis, improvizuotai, nes ir visas komiteto statusas buvo improvizacija niekieno žemėje... Blogiausia, kad už dienos kitos turėsime susitikti su vokiečiais. Besitraukią pabėgėliai minėjo vietoves, kur jie matė vokiečius. Pasakojo apie vokiečių žiaurumus.

---

džios šeimininkės ir Rašanavičiūtės globojama, po kiek laiko Emilija buvo jau besveikstanti, bet, sužinojusi apie visišką sukilimo žlugimą, taip susijaudino, kad liga atkrito ir ji mirė. Palaidota Kapčiamiesty.

Dėl suprantamų priežasčių Emilijos Platerytės globėjų pavardės, jos mirties ir palaidojimo vieta buvo slepiama kol rusai valdė Lietuvą. Paslaptį atskleidė emigrantų spauda užsieny, tačiau patikrinti ar Platerytės kapas tebėra ten atžymėtas, ar giminės slapta jos palaikus kur kitur perkėlė — nepavyko.

Emilija Platerytė tai tik viena, išgarsinta, auka, kuri, nesigailėdama savo gyvybės, stojo į nelygią kovą su daug stipresniu, per ištisus šimtmečius msų kraštą naikinusiu priešu. O kiek dar be jos buvo žinomų ir nežinomų herojų, valstiečių, bajorų, kunigaikščių, vyrų ir moterų, kurie gynė mūsų nelaimingąjį kraštą!..

LITERATŪRA:

J. Straszewicz, Les polonais et les polonaises de la révolution du 29 novembre 1830 (straipsnis apie E. P. yra santrauka jos platesnės biografijos), Paris, 1832. **A. Sliwiński**, Powstanie listopadowe. **W. Gomulicki**, Kłosy polskiej niwy, E. Plater. **F. Wrotnowski**, Zbiór pamiętników powstania 1831 r. na Litwie. J. D. Pierwsze dnie kwietnia 1831 r. w Litwie. **B. Limanowski**, Szermierze wolności, E. Plater. **Wieniec pamiątkowy półwiekowej rocznicy powstania listopadowego** pod redakcją **A. Gillera**, Album Muzeum Narodowego w Rapersvilu, 1881.

Kaip vokiečiai pasielgs su mumis, radę mus ginkluotus?..

Pasitarę su komiteto pirmininku, pasiryžom jieškoti ryšio su vokiečiais ir pranešti jiems, kad Ratomkoje yra ginkluotas dalinys, kurio uždavinys vien tik tvarką palaikyti, ir kad mes nieko bendro neturime su rusų komunistų armija.

Telegrafo ryšis su Molodečna nebuvo nutrūkęs. P. Filinovičiui, prityrusiam telegrafistui, pavyko perduoti mūsų pranešimą vokiečių pusėn. Pasidarė šiek tiek lengviau ant širdies.

Organizacinis darbas vyko dieną ir naktį. Buvo matomi mūsų pastangų vaisiai. Artimiausių apylinkių gyventojai, sužinoję apie mūsų susiorganizavimą, prašė priimti ir juos mūsų apsaugon. Kiti prašė atsiųsti ginkluotą apsaugą, treti maldavo apginti juos nuo plėšikų. Mūsų įtakos plotas didėjo.

Tačiau buvo ir kitokių reiškinių: ne visiems buvo prie širdies įvedama tvarka. Teko nugirsti ir grasinimų. Vieną rytą, eidamas į štabą, už geležinkelio linijos, netoli stoties, išgirdau pagalbos šauksmą. Nieko nelaukdamas, nuskubėjau ta kryptimi. Nespėjus susivokti, kas atsitiko, išgirdau įsakymą: "Ruki vverch — rankas augštyn", ir šautuvo kulka prašvilpė virš mano galvos. Trijų ginkluotų vyrų buvau apsuptas ir nuginkluotas. Apmaudas ėmė, kad taip neapdairiai įkliuvau, būdamas arti štabo! Kas daryti? Beliko vienas ginklas — žodis.

— Ko norite? — paklausiau.

— Turime uždavinį surasti maisto, — paaiškino vienas.

— Eikite į vietinį apsaugos štabą, ten visko gausite.

— Kur tas štabas yra? — paklausė.

— Čia pat, netoli. Aš jus nuvesiu, — atsakiau.

Išgirdę tokį pasiūlijimą, jie sumišo ir nulydėjo mane į mūsų štabą. To man tik ir reikėjo. Čia jie patys atsidūrė mūsų nelaisvėje. Pradėjome tardymą. Jie sakėsi esą iš lenkų generolo Dowbor-Musnickio dalinių. Atvažiavę į Ratomką maisto jieškoti. Dėl šūvio, paleisto mano kryptimi be įspėjimo, jie teisinosi, kad iššovė netikėtai. Atsiprašinėjo, žadėjo daugiau mūsų rajonan nesibrauti. Nenorėdami konflikto gilinti, nutarėme juos paleisti. Davėm porą raguočių ir kito maisto. Mat, nebuvome tikri, kad jie negrįš naktį su didesnėm jėgom.

Vokiečiai vis artėjo. Vieną šaltą rytą, užsikabinęs ant šautuvo durklo baltą vėliavėlę, išėjau kuopos vado lydimas, į vakarinį miestelio pakraštį pasidairyti. Netrukus pamatėme atjojančius tris raitininkus. Prijoję prie sodybos tvoros, jie nusėdo nuo arklių ir žvalgėsi miestelio link. Palikęs palydovą už kalvos, pats priėjau prie jų ir vokiškai paaiškinau, kas čia dedasi. Išklausę mano paaiškinimų, nieko nelaukdami, sėdo ant arklių ir zovada nujojo atgal.

Apie sąlytį tuojau pranešiau komiteto pirmininkui. Savo postus įspėjome būti atsargiems: neišprovokuoti susišaudymo, kai pasirodys vokiečiai.

Dideliu nerimu laukėme, kaip reikalai plėsis toliau. Buvo nejauku, neaišku ir pavojinga. Keletas parų nemigos, rūpesčių ir netikrumo išvargino mus visus. Trumpai valandėlei užėjau į savo butą ir nepajutau, kaip užmigau. Atsibudau pasiuntinio pažadintas: "Vokiečiai Ratomkoje", — pranešė jis.

Pašokęs iš miego, pagriebiau savo šautuvą su balta vėliavėle ir nuskubėjau į vokiečių štabą, kuris ką tik buvo įsikūręs šalia stoties, maitinimo punkto patalpose. Eidamas ten, galvojau: Kieno vardu geriau prisistatyti?! Gen. Dowbor-Musnickio korpo karininko vardu, galvojau, bus geriausia. Žinojau, kad rusų fronte iš visų dalinių šio lenkų generolo kariai vieninteliai išliko drausmingi. Tame korpe nemaža buvo ir lietuvių. Buvo žinių, kad korpas turėjo ryšių su vokiečiais. Idėja apie gen. Dowbor-Musnickio korpą atėjo man staigiai, kai prisiminiau tuos tris įsiveržėlius.

Nepaprastai jaudindamasis, įėjau pas vokiečių bataliono vadą, hauptmaną von Liwonius. Iki to laiko nebuvau iš arti matęs vokiečių. Jie buvo žinomi, kaip priešai fronte, anapus spygliuotų vielų.

Atraportavau, kaip mokėjau. Išklausęs raporto, uždavė keletą klausimų, davė stikliuką konjako ir, ilgai negalvodamas, išrašė ant lauko knygelės lapo liudijimą, kad esu įpareigojamas su savo vyrais saugoti Ratomkos stotį ir miestelį. Paspaudė ranką ir išleido. Matyt, jam buvo žinomas mūsų telegramos turinys. Be to, susitikimas su jo dalinio žvalgais.

Kaip sunkus akmuo nusirito nuo krūtinės. Geriau ir įsivaizduoti negalėjau. Vietoje internavimo ar nelaisvės — pavedimas eiti pareigas.

Apie susitikimą tuojau pranešiau komiteto pirmininkui, kuris drauge su mumis, kariais, nenustojo budėjęs štabe, kol valdėm "niekieno žemę".

Dabar, kai visa Ratomka, visi namai pilni vokiečių, o jų sargybos budi aplink, mes galime pailsėti... Taip Ratomkoje prasidėjo vokiečių okupacija.

(Pabaiga kitame numeryje)

Ruošiama nauja PASAULIO LIETUVIŲ ŽINYNO laida lietuviškai ir angliškai

Atsižvelgiant į tai, kad prieš ketveris metus išleistojo PASAULIO LIETUVIŲ ŽINYNO laida yra išsibaigusi, visuomenės vadų raginamas ėmiausi ruošti visiškai naują ir patobulintą laidą. Nežiūrint kiek pirmoji ŽINYNO laida buvo naudinga, ji buvo neprieinama lietuviškai nemokantiems ir tiems lietuviams, kurie ilgai begyvendami užsienyje yra primiršę lietuviškai skaityti.

Esminės naujosios laidos P. L. ŽINYNO dalys bus lietuviškai ir angliškai. Be to, ŽINYNO pradžioje bus skyrius angliškai Lietuvos draugams ir lietuviškai skaityti primiršusiems lietuviams, kuriame bus paduotos pagrindinės žinios apie Lietuvą ir lietuvius.

Apytikriai trečdalis lietuvių tautos gyvena už etnografinės Lietuvos ribų. Vien tik J. A. Valstybėse yra 124 lietuvių Romos katalikų parapijos ir netoli poros dešimtų kitų religijų parapijų išmėtytų įvairiuose miestuose nuo Atlanto iki Pacifiko. Beveik šimtas periodinių leidinių lietuvių kalba reguliariai pasirodo šiapus geležinės uždangos. Laisvajame pasaulyje puikiai laikosi šimtai lietuvių klubų, draugijų ir biznio įstaigų, savo profesijose dirba šimtai daktarų, inžinierių, advokatų ir kitų. Visos svarbesnės lietuvių įstaigos, klubai, organizacijos bei laisvųjų profesijų asmenys bus surašyti P. L. ŽINYNE ir prireikus lengvai surandami.

Šiuo kviečiu ir Tamstą į talką prisidėti prie to, kad P. L. ŽINYNAS tikrai taptų visų lietuvių žinynu. Jei pridėsite savo KETURIŲ DOLERIŲ ($5.00 kietais liuksusiniais apdarais) prenumeratos mokestį, tai dar geriau. Už šią kainą Žinyną gaus tik iš anksto užsiprenumeravusieji, o vėliau jis bus pardavinėjamas po $5.00 ($6.00 kietais liuksusiniais apdarais).

Rašykite: A. SIMUTIS, 41 West 82nd St., New York 24, N. Y. Čekius rašyti A. Simutis vardu.

PENTAGONO "KARAS"

VLADAS MINGĖLA

Pentagonas — tai J.A.V. visų ginklo rūšių kariuomenės centras. Viskas, kas išeina naujo apie ginklus: karinį Amerikos laivyną, aviaciją, sausumos kariuomenę jokiu būdu negali aplenkti Pentagono. Tai J.A.V. karinės minties smegenynė! Visos didžiulės, moderniai ginkluotos, J.A.V. kariuomenės jautrioji nervų sistema iš įvairių pasaulio kontinentų vingiuojasi per didžiausius atstumus į Pentagoną.

Užtat Pentagono ginčas — daugeliui nebus lengva suprasti. Kaip tai karinės vadovybės tarpe gali kilti kažkoks "karas"? Truputį keista... Bet ilgainiui daug kas paaiškės...

J.A.V. politikai, žurnalistai, mokslininkai bei įvairūs išradėjai dažnai yra plepūs, kaip vaikai. Ir kas svarbiausia apie tokius dalykus, karines svarbias paslaptis, dėl kurių iškėlimo viešumon, ateity gali skaudžiai nukentėti visa Amerikos tauta. Ir keista ir skaudu. Bet tokie veiksmai čia laikomi demokratiškumo pasireiškimu.

Tuo reikalu plačiai rašė visi svarbieji laikraščiai. Visų ginklų rūšių apginklavimo ir strategijos būdų keitimo nesutarimai iškilo viešumon. Tam tikslui buvo net sušaukta speciali spaudos konferencija. Krašto apsaugos vadai bei viršininkai (gen. Nathan Twining — oro jėgų viršininkas; orinių jėgų ministeris Donald Quarles; gen. Maxwell Taylor — kariuomenės viršininkas; Charles Finucane — kariuom. pasekretorius; Krašto apsaugos ministeris Wilson (gynybos sekretorius); admirolas Arthur Radford; karo laivyno ministeris Charles Thomas (laivyno sekretorius); admirolas Arleigh Burke ir gen. Randolph Pate.

Tie iškilę tarpusaviai įvairių ginklo rūšių dalių viršininkų bei vadų ginčai pagaliau buvo patiekti spaudos atstovų konferencijai — reporteriams. Įdomu buvo patirti, jog tame "kare" viešumon iškilę įdomūs ir niekur pasaulyje viešumon neskelbiami klausimai ir net diskusijos.

Kariniams ginklams gaminti, juos tobulinti (čia turima galvoj įvairių rūšių karinės raketos, atominės ir vandenilinės bombos, smulkūs atominiai ginklai, atominė artilerija, sprausminiai kovos lėktuvai bei naikintuvai, tolimo skridimo sunkieji sprausminiai bombonešiai B-47 ir B-52 ir kt.) ir naujuosius išradimus remti bei skatinti buvo paskirta 35.5 bilionų dolerių (vienas B-52 tolimo skridimo sprausminis bombonešis kaštuoja apie 8 mil. dolerių).

Gavus labai svarbių ir patikimų žinių apie naujuosius Sovietų Rusijos ginklus, apie padarytą pažangą naujųjų ginklų srity, reikėjo pertvarkyti jau kiek apleistus J.A.V. gynimo bei ginklavimo reikalus. Akivaizdoje Sovietų Rusijos naujų ginklų ir aviacijos (tolimo skridimo bombonešiai "Bison") pažangos, kilo rimtas, o gal ir kiek pavėluotas reikalas keisti amerikinę karo strategiją, — kariavimo metodus bei taktiką. Ginklavimo klausimus sprendžiant, karo vadų bei ginklavimo viršininkų diskusijos išaugo į stambaus masto tarpusavį ginčą. Besiginčijančios pusės: kariuomenė, oro jėgos ir karinis jūrų laivynas.

PAGRINDINĖS J.A.V. VISŲ GINKLŲ RŪŠIŲ VADŲ KRITIKOS MINTYS:

Oro laivyno vadai aštriai puola kariuomenės proteguojamas "Nike" raketas:

a) Priešlėktuvinės apsaugos raketos geros ir efektyvios šiandien, bet, esą, jos bus nepatikimos rytoj;

b) "Nike" raketos nepakankamai greitos, kad galėtų pagauti šių dienų greituosius sprausminius kovos lėktuvus;

c) Esą reikia pagaminti modernesnę, greitesnę, toli siekiančią raketą, kuri galėtų užtikrintai sunaikinti priešo lėktuvų formacijas dar toli esančias už krašto ribų;

d) Įrodinėjama ir kritikuojama naujas bandomasis "Nike" pakaitalas; esą jis nerodąs ypatingai gerų duomenų, jis nepateisina į jį dedamas viltis ir išleidžiamus pinigus.

Tuo tarpu sausumos kariuomenės vadai prikiša kritikams geros valios ir supratimo stoką. Stengiamasi iškelti "Nike" raketų tobulumą ir nepakeičiamumą, iškeliamos jos nuostabios techninės pusės bei veikimo tikslumas. Jie įrodinėja, kad "Nike" raketinis ginklas gali būti efektyviai, tiksliai ir visad taikliai panaudotas prieš bet kurias priešo orines jėgas, neatsižvelgiant nei į augštį, nei į greitį. Tą tezę gynė generolas Maxwell D. Taylor.

"Nike" nepamainomai geras ypatybes iškėlė Wilber M. Brucker, kariuomenės sekretorius, kuris jos teigiamas ypatybes nusakė šiais žodžiais — **"Nike" raketa gali numušti bet kurį šiandieninį Sovietų Rusijos bombonešį.**

Oro jėgoms vadovaują oficialūs asmenys smarkiai puola bilijonus ryjančius lėktuvnešius, kad:

a) Didžiuliai lėktuvnešiai sudaro priešui (šiuo atveju rusams) perdaug gerą taikinį;

b) Priešo žvalgybiniai lėktuvai (radarais ir kt. technikos — sekimo įrankiais aprūpinti) nesunkiai suseka lėktuvnešių plaukiojimo vietą, kad ir kažin kaip toli jie bebūtų;

c) Didžiuliai lėktuvnešiai sudaro gerą taikinį atominių bombų ir kitų robotinių sviedinių puolimui;

d) Lėktuvnešiai juk vistiek negali atstoti užjūrio sausumos bazių: — jos yra būtinos, kad ir kažinkaip brangiai jų išlaikymas kaštuotų;

e) pagaliau, lėktuvnešiai netinka didelių bombonešių nusileidimui ir pakilimui.

KARO LAIVYNO VADAI GINA LĖKTUVNEŠIUS

a) Be lėktuvnešių negali apsieiti joks karo laivynas. Lėktuvnešių svarba laivynui labai didelė. Jie gerai ginkluoti ir sudaro greit judančią bazę — o tai labai svarbu (plaukimo greitis — 700 mylių per dieną);

b) Modernieji lėktuvnešiai, be lėktuvų aerodromo — lėktuvams pakilti ir nusileisti aikštės, taip pat pritaikyti ir gynimuisi nuo priešo puolimų. Įvairių ginklų gausybė, nepaprasta ugnies galia priešo puolimus padaro sunkiai įmanomus; šiuo metu J.A.V. lėktuvnešiai pasiima 100 ir daugiau Vought F7U-3 Cutlas sprausminių naikintuvų;

c) Svarbu ir tai, kad lėktuvnešiai gali aprūpinti savo aviacijos dalinius viskuo ir ten, kur artumoje nėra jokių sausumos bazių — savo aerodromų;

d) Svarbus ir dar vienas argumentas: priešas juk negali iš anksto žinoti ,kurioj vietoj lėktuvnešis randasi arba, kur jis tam tikru metu atsidurus.

KARIUOMENĖS VADAI

įrodinėja tolimo skridimo sprausminių bombonešių netinkamumą ateities kare, be to, jie nepateisina į juos įdėtą kapitalą, nes: vienas tokių milžinų kaštuoja apie 8 mil. dolerių. Turima galvoje B-52, 8 sprausminių variklių oro milžinas.

a) Milžinai bombonešiai, be lydimųjų kovos lėktuvų ,dėl savo nejudrumo (nors jų greitis — 650 mylios per valandą; skridimo lubos 10—11 mylių), vieni negali vykdyti kovos uždavinių;

b) Tolimo skrid. bombonešiai neapsieina be papildymo kuru ore; be tarnybos patarnavimo; tam tikslui reikalingi transporto lėktuvai ir atitinkamas personalas;

c) Jau praeito pasaulinio karo patyrimas parodė, jog, kur buvo gerai suorganizuota priešlėktuvinė apsauga, didieji bombonešiai dažnai savo tikslo nepasiekdavo, tuo tarpu būsimam kare bus daugiau galimybių tas skraidančias tvirtoves izoliuoti ore ir sunaikinti (kad ir ne visą 100%).

KARO AVIACIJOS VIRŠININKAI

galvoja visai kitaip ir reikalauja didžiausių sumų moderniosios oro jėgos ugdymui: didžiųjų sprausminių ir kt. lėktuvų gamybai. Jų motyvai:

a) Tik dėka turimų branduolinių ginklų (vandenilinių ir atominių bombų) atsargų, taip pat dėka turimų didžiųjų lėktuvų, pritaikytų branduolinių ginklų gabenimui į bet kurią pasaulio vietą, o taip pat ir į Sovietų Rusiją — J.A.V. jau keletas metų sugeba palaikyti taiką pasaulyje;

b) III-sis Pasaulinis karas, jeigu jis kada suliepsnos, užtikrintai būsiąs išspręstas oro jėgų ginklo naikinamu griausmu, ir, reikia manyti, karas bus išspręstas kelių dienų bėgyje;

c) Atominis amžius iššauks, be abejo, ir branduolinį karą, todėl galingi kraštai, kaip J.A.V. ir Sovietų Rusija, bet kuria kaina ugdo tikrai galingą karo aviaciją, kuri turės smogti priešui mirtiną atsilyginimo smūgį.

Bet labai yra galima, kad suliepsnojus III-čiajam Pasauliniam karui, branduoliniai - atominiai ginklai gali būti ir nepavartoti, taip, kaip tai įvyko II-me Pasaul. kare su nuodingomis dujomis — kurių visi turėjo, bet niekas nedrįso jų panaudoti. Ar ne tas pats buvo Korėjos kare?

d) Dideli raketiniai — vairuojamieji sviediniai priklauso branduolinių, strateginių ginklų pozicijai, todėl šios rūšies ginklai turėtų priklausyti orinių jėgų žinybai ir būti jos atsakomybėje. Priešlėktuvinės apsaugos apsigynimo misija būsianti tik tuo atveju garantuota ir patikima, jei jai vadovaus orinių jėgų karininkai ir kt. šios žinybos vadai — specialistai.

SAUSUMOS KARIUOMENĖS IR JŪRŲ KARO LAIVYNO VADŲ JUNGTINIS PAREIŠKIMAS

J.A.V. sausumos kariuomenė ir jūrų karo laivynas pageidauja įvairių nuotolių, strateginio pobūdžio, apšaudymams vykdyti, pakankamo kiekio vairuojamų raketų ir kt. panašių ginklų. Modernūs šių dienų ginklai turėtų atstoti ar bent iš dalies pavaduoti ir sustiprinti sunkiąją artileriją.

Kariuomenė įpareigota ginti ne tik J.A.V., bet ir beveik visą laisvąjį pasaulį žemėje ir iš oro. Todėl saugumui pasiekti būtina ateity sustiprinti priešlėktuvinės apsaugos ugnį naujomis, šiuo metu dar neskelbiamomis, raketomis ir kt. raketinio pobūdžio vairuojamais ginklais bei šaudmenimis.

BAIGMINĖS IŠVADOS

Savaime aišku — Pentagono didysis ginčas, įsimaišius prezidentui D. Eisenhoweriui, pasibaigė. Prezidentas apgailestavo didžiųjų karinių įstaigų, žinybų, karo laivyno viršininkų bei vadų išsišokimą, kuris išėjo viešumon. Atrodo, ir su drausme prasilenkta. Norint kiek sušvelninti "Pentagono karo" paskleistą ne tik J.A.V., bet ir visame pasaulyje blogą nuotaiką, net prireikė šaukti ypatingą spaudos konferenciją. Ją sušaukė Gynybos sekretorius Charles E. Wilson. Šios rūšies spaudos konferencija įvėlė į painiavas ir nemalonumus daugelį didžiųjų civilinių ir karinių viršininkų — kariuomenės, jūrų laivyno, karo aviacijos bei kt.

Bet visų didžiausioji blogybė, kad visas tas ginčas nuo Alfos iki Omegos pateko į Kremlių, kur visi tie tilpę žurnaluose straipsniai buvo stropiai išstudijuoti, išnagrinėti... ir atitinkamų rusų karinių specialistų priimti dėmesin.

Tiesa, J.A.V. ginkluotos jėgos ir naujųjų ginklų studijų įstaigos ir 1956/57 metams gavo 35.5 bilionus dolerių. Tai yra daug. Gyvenimas vėl įeis į seną vagą ir ginčas greit bus užmirštas. Tiesa, dėka šių ginčų Amerikos karinės jėgos iš kongreso laimėjo 900 mil. dolerių papildomai.

Technikos pažanga yra didelė: užtat ir ginklai sensta. Neseniai nebuvo geresnio tolimojo skridimo bombonešio kaip B-29 (kurį nukopijavę rusai ir šiandien naudoja), šiuo metu Amerika turi B-52. Gynybos sekretorius Wilsonas įtikino kongreso atstovus, jog netolimoj ateity Amerika turės žymiai geresnius bombonešius, negu B-47 ar B-52. Be to, jau daromi, geromis išdavomis, bandymai su vairuojamomis tolimo skridimo raketomis. Jau pasiekiama gero taiklumo 1,500 mylių atstume. Daromi bandymai su atominiais lėktuvais. Turima vilčių, jog netoli tas laikas, kad Amerikos tolimo skridimo raketos, vandenilio ar atominiais užtaisais galės perskrosti Atlanto vandenyną per 30 minučių.

O kur dar nepaprastai pažengę bakteriologinio karo tyrinėjimo darbai? Apie tai tylima.

STATEMENT REQUIRED BY THE ACT OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) SHOWING THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION OF KARYS, published monthly at Brooklyn 1, New York, for October 1, 1956. 1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, New York, Editor: Zigmas A. Raulinaitis, 2061 Gates Ave., Brooklyn, New York, Managing editor: Zigmas A. Raulinaitis, 2061 Gates Ave., Brooklyn 27, N. Y., Business manager: Leonas Bileris, 739 Grand St., Brooklyn 11, N. Y. 2. The owner is The Lithuanian Veterans Association RAMOVE, Inc., 467 6th Ave., Brooklyn 15, N. Y., c/o Mr. A. Sperauskas. 3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: None. 4. Paragraph 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner.

Signed: Zigmas A. Raulinaitis, Managing Editor. Sworn to and subscribed before me this 26th day of September, 1956. (Seal) Joseph M. S. Ginkus, Jr., Notary public, State of New York.

MŪSŲ DIENOS ŠIAULIUOSE

JONAS RUOKIS

Š. m. rugsėjo mėn. "Kario" numeryje aprašiau mūsų savanoriškas 1919 m. dienas Lietuvos kariuomenėje Tauragėje. Šiame numeryje noriu atsiminti savanorystės laikus 1919 m. Šiauliuose. Ir jie buvo ne rožėmis kaišyti, bet vargais ir trūkumais nusėti.

Karininkui Birontui perėmus Tauragėje mūsų 2 kuopą į Šiaulių karo komendantūrą, jos vadu buvo paskirtas karininkas Šimkus, kilęs iš Mažosios Lietuvos.

1919 m. balandžio 4 d., pasiėmę savo menką karinį turtą, Tauragėje sėdome į traukinį ir jau užpakalyje palikus Dubysos tiltą, mūsų traukinys sustojo. Mašinistas pranešė, kad garvežys pritrūko malkų, čia stovės apie pora valandų, kol iš miško prisikraus malkų. Mat, tuo laiku traukinių garvežiai buvo kūrenami malkomis, nes anglims iš užsienio pirkti neturėjome pinigų.

Proga pasinaudoję, nuėjome ant Dubysos tilto pasigrožėti gražiais Žemaitijos gamtos vaizdais ir puikiomis Dubysos pakrantėmis. Nuotaikos pagauti, užtraukėme Maironio dainą "Už Raseinių ant Dubysos". Garvežys, prisikrovęs malkų, pajudėjo ir vakare apie 10 val. pasiekėme Šiaulius. Geležinkelių stotyje radome daug žmonių, ypač mergaičių, mus laukiančių. Vadas neleido išlipti iš vagonų ir su mergaitėmis galėjome pasikalbėti tik pro vagonų langus. Paskui įsakė mums iš traukinio išlipti, išrikiavo ir nuvedė į miestą, į vyrų gimnazijos rūmus.

Tuose rūmuose anksčiau buvo apsistoję rusų raudonosios armijos daliniai, todėl šias būstines paliko didžiausioje netvarkoje. Langai išdaužyti, kambariai priteršti, ir visur tik vienos šiukšlės. Paskubomis kambarius išsišlavę ir grindis išsiplovę, sugulėme ant plikų grindų, kuprines pasidėję po galvomis, o šautuvus apsikabinę. Taip įsakė vadas, nes netoli buvo bolševikai ir reikėjo būti atsargiems.

Iš ryto skubėjome į miestą, nes norėjome nusipirkti maisto. Nieko negavome. Neseniai buvo pasitraukę bolševikai ir ūkininkai nieko nevežė į turgų, nenorėdami imti dar galiojančių bolševikų pinigų. Drauge galiojo ir vokiečių ostmarkės.

Netrukus gavome lovas, čiužinius ir pradėjom žmoniškiau gyventi. Apie 3 savaites valgėme avižinę duoną su sėlenomis, bet ir tos maža. Kol duona šviežia, dar galima ją valgyti, bet kai pasendavo, pasidarydavo karti ir sausa. Būdavo sunku nuryti. Vėliau pradėjome gauti ruginę duoną. Kasdien pietums būdavo rūgštūs kopūstai ir truputis mėsos. Kasdien kopūstai, žinoma, nusibosdavo.

Šiauliuose sutikome ir Velykas. Grįžę iš bažnyčios, gavome juodos kavos ir avižinės duonos. Jokių riebalų negavome. Pietums kopūstų ir truputį mėsos, kaip ir visomis dienomis. Po pietų pranešė, kad šv. Zitos ar kitokia draugija (jau pamiršau) paruošė mums Velykų stalą. Tuomet Šiauliuose buvo tik viena karo komendantūros kuopa. Nuėję jau radome stalą paruoštą. Buvo margučių ir kitokių gardumynų. Žmoniškai pavalgėme ir pasišokome.

Orui atšilus, mūsų naminiai drabužiai jau buvo peršilti, o kitų jau nusidėvėję. Gegužės mėn. atvežė medžiagos ir pradėjo Šiauliuose siūti mums uniformas. Kol visus aprengė, atėjo ir birželio mėn. pabaiga. (Apie įvykius su vokiečiais spartakininkais jau esu rašęs 1954 m. "Kario" 5 nr., todėl čia nebekartosiu.).

Pasitraukus nuo vokiečių spartakininkų ir kurį laiką pabuvus Kuršėnuose, vėl grįžome į Šiaulius ir apsigyvenome savo būstinėse. Būklė dar tebebuvo nerami, nes dar tebesiautė vokiečių spartakininkai (komunistai). Keletą savaičių nedarėme rikiuotės pratimų, o naktimis palikdavome savo būstines ir sulįsdavome į karo metu sugriautus namus, jų griuvėsius, kad vėl vokiečiai iš pasalų neužpultų mūsų.

Mūsų vadas karininkas Šimkus, anksčiau tarnavęs vokiečių kariuomenėje, mus pradėjo mokyti vokiškų veiksmų, nors ir lietuviškai. Nebeprisimenu, koks buvo Šiauliuose paradas. Mūsų karo komendantūros kuopą prijungė prie bataliono. Rikiuotės veiksmai nesiderino ir mūsų kuopą atskyrė. Netrukus gavome kitą kuopos vadą.

MŪSŲ BŪKLĖ GERĖJA

Birželio mėn. pabaigoje ar liepos pradžioje mums atvežė piklevotų kvietinių amerikoniškų miltų ir kitokių amerikoniškų gėrybių: lašinių, sviesto ir kt. Tuomet maistas pasidarė visai geras. Pradėjo kepti baltą duoną, pietums pradėjo

virti košę ir kt., vakarienei gaudavome pieniškos sriubos. Bet lietuviui greit nusibodo balta duona. Vėl pradėjo kepti ruginę duoną su kvietinių piklevotų miltų priemaiša.

Šiauliuose stovintieji vokiečių daliniai taip pat plėšdavo apylinkės ūkininkus. Gavę pranešimą, vykdavome ūkininkų ginti, bet vokiečių jau neberasdavome. Jie suskubdavo su grobiu pabėgti.

Liepos mėn. mus septynis kareivius paskyrė į Papilę karo intendanto žinion. Jau anksčiau ten buvo keturi kareiviai, kurie saugojo karinius sandėlius. Mūsų buvo pareiga paraginti ūkininkus atlikti jiems uždėtą valstybinę prievolę ir lydėti karinius transportus į Šiaulius. Pora dienų su intendantu važinėjome po kaimus valstybinės prievolės reikalais, bet prievartos panaudoti neteko. Atiduodavo be pasipriešinimų. Viliočių kaime mus paliko savaitei ir pasakė ūkininkams, kad mums duotų maistą. Ką mums duos, bus jiems įskaityta į prievolę. Mes gavome komandiruotpinigius, todėl už maistą turėdavome mokėti. Buvo šienapiūtė, mes padėdavome ūkininkams šienauti, todėl jie iš mūs neimdavo pinigų už maistą.

Po savaitės grįžome į Papilę. Iš ten, pagal reikalą, po 2 kareivius vykdavome į kaimus, sukviesdavome susirinkimus ir ūkininkams paaiškindavome, ką jų kaimas turėdavo duoti kariuomenei. Reikalaujant kiaulių ar karvių, ūkininkai nutardavo, kuris jų turi atliekamų. Tasai ir turėdavo duoti. Kad toks prievolės davėjas nebūtų nuskriaustas, ūkininkai sudėdavo kainos skirtumą (tarp valdžios skirtos kainos ir laisvai rinkoje gaunamos) ir jam atlygindavo. Valdžia mokėdavo pigiau, negu rinkoje. Jėgos panaudoti netekdavo. Gražiuoju susitardavome.

GRETA MŪSŲ ĮSIKURIA PRIEŠAS

Beveik tuo pačiu laiku, kai mes atvykome į Papilę, į Kuršėnus iš Latvijos įsibrovė bermontininkai ir susisuko sau pirmąjį Lietuvoje lizdą. Mums lydint iš Papilės į Šiaulius karinius transportus, iš pradžių jie mums nekliudė. Bet vėliau pradėjo kabinėtis. Kartą man su kareiviu Narušiu lydint 8 vežimų transportą ir Kuršėnuose sustojus arklių pasišerti, prisistatė apie 30 bermontininkų ir pasakė, kad jie vežimus su maistu paima savo žinion. Bermontininkų grupė buvo iš rusų, todėl mokėjome su jais susikalbėti. Mes užprotestavome, kad šis maistas yra Lietuvos kariuomenės ir mes jo neduosime.

— Nesmarkavok tu, jaunuoli! — pasakė man bermontininkai. Tuoj griebė mums už ginklų ir mus nuginklavo. Nuvedė į vieną namą, uždarė mažam kambariuke ir pastatė sargybą. Už pusės valandos mus paleido ir grąžino ginklus, tik pareikalavo, kad į Šiaulius nuvežtumėm keturis jų karininkus.

Kai išvažiavome, jau buvo vakaras. Bermontininkai nieko nepaėmė iš vežimų. Prieš pat Šiaulius nuėjome pažiūrėti bermontininkų karininkų, bet vežime jų neberadome. Vežikas pasakė, kad prieš 5 minutes, dar apie 2 kilometrus nuo Šiaulių, jie išlipo. Grįžtant per Kuršėnus nebevažiavome.

Papilė ir kiti valsčiai, arčiau Mažeikių, buvo priskirti Mažeikių aps. Rugpjūčio mėn. gale atvyko Mažeikių karo komendantas karininkas Plechavičius su savo kariais ir perėmė iš mūsų karo sandėlių apsaugą. Mes grįžome į Šiaulius. Netrukus bermontininkai iš Kuršėnų įsibrovė į Šiaulius ir čia susisuko sau lizdą.

Vieną spalio mėn. dieną mūsų komendantūra gavo žinių, kad naktį bermontininkai gali pulti lietuvių komendantūrą. O tuo metu Šiauliuose kitų lietuvių dalinių nebuvo. Vakare iš komendantūros slaptai buvo išvežti svarbesnieji dokumentai ir pats komendantas atėjo į kareivines. Kuopos vadas įsakė kareiviams paruošti ginklus ir budėti visą naktį.

Naktis praėjo ramiai. Jau išaušus gavome įsakymą atsigulti. Vos tik atsigulėme, išgirdome šūvius prie savo vartų. Šokome žiūrėti pro langus. Mūsų kareivinės jau buvo apsuptos kelių tūkstančių bermontininkų. Priešintis nebeturėjome galimumų. Juk tai būtų tik savižudystė. Bermontininkai suėjo į mūsų kareivines ir įsakė visiems, iškėlus rankas, išeiti. Neleido net milinių pasiimti. Mus nuginklavo. Tą vakarą buvo vežami iš Kretingos į Kauną naujokai ir tą naktį jie nakvojo mūsų kareivinėse. Ir jie buvo suimti. Karo komendantui pavyko pasprukti, o mus nuvarė į Frenkelio odų dirbtuves ir ten uždarė. Pastatė stipriąs sargybas.

Pas mus pradėjo ateidinėti bermontininkai vokiečiai (bermontininkuose mačiau daugiau rusų). Vokiečiai pradėjo mus apiplėšinėti. Atsinešdavo senus batus ar kelnes, pasižiūrėdavo, kuris lietuvių turi gerus, ir pakeisdavo. Sargybiniai leisdavo mus apiplėšti. Mes pasiskundėme vienam rusų karininkui. Tuomet uždraudė apiplėšinėti.

Iki vakaro išlaikė mus be maisto. Jau vakarop atvežė duonos, taukų ir degtinės. Sustatė mus į rikiuotę po keturis. 2 kilogramų duonos kepaliukas buvo duodamas dviem kareiviams. Duoną užtepė taukais. Litras degtinės buvo duodamas

APIE GRAIKŲ IR LIETUVIŲ KALBŲ PANAŠUMUS

KAZYS KEPALAS

Lietuvių kalbos panašumas į senąją graikų kalbą yra, bet nedidesnis kaip kitų, senųjų, indoeuropiečių kalbų sanskrito, sen. slavų, gotų, ir lotynų. Tik kuo seniau užrašyta ta kalba, tuo daugiau panašumo išlaikė, taigi, panašiausia bus sanskrito, nes ji užrašyta dar prieš 2000 metų prieš Kristų. Antroje vietoje eina graikų kalba, nes jos senieji raštai išlikę iš septinto amžiaus prieš Kristų.

Reikia skirti atsitiktinį panašumą, kurio nerodo kitos prokalbės, nuo tikrojo, kuris nekalbininkui kartais visai nesimeta į akį. Toks gr. žodis "polemos" — karas, nors ir skamba panašiai kaip lietuvių "puolimas", bet savo kilme yra svetimas. Taipgi ir gr. "polemioi" — priešai, yra kitos kilmės, negu lietuvių "puolamieji". Taip pat ir gr. "polis" — miestas, nors skamba panašiai, kaip mūsų pilis ir yra tos pačios linksniuotės, bet nieko neturi bendro su veiksmažodžiu "pilti". Užtat gr. "kyon", kilmin. — "kynos" ir mūsų šuo, šuns, yra tos pačios kilmės, nors pakitėję amžių bėgyje. (Garsas — y — senovėje, priešklasinėje gadynėje, buvo tariamas kaip — u —, klasinėje gadynėje kaip vokiškas — u — umlaut, o dabar kaip — i —). Taipgi gr. lykos — vilkas tos pačios kilmės, nors nepanašiai, rodos, skamba, bet tai patvirtina kitos indoeuropiečių kalbos. Taipgi gr. nyx, nyktos — naktis, nakties, nes sanskr. naktih, sen. slavų nošti, lotynų nox, noctis, vok. Nacht. Taipgi gr. poimen, poimenos (nauj. gr. pimen) — piemuo, piemens; gr. thyra — durys yra tos pačios kilmės. Daug daugiau panašumo linksniavimų galūnėse. Paimsime, kad ir paskutinį žodį "he thyra" — durys, pirmosios linksn. (atitinka mūsų antrąją) moteriškos giminės.

Vienaskaita	Daugiskaita
Vard. he thyra	hai thyrai
Kilm. tes thyras	ton thyron
Naud. te(i) thyra(i)	tais thyrais
Gal. ten thyran	tas thyras
Šauks. o thyra	o thyrai

II linksniuotė (atitinka mūsų pirmąją vyriškosios giminės. Paimsime, kad ir "polemos" — karas.

---

keturiems kareiviams. Turėjome valgyti ir gerti čia pat rikiuotėje, stati.

Kai pavalgėme ir įsigėrėme, pradėjo mus agituoti, kad stotumėm į jų — bermontininkų kariuomenę. Žadėjo mokėti mėnesiui algos po 200 markių kareiviui, duoti dvi poras viršutinių drabužių (dėvėti ir išeigines) ir gerą maistą.

Ar kas įstojo į bermontininkų eiles, nepastebėjau. Jų agitacija nepasisekė. Lietuvių kareivių nesuviliojo. Nieko nepadėjo ir degtinė. Po nepasisekimų suvilioti, rikiuotėje mus nuvarė už miesto, Joniškio gatvėn, ir uždarė į vieną namą, spygliuota vielų tvora aptvertą.

PABĖGOME IŠ NELAISVĖS

Temstant išėjome į lauką pasidairyti. Pastebėjome, kad tvoros basliai papuvę ir lengva pasidaryti skylę. Sargybinių buvo nedaug. Prieš aušrą su kareiviu Narušiu laimingai pasprukome. Vėliau sužinojome, kad tą naktį dauguma mūsų pabėgo. Likusius uždarė į kalėjimą, bet po savaitės paleido.

Išbėgę pasukome Telšių link. Iki Kuršėnų ėjome mažais keliukais, o toliau ėjome vieškeliu. Trečią dieną pasiekėme Telšius. Ten radome ir daugiau mūsų kuopos kareivių. Prisistatėme Telšių karo komendantui Zaleckiui. Jis mus pavadino dezertyrais, pabėgėliais iš kariuomenės, apgyvendino atskirai nuo savo kareivių ir pastatė savo sargybą. Buvome pusiau areštuoti. Kai prisirinko daugiau mūsų kuopos kareivių, nuėmė savo sargybas ir pradėjo mus mokyti rikiuotės.

Sužinoję, kad į Telšius yra atvykusi Kretingos komendantūros kuopa, kad iš Telšių, Kretingos ir kitų apskričių komendantūrų kuopų bus sudarytas batalionas ir pasiųstas į bermontininkų frontą, mes keli kretingiškiai nuėjome pas Kretingos kuopos vadą ir paprašėme, kad mus paimtų į savo kuopą. Be to, pasiskundėme, kad Telšių komendantas su mumis elgiasi kaip su belaisviais. Kretingos kuopos vadas atsakė, kad jis mielai mus priimtų, jeigu turėtų mums atsarginių šautuvų ir drabužių (mes buvome be milinių). Deja, dabar jų neturi ir negali mūsų priimti. Taip pat patarė: jeigu čia su jumis blogai elgiasi, tai, būdami kretingiškiai, iš čia pabėkite ir eikite į Kretingą. Ten bus jums geriau. Taip ir padarėme. Kadangi miesto gatvėse stovėjo policija ir kareiviai patruliavo, tai mūsų kuopos telšiškis kareivis Karvelis mane ir Narušį išvedė tiesiai per daržus. Išvesti patraukėme Plungės link, nuo Salantų ėjome per Darbėnus, užsukome į savo namus, ir pernakvoję kitą dieną prisistatėme Kretingos karo komendantui. Jis mums davė po savaitę atostogų pailsėti, o po jų vėl pradėjome karinį gyvenimą.

Vienaskaita	Daugiskaita
Vard. ho polemos	hoi polemoi
Kilm. tu polemu	ton polemon
Naud. to(i) polemo(i)	tois polemois
Gal. ton polemon	tus polemus
Šauks. o poleme	o polemoi

III linksniuotė (atitinka mūsų III, IV ir V). Paimsime kad ir minėtą žodį "polis" — miestas (moteriškos giminės).

Vienaskaita	Daugiskaita
Vard. he polis	hai poleis
Kilm. tes poleos	ton poleon
Naud. te(i) polei	tais polesi(n)
Gal. ten polin	tas poleas
Šauks. o poli	o poleis

Skliaustuose (i) rodo, kad ji klasiniame perijode jau nebebuvo tariama, bet kaip senovės liekana dar rašoma po prieš ją einančia raide. Skliautuose (n) rodo, kad ji buvo tariama tik prieš balsę ir gale žodžių. Kaip matote, galūnėse daug daugiau panašumo, negu žodyne.

Dauguma tarptautinių žodžių yra graikų kilmės, pav., akmuo — lithos, iš čia litografija, megalitas. Geležis — sideros, panašu į sidabrą, bet sidabras gr. — argyros. Auksas — chrysos, iš čia chrysostomos — auksaburnis. Metalų vardai skirtingi, nes jie gauti iš kitų šaltinių ir kitais keliais. Tėvas gr. — pater, motina — meter, metros. Brolis gr. — adelfos, sesuo — adelfe, sūnus hyios, duktė thygater. Iš jų motina gimininga su mūsų moterimi, tai įrodo sanskr. matar, sen. slavų — mati, materi, lotynų mater, vok. Mutter, angl. mother ir duktė — gr. thygater, sanskr. duhitar, sen. slavų došti, doštere, vok. Tochter, angl. daughter. Be to, gr. hekyros, liet. šešuras, sanskr. švašurah.

Daug keisčiau yra su vardais ir pavardėmis. Čia panašumas dažniausiai atsitiktinis, nes visi lietuviškai skambą vardai graikiškai reiškia visai ką kitą. Taipgi Prometėjus nieko bendro neturi su mūsų "prametėje" ar "pramitėju", o Periklės yra sudurtinis vardas, kaip dauguma senųjų indoeuropiečių vardų iš dviejų dalių: iš prielinksnio "peri" (atitinka mūsų per) apie, anklink ir klės" (iš kleos — garbė, garsas, girdas) taigi, lietuviškai būtų gal Apiegirdas, Aplinkgirdas. Taipgi mano pavardė dviem graikam pasirodė labai graikiška, ir kai sužinojo, ką ji reiškia lietuviškai, labai nustebo, nes graikiškai Kefalas reiškia Didžgalvis, mat galva graikiškai — "kefalė". Taipgi labai "lietuviškai" skambanti pavardė Kirtiklis gr. reiškia ką kita. Žinoma, pasitaiko retkarčiais artimų ir savo prasme, pav., Platonas liet. būtų Platonis, nes — platys, plateia, platy — liet. platus, plati, platu. Taigi gr. pavardė Platakis reiškia Platokas, bet ne "platakis", nes akis gr. — oftalmos. Taipgi miesto vardas Platėjai reiškia Plačiosios, nes moter. giminės, o ne "platieji". Bet tokių vardų labai nedaug, tik daug daugiau panašumo galūnėse, pav., sen. gr. kalbos galūnė "-eides", nauj. gr. "-idis" atitinka mūsų — "-aitis", tai Teodoridis būtų liet. Teodoraitis. Kartais kaikurie žodžiai pakeičia savo prasmę: taip gr. meter — motina, lietuvių kalboje virto moterimi, o būdvardis melas, melaina, melan, gimininga su mūsų "mėlynu", bereiškia juodą, kaip ir latviškai.

V. Joniko pastabos

Iš patiektų pavyzdžių matome, kad graikų kalba buvusi gana panaši į lietuvių kalbą ir jos abi vystėsi tais pačiais dėsniais, kol dar nebuvo nė gramatikų, nė garsų kitimo teorijos. Toji garsų kitimo teorija atrodo abejotina jau vien dėl perdidelio dėsnių skaičiaus: kiekvienam reikalui atskiras dėsnis, pagal kuriuos iš gr. "kyon" padaromas liet. šuo ir, pritaikius dar vieną dėsnį, iš japoniško "karakiri" išeitų aiškus indoeuropietiškas žodis. Mums įdomiau, kad be tų dėsnių pagalbos galime gr. kalboje atrasti savus žodžius pagal primityvesnę lietuvių kalboje žinomą jų prasmę, beveik nepakitusius, arba, atstačius juose kitų rasių įtakose pakeistus garsus. Taip., pav., gr. "kefalė", pakeitę — f — į —v— (vok. —v— išvirtusi —f—) gauname "kevale, kevalas" ir suprantame, kodėl graikai galvą pavadino kevalu, nes abu daiktavardžiai turi vaizdinį ir konstrukcinį daikto panašumą. Kiti žodžiai, be minėtų, būtų: gr. polites — pilietis, kafos — kapas (arba kavos, kavas nuo liet. kavoti), filone — sargyba, pyle — vartai, kome, komos — kaimas, pente — penki, odė — daina, giesmė.

Išlinksniuokime "piemenį" ne jablonskinėje, o šnekamoje žemaičių kalboje ir gramatikoje pagal p. Kepalo graikiškus linksnius, su rodikliu.

	Vienaskaita	Daugiskaita
V.	tas peimou	tei peimenis
K.	to peimens	tun peimenun
N.	tam peimeniou	tims peimenims
G.	tan peimenin	tus peimenius
Š.	o peimou	o pemenis

Raseiniškių tarmėje būtų visai "graikiškai". Tie dalykai rodo, iš kur graikai atėjo prie Dunojaus ir iš ten į Helenų salas. Dabar jau apie 3000 metų ir 2000 km skiria mus nuo jų ir nenuostabu, kad žodžių prasmės pakito, tačiau formos liko. Juk ir mūsų lietuvių kalboje daug kas pakito nuo primityviosios prasmės, pav., "smagus", žem. ir latviuose reiškia sunkumą, svorį, o literatūroje — linksmumą. "Drūtas" vieniems reiškia storį, kitiems stiprumą, tačiau, tas paskutinis žodis turi lotynišką ryšį — tvirtumą. Taip ir gr. "kakos" reiškia blogą, liet. "kaka" irgi nereiškia gero. Iš to matome, kad žodžių prasmės kitime turėta įtakos ir stilistinių idėjų: norėta vulgarų žodį pakeisti poetišku, kai kalba darėsi literatūrinė, todėl atsirado žodžių skirtingos reikšmės, o rašybos evoliucija daug kur iškreipė ir jų formas — iš užrašyto nebepažįstame gyvojo žodžio. Tas pat atsitiko ir su lietuvių kalba, įvedus nosiniams garsams nosinius, tačiau nebeištariamus ženklus: iš "gerun dienun" gauname "gerų dienų", tariama kaip "gerū dienū".

Būtų gera, kad kas nors dar parašytų tais įdomiais kalbos klausimais, o mes tikime, kad gerbiamas Kepalas ir skaitytojai atleis mums už šitą prierašą — smalsumui nėra galo!

K. Kepalo atsakymas į V. Joniko Pastabas

Neiškęsiu neatsakęs į p. V. Joniko kiek diletantiškas pastabas. Jo pasipiktinimas gramatikomis ir garsų kitimo teorija primena man vieno tėvo, dargi inteligento, pasipiktinimą lietuvių gramatika: girdi, kam tiek linksnių lietuvių kalboje; tik tam, kad vaikams galvas kvaršintų. Nežinojo vargšas, kad gramatikos nieko neišgalvoja, o tik konstatuoja kalbos faktus ir juos tam tikra tvarka sutvarko. Tas pat ir su

garsų kitimo teorija: ji surenka kalbos faktus, juos tinkamai sugrupuoja ir išveda atitinkamus dėsnius. Tų dėsnių nėra perdaug, o tik tiek, kiek yra kalbos faktų. Bet tikras kalbininkas niekad nepasitenkins vienu kurio žodžio panašumu, o jieškos daugiau analogiškų reiškinių kokiam dėsniui išvesti. Taigi, graikų kyon, kynos, priešklasinėje gadynėje buvo kuon, kunos, lietuviškai šuo, šuns, sanskrito šva, šunah. Bet vakarų indoeuropiečių minkšta k rytuose virsta š arba s: lietuvių ir sanskrite š, o slavų ir iraniečių s, pav., indoeuropiečių kemtom ar kimtom, lietuvių šimtas, slavų sto, iraniečių satem; graikų deka, lotynų decem, lietuvių dešim, slavų desiati, sanskr. dašan. Lotynų axis, graikų axon, lietuvių ašis, slavų osi; lotynų acris, gr. akros (su pakitėjusia prasme), lietuvių aštrus, slavų ostryj ir t.t. Manau, užteks pavyzdžių įrodyti indoeur. minkštojo k virtimui š lietuvių kalboje. Analogiškai minkštas g lietuvių kalboje virsta ž. Pav., lotynų hiems, liet. žiema, slavų zima, sanskr. hima, graikų cheimon. Nors, rodos, ką turi bendra graikų cheimon su mūsų žiema. Bet atsiminkim, kad mūsų žiema šiaurės vakarų žemaičių žeima ir miestelio vardą Žeimiai, tai gal rasim panašumo.

Ką turi japoniškas "charakiri", klaidingai p. V. Joniko rašomas "karakiri" indoeuropietiško, nežinau. Čia reikia tikrai geros fantazijos, kad surastum. Panašiai, kaip tas vokietis kalbininkas diletantas įrodinėjo, kad vokiečių lapės pavadinimas esąs kilęs iš graikų alopex, būtent kitimas ėjęs tokia tvarka: alopex, lopex, opex, pex, pux, Fuchs. Nors lietuviškai daug lengviau yra išvesti lapę iš alopex, bet aš visgi to netvirtinčiau.

Nors didelė pagunda rišti gr. kefale su mūsų kevalu, bet graikų kalbos istorija rodo, kad jų f atsirado iš p, todėl ir rašoma lotyniškai visur graikiškuose žodžiuose vietoj f ph, pav., phos, photos (fos, fotos) šviesa. Matyti, klasiniame periode ji dar buvo tariama tik lūpomis be dantų pagalbos. Priešingai, garsas v buvęs priešklasiniame periode ir žymimas digamma raide panašia į lotynų F arba visai išnyko arba virto garsu h. Pav., velko — helko — liet. velku, ovis — ois —liet. avis. Taigi senesnė jos forma kepale daugiau bendra turi su kepure negu su kevalu. Tai patvirtina lot. caput, italų capo, vok. Kopf. Kad polites — pilietis, kafos — kapas sutinku, bet nieku būdu kavas, nes kavoti ne lietuviškas žodis, o skolinys iš lenkų chowac. Kad filone — sargyba sutinku, bet ką jie bendra turi, nematau. Taipgi kad pylė (sen. pūlė) — vartai žinau, bet panašumo tarp tų žodžių nematau jokio. Ne tik pente — penki, bet ir visi skaitvardžiai nuo vieno iki dešimties turi panašumo, jei ne su lietuvių, tai su kitomis indoeurop. kalbomis. Būtent heis (iš veins) — vienas, mid — viena, hen — viena, bev. g., dyoi — du (tarm. dujai), dyai — dvi (tarm. dvijai), dyo — du bev. g., treis, tria — trys, tettares, tettara — keturi, pente — penki, hex — šeši, hepta — septyni, okto — aštuoni, ennea — devyni, deka — dešim. Odė — daina, giesmė, bet jokio panašumo tarp tų žodžių nerandu. Tiesa, tam tikra rūšis dainų vadinama odėmis, bet tai ne lietuviškas žodis, o tarptautinis, paimtas iš graikų.

Su tolimesnėmis p. V. Joniko išvadomis sutinku. Tik dar vieną turiu pastebėti, kad ne visos kalbos taip mėgsta keisti savo rašybas, kaip lietuviai. Panašiai kaip anglai, taip ir graikai nemėgsta keisti savo rašybos ir teberašo, kaip prieš 2000 metų, nors ištaria visai kitaip negu parašo.

K. Kepalas

J. Juodis — Laisvės dvikova

Juozas Almis Jūragis

L A I S V E I A U Š T A N T

1. P i r m i e j i

Rūstybės pilnos mūsų širdys,
Vergiją nešti mums gana! — — —
Mus laisvės troškuliu nugirdo
Šviesi jos pažado diena.

Iš Vilniaus rimtos žinios eina:
Jau siaučia priešas mūs kaimuos.
Jis mūsų laisvei deda kainą
Kovos ryžtingos—kruvinos.

Kardus nukalsim kaimo kalvėj
Ir jietis smailinsim aštrias.
Sutiksim priešą šūvių salvėm,
Čia savo galą jis suras.

Nuo Palangos ligi Švenčionių,
Lig Augustavo ir Seinų
Šiandien laisvi pakylam žmonės
Apginti tėviškės namų.

2. A u d r o s e

Vis tamsiau apsiniaukia padangė
Ir perkūnas sugriaudžia rūstus.
Tavo juodbėris, broli, jau žvengia,
Pažiūrėki ar kardas aštrus.

Piktos jėgos užlieti grasina,
Tyko mus sunaikinti visi.
Už tą žemę kovosim lig vieno —
Mums didžiausia audra nebaisi.

Už daržely žaliuojančią rūtą
Ir už kryžių sodybos kieme,
Mes išeisime kautis kaip liūtai,
Nors maišysis dangus su žeme.

Kraujo sėklą į žemę kas sėja,
Laisvės derlių užaugant regės;
Kai sugrįšim, kovoj ištesėję,
Aureole tėvynė žydės.

3. *Viltis kovą užgrūdina*

Mus nudegino saulė ir nugairino vėjai,
Žygių dienos jaunystę užgrūdino.
Mes už šventąją laisvės idėją
Išlaikysim ne vieną dar rudenį.

Lietuva tarp tautų nors nedidelė
Kelią ateičiai tvirtą sau žino:
Mes nesam vargingi paklydėliai
Ant kelio didžiųjų kaimynų.

Mus naikina įnirtusios gaujos,
Bet laisvės vilčių neišrovė —
Mes atgimstančią Lietuvą naują
Jau įvykusia laikom tikrove.

Jos vardu visuos frontuos kariaujam
Už tauriausiąją laisvės idėją.
Mes į pergalę tikime naują
Ir į laisvės dienų sužydėjimą.

4. *Širdys po milinėm*

Kai plačios lankos žaliuoja,
Ar žiema žemę atmaino,
Gretos kareivių žygiuoja
Traukdamos skambančią dainą.

Daina karinga kai girdis,
Rodos kariai geležiniai,
O plaka žmogiškos širdys
Ir po kareivių milinėm...

Kiek tenai šautuvų blizga
Drausmingoje rikiuotėj,
Tiek širdžių myli ir ilgis
Džiaugtis, gyventi nesočios...

* * *

Kai šaukė,
Išėjo... —
Tik veidas nubalo kaip drobė...

Prie vartų
Dar kartą
Juos mylimų rankų glėbys surakino,
Kartą gal paskutinį...
Kas žino...
O žygiai ir kovos ir nuovargio naštos
Dienas ir naktis jų pagrobė...

Prailgusios dienos, skausmingosios naktys!
Širdis kad neplaktų,
Nebūtų to ilgesio, sielvarto pančių! —
Ir gimtojo kiemo,
Akių mylimosios
Ir motinos veido raukšlėto
Tada nepasilgti galėtum
Kalbėdamas skausmo ražančių.

Nejaustum tada, kad esi žmogus jaunas,
Vos pirmas gyvenimo pėdas pramynęs,
Bet būtum žvėris, kuris eina ir kaunas —
Tai būtum karys geležinis.

* * *

Kai žengia kariai
Pro tave, pilieti,
Kuris šalygatvy lieki stovėti,
Nuimki prieš juos kepurę — — —

Klausykis ką kalba jų plakančios širdys:
— Ave Patria! Te salutant morituri!
— Mirti einam! Mirti einam!
— Už tėvynę! Gėlėtą — — —

Jie kausis ir žus už tėvynę,
Už laisvę,
Už garbę šventos vėliavos.
Kariai juk negali prieš mirtį drebėti.
Bet širdį...
Kur širdį kareiviui padėti? — — —

5. *Herojai*

Jie pašventinti herojais —
Iš kovos jie nesugrįžo.
Vėlės jų nuėjo rojun,
Jų kapus dabina kryžiai.

Iš jų kraujo žydi gėlės,
Žydi gėlės jiems ant kapo.
Iš jų kraujo Laisvė kėlės
Ir gyvybe tautai tapo.

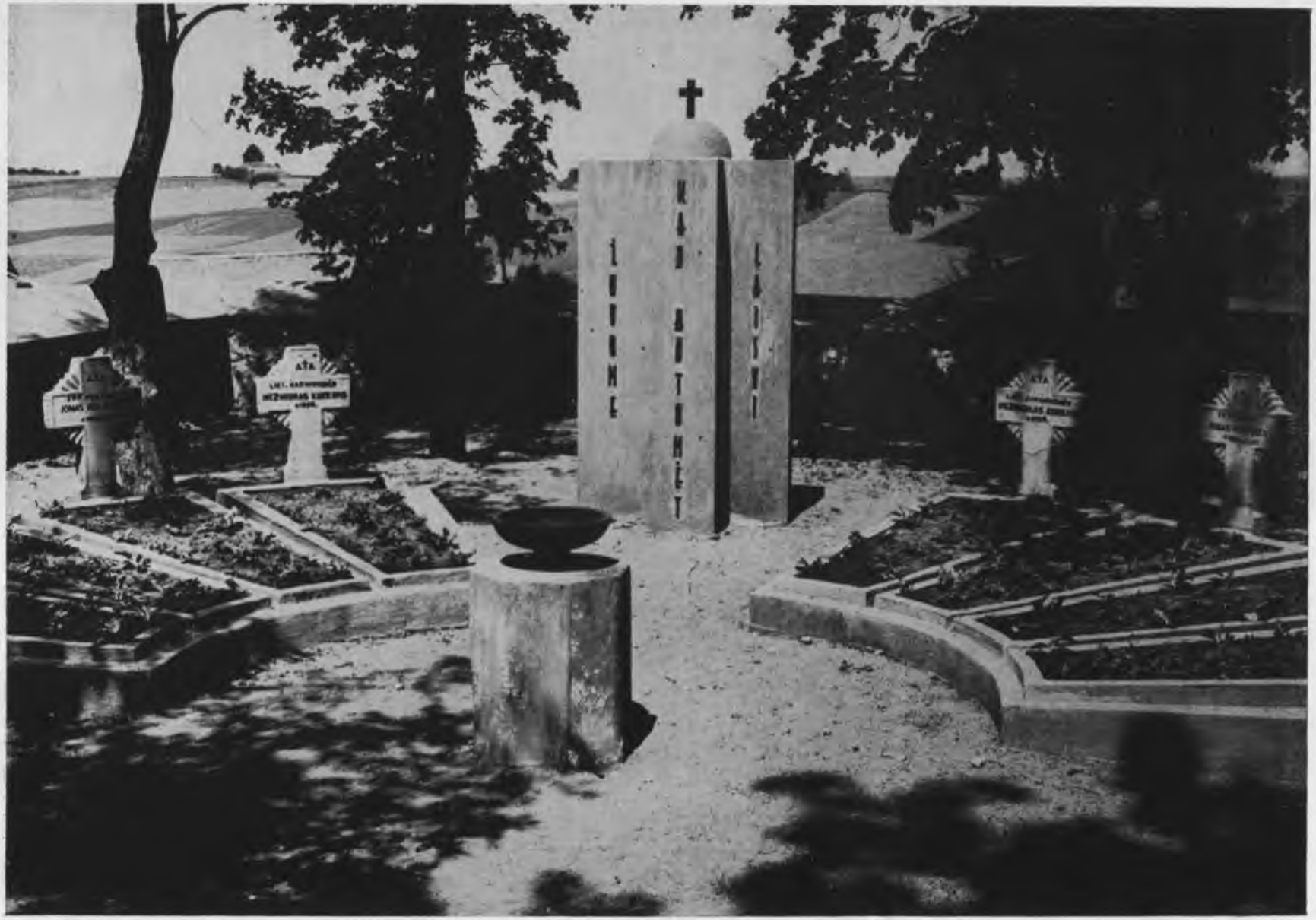

Karių kapai, kuriuose palaidoti 1920 m. ties Širvintais ir Giedraičiais žuvę kariai. Ant paminklo užrašas: Žuvome, kad būtumėt laisvi.
J. Bulikos nuotr. daryta 1939 m.

KARINĖJE STOVYKLOJE

ALGIMANTAS BALČIŪNAS

Penkiasdešimt šeštų metų pradžioje įstojau į kariuomenės rezervus. Ten man ir sako: "Kiekvienais metais turi važiuoti dviem savaitėm į stovyklą aktyviam apmokymui. Birželio 19 būk Camp Drum". Nors buvo dar tik sausio mėnuo, bet laukiu. Praėjo vasaris, kovas ir pagaliau tik kelios savaitės teliko iki važiavimo į stovyklą. Susirinkimuose aš klausiu kaip, kur ir kada man važiuoti ir ką daryti nuvažiavus, o jie man pataria nesirūpinti — viskas būsią atsiųsta paštu, ir instrukcijos ir įsakymai. Tai aš ir nesirūpinu. Nesirūpina ir kiti penki, su kuriais turiu važuoti. Likus tik kelioms dienoms iki išvažiavimo datos, pradedu nerimauti — o gal jie pamiršo apie mane. Suku telefoną ir sakau: "Alow Myke, ar dar tau įsakymai su instrukcijom neatėjo?" Aišku visą tai sakau angliškai, nes Myke yra amerikonas. Jis man atsako: "Ne". Ir vėl laukiam ir nesirūpinam. Mums reikėjo ten būti sekmadienį, o šis pokalbis įvyko ketvirtadienį; nors ir sakau nesirūpinam, bet aš tai truputį susirūpinau, nes Camp Drum yra maždaug 400 mylių atstume nuo mano dabartinės vietovės, taigi toloka. Dėl visako susikroviau būtinus daiktus į savo karišką maišą ir laukiu. Penktadienio vakare, grįžus iš darbo man sako: "Kažin kas tau skambino ir sakė, kad jis kažin kam skambino ir, kad jis jam sakė, kad kažin kas kažkur kažką sumaišė ir, kad į stovyklą važiuosim gale vasaros". Baigta! Galas! "Kas skambino, apie kokią stovyklą kalbėjo?" klausiu aš. O man ir vėl sako: "Nežinau, jis man nesakė, o aš neklausiau". Skambinu Mykei ir sakau: "Žinai ką..." O jis man sako: "Gerai, tai važiuosim gale vasaros". Aš einu miegoti, galvodamas ką darysiu per tas dvi savaites atostogų, kurias užsisakiau savo darbovietėje. Kitą rytą skambina man vienas iš penkių ir sako, kad jis vakar skambinęs vienam iš karininkų ir, kad jis jam sakęs, jog geriau važiuot, negu nevažiuot, nors ir be įsakymų. Gerai, važiuojam. Skambinu Mykei ir pranešu, kad išvažiuojam už penkiolikos minučių. Jis kone apalpsta, nes dar nesusipakavęs. Apsirengiu uniforma, truputį užkandu ir, greitomis atsisveikinęs, išvažiuoju. Mykės maišas atrodo kaip akmenų prigrūstas, pilnas gumbų. Vos spėjam patekti į autobusą, einantį į New Yorką ir po pusės valandos atsiduriam "Greyhound" autobusų stotyje prie bilietų langelio. Mūsų tiktai trys, kiti du nusistatė be įsakymų nevažiuoti. Nusiperkam bilietus ir, pardavėjo paraginti, nubėgam į aikštę, iš kurios mūsų autobusas jau užsidaręs duris, bepradedąs judėti. Šaukiam, kad palauktų, o jis vistiek važiuoja sau. Turbūt, labai graudžiai atrodėm, nes pagaliau sustojo ir atidarė duris. Viduje radom, neskaitant kitų keleivių, dar tris tokius kaip mes, važiuojančius į tą pačią stovyklą, tik šie turėjo įsakymus ir instrukcijas.

Iš pradžios kelionėje viskas buvo įdomu: miestai, kaimai, upės, laukai, ir visi kiti dalykai, iš kurių šis margas svietas susideda, o paskui tik apėmė miegas. Štai, sakau, gyvenime vieną kartą gaunu progą pakeliauti ir kas iš to, pramiegosiu visą laiką. Švelnus autobuso lingavimas tuojau galutinai įtikina, kad truputis miego nebus pro šalį. Kol diena pasibaigė, tai dar daugelį kartų užmigau ir pabudau. Kadangi į popietį autobusas ištuštėjo, tai mes, važiuojantys į stovyklą, pradėjom klaidžioti nuo vienos sėdynės į kitą, bandydami kaip nors pratempti raumenis. Pagaliau, po trylikos valandų kelionės pasiekėm Watertown miestelį, esantį netoli stovyklos. Kadangi čia galima alkoholio pirkti sulaukusiems aštuoniolikos metų, tai mūsų trys kompanijonai nuėjo pasitrankyti po miestą ir atsigaivinti "ugnies vandeniu". Mudu, būdami be įsakymų, nutarėm keliauti į tikslą, kad nereikėtų viršininkų iš lovos kelti, arba naktį prie vartų praleisti. Buvom nusprendę pėsti eiti į stovyklą, bet, kai sužinojom, kad mūsų laukia dvidešimt mylių žygis, tai nusprendėm pabūti "ponais" ir nuvažiuoti taksiu. Laimei sargybiniams užteko mūsų uniformų kareiviškumui įrodyti, nes mes ne tik įsakymų, bet ir asmens kortelių neturėjom. Pakliuvom į centrą, kur pradėjom pasakotis savo bėdas. Turbūt, patikėjo, nes liepė įsirašyt į knygą ir pasakė kur eiti, kad sužinotum, kur eiti ir ką daryti. Kaip sakė, taip ir padarėm, bet be rašytų įsakymų tai sunkiai ėjosi, ir tą pačią istoriją vis reikėjo kartoti prie kiekvieno sustojimo. Pradžioje kalbėdavom visi iš karto, o jau vakare tik kuris vienas pradėdavome: "Tai mes be įsakymų, bet mums sakė, kad..."

GAUNAME GINKLUS

Apie vienuoliktą valandą šeštadienio vakare, baigę savo keliones ir gavę antklodes, paklodes ir kitas miegojimo priemones, atsidūrėm barakuose prie lovų. Kadangi beveik visi buvo nepažįstami, tai kalbos nelabai sukosi, ir apie dvyliktą valandą kažin kas nutarė užgesinti šviesas. Tada tik prasidėjo gyvenimas, šposai, riksmai, ir visoki kitoki galai, kurie tęsėsi iki kokios antros, kol daugumas pradėjo snausti, o vienas knarkti. Ramybės dėlei jį su visa lova išnešė į prausyklą, kur jis ir praleido ramiai naktį.

Sekmadienio rytą mus kėlė šeštą valandą, girdi yra dar daug kas daryti. Iki pietų šiaip taip sugrupavo visą mūsų masę, kuri sudarė "A" kuopą, į keturis būrius, iš kurių kiekvienas buvo dar padalintas į keturis skyrius. Aš patekau į antrą būrį, antrą skyrių ir, kadangi buvau paskirtas skyrininko padėjėju, tai buvau antras skyriaus narys. Po pietų mums išdavė po pusę palapinės, ilgą virvelę, penkis mažus ir du didelius kuoliukus, pošalmį, šalmą, šovinių diržą, gertuvę, pirmos pagalbos maišelį, kuprinę, ir metalinius maisto indus, su kuriais buvau susipažinęs dar DP lageryje, Vokietijoje. Vėliau gavom ir ginklus. Tai šautuvai — "U. S. Rifle M-1". Jie buvo sunumeruoti ir jų numerius turėjom išmokti atmintinai. Beveik pusę valandos sėdėjau, kol savo septyniaženklį sukrėčiau į smegenis. Kitą dalį dienos praleidom taisydami ir tvarkydami patalpas.

Vakare atsisėdau rašyti namo laišką, bet ir vėl atsistojau, nes neturėjau nei popieriaus, nei vokų. Po daug vargo, šiaip taip prasigyvenau vieną lapą ir voką, ir skubiai parašęs laišką ėjau jį išsiųsti, bet dar viena kliūtis — nėra pašto ženklų. Vėliau paaiškėjo, kad beveik niekas jų neturėjo. Už kelių dienų vienas 3¢ ženklas kanavo penkiolika centų "juodojoje rinkoje".

Mano laiškas buvo išnešiotas kišenėje keturias dienas ir po to jeigu jį dar ir būtų buvę galima įskaityt, tai visos žinios vistiek jau buvo pasenusios.

Tą vakarą nuėjau gulti anksti, nes gąsdino, kad ryte anksti kels. Buvo apie vienuolikta valanda ir, laimei, greit užmigau, nes kitą rytą dar prieš keturias užsidegė šviesos ir puskarininkis pilna gerkle suriko: "Keltis!" "Eik tu po velnių, dar tik vidurnaktis!" pasigirdo iš visų kampų, bet šiaip taip atsikėlėm.

Tai buvo mūsų apmokymo pradžia. Pratino kaip ketvirtą valandą pažadintam iš miego, per keturiasdešimt minučių atsikelti, nusiprausti ir nusiskusti, pasikloti lovą, išsivalyti patalpas ir pasiruošti rytinei rikiuotei lauke. Vėliau reikėjo nužygiuoti pusryčių. Čia vėl daug naujenybių. Gauni tik valandą laiko pavalgyti. Normaliai, tai pilnai užtektų, bet kai reikia iš tos pačios valandos dvidešimt minučių laukti maisto eilėje ir apie dvidešimt penkias, kad indus išsiplovus, tai belieka tik dešimt minučių valgymui. Maistas atrodo neblogas, įvairus. Iš pradžios neėmiau to, nevalgiau šio, bet paskui viskas ėjo kaip į maišą. Net ir kavą, kuri atrodė gaminama iš karo metu nuo vokiečių atimto erzaco, ir tą šiaip taip išgerdavau. Plaunant indus, juos perleidi per tris verdančio vandens katilus ir kadangi vis skubini, tai pabaigus, rankos atrodo kaip išvirintos, ir vėl valgyt užsinori.

Taigi, kaip sakiau, valgėm pusryčius. Pavalgęs nuskubėjau į barakus, iš kur pasiėmęs šautuvą ir kuprinę išėjau į lauką rikiuotei. Skubiai išsirikiavę laukėm pusantros valandos, nes, atrodo, per anksti atsikėlėm — keli net verkti norėjo.

Apie aštuntą valandą pagaliau išjudėjom. Žygiucti sekėsi nekaip: maišėsi kojos, smuko kuprinės ir šautuvai, krito šalmai, bet šiaip taip žygiavom ir po kokios pusės valandos, atrodo, atvykom į vietą, nes sustojom. Buvom viduryje molėto lauko, kuriame kur ne kur augo kažkokios žolės ir smilgos. Susėdus prasidėjo parodomasis aiškinimas kaip sulipti ir išlipt iš sunkvežimių. Tai mane nudžiugino, nes jeigu pirmiausia mokina kaip į sunkvežimius laipioti, tai reiškia, kad mažai reikės vaikščioti. Tačiau greitai buvau šiuo atžvilgiu nuviltas. Po sunkvežimių išsiskirstėm į skyrius ir pradėjo mokyti vaikščioti, daryti sukinius ir t.t. Apie dvyliktą grįžom į stovyklą valgyti pietų, po kurių vėl paskubom išžygiavom tik šį kartą dar toliau. Tą popietį išmokau kaip išardyti savo ginklą į pačias smulkiausias dalis. Išnarsčius jis atrodė tik krūva metalo ir medžio. Tiktai vargas, kad sustatant, po tiek laiko ir prakaito, jis vis atrodė kaip krūva metalo. Kol saulė nusileido ir šią kliūtį nugalėjom. Vakarienei grįžom apie pusę šešių. Visą vakarą praleidau valydamas, nors dar ir švarų šautuvą, batus, ir visokius kitokius dalykus, kurių puskarininkis prasimanė.

Kitą rytą atsikėlėm ketvirtą valandą ir išžygiavę į laukus toliau gilinom savo žinias apie vaikščiojimą, šautuvo laikymą ir kilnojimą ir dar kažką labai neįdomaus. Pietus sekė šaudymo instrukcijos, kurios tęsėsi visą savaitę. Pirmiausia parodė įvairias padėtis, kaip jas priimti ir kaip laikyti ginklą. Kadangi raumenys buvo neįpratę, tai ko neplyšau bandydamas patenkinti mano instruktorius, bet po kiek laiko jau ėjosi geriau ir vakare atsiguliau, įsitikinęs, kad galėčiau nušauti varną už pusės mylios. Bet, atrodo, kad mūsų instruktoriai buvo kitos nuomonės, nes kitą rytą vėl ketvirtą valandą atsikėlus ir visą valandą žygiavus, tęsė tas pačias instrukcijas, kurios jau pradėjo labai nusibosti. Po pietų ėjo paskaitos apie bacilas, chemikalus ir atomines bombas. Sėdžiu ir klausausi. Buvom susodinti ant tokių amfiteatrinių medinių suolų. Aš buvau užsirioglinęs ant pačio viršutinio į šešėlį, apie dešimt pėdų nuo žemės. Tai, kaip sakiau, sėdžiu, viskas ramu ir gera. Staiga, tamsu ir pasijuntu, kad krintu. Griebiuosi už kaimyno jį beveik nutempdamas žemyn, bet šiaip taip susilaikau. Pasirodo, užmigau ir krisdamas būčiau prisitrenkęs.

NAPOLEONAS IRGI NEDAMIGDAVO...

Kai ketvirtadienį prikėlė prieš keturias, tai atsisėdęs pradėjau skaičiuoti, kiek aš esu miegojęs per tas penkias naktis stovykloje. Šiaip taip suskaičiavau dvidešimt tris valandas. "Juk tai mažiau kaip penkios valandos į dieną", skundžiuosi savo kaimynui. "Nesirūpink", sako jis. "Napoleonas visą savo gyvenimą tik po penkias valandas į dieną miegodavo". "Labai gerai, bet aš ne Napoleonas. O, be to, žiūrėk, kur jis atsidūrė su savo penkiom valandom". Nuo to laiko Napoleono žlugimas man pasirodė kitokioje šviesoje. Toliau samprotauti neliko laiko, nes visi jau skubėjo į prausyklą. Vėl žygiavom, vėl šaudymo instrukcijos, ir taip visą rytą ir dalį popiečio. Baisiai atsibodo. Paskui rodė žemėlapius ir kompasą ir aiškino kaip ir kam juos naudoti. Prieš eidamas gult, gerai išvaliau šautuvą, kadangi sakė, kad rytoj gausim progos pašaudyti. Guldamas golvoju, gal mums leis ilgiau pamiegoti, kad būtume atydesni ir ko nors nenudėtume, bet kur tau, dar blogiau, laikrodis rodė tik po trijų, o jau mus tempė iš lovos.

Per šias kelias dienas mes jau lyg pradėjom elgtis kaip kareiviai. Atsirado didžiavimasis savo būriu ir tuo pačiu varžybos su kitais.

Kiekvieną rytą, po švilpuko, mes iš barakų išsinešdindavom, lyg velniai iš peklos, rėkdami visom gerklėm, kad visas rajonas žinotų, jog antrasis būrys jau eina lauk. Mūsų būriui gana dažnai pasisekdavo išsirikiuoti pirmutiniam iš visos kuopos. Žygiavom jau kaip reikia, ypač dar jei uždainuodavom. Ir šiaip jau buvom pripratę prie visokių žmogaus laisvių suvaržymų, tiktai stoka miego ir valgymas laukuose vis dar nelabai buvo prie širdies. Su miegu būdavo taip blogai, kad jeigu bent dešimtajai sekundės dalelytei užsimerkdavau, tai ir visas jėgas sukaupęs nepajėgdavau atsimerkti ir keliom sekundėm pasijusdavau danguje esąs, kol kas nors iš vyresniųjų patapšnodavo į šalmą. Tai dažniausia įvykdavo per paskaitas. Visas jėgas sukaupęs klausydavausi kas sakoma, bandydamas kaip nors išsiblaivyti, bet viskas tik aptempdavo ir z-z-z-z... Dešimties minučių pertraukos metu dribdavau kur stovėjęs, nors ir ant akmenų ir tuoj nieko neatsimindavau, kas toliau būdavo.

Su lauko valgiu tai nebuvo taip blogai, nes turėjau labai stiprų sąjungininką — alkį. Visada būdavau išalkęs ir visai nerūpėdavo ką valgai, svarbu, kad valgai. Būdavo, jei nelyja, tai kol pereini maisto eilę, nueini į kokį ramų kampelį ir, pasidėjęs ant žemės, pradedi valgyti, tuoj viskas apsidengdavo keleta milimetrų smėlio. Mat, ten labai smėlėtos vietos ir beveik visada pučia vėjas. Tik pradėjus valgyti, atsikrausto skruzdės, jos plūduriuoja po kavą, padažą ir ypač po saldų trečiąjį. Lietingomis dienomis, kurių pasitaikė nemažai, nėra smėlio ir skruzdžių problemos, bet, gavęs pusę puoduko karštos kavos, kol pradedi ją gerti, tai netrukus turi pilną puoduką drungnos buizos. Bulvės, mėsa, daržovės, viskas pažliunga vandeniu ir tik alkis viską nutraukia į pilvą. Taigi čia pirmą kartą valgiau, kad gyvenčiau, o ne gyvenau, kad valgyčiau.

Kaip sakiau, penktadienį trečią mus prikėlė ir už pusantros valandos, išsivalę patalpas, atlikę apžiūrą ir pavalgę pusryčius jau žygiavom į šaudyklą. Ji buvo gana toli ir, iš tikrųjų, turėjom važiuoti sunkvežimiais, bet jie neatvyko ir todėl mes skubėjom pėsti. Atrodė, kad žygiuojam jau visą dieną ir, kai mus pasivijo į pratimus važiuojantys tankai, tai visai ūpas krito. Jų įgulos pradėjo iš mūsų juoktis. Gera jiems juoktis ,kai sėdi visą dieną.

Pagaliau pasiekę šaudyklą, buvom paskirstyti į dvi grupes, viena šaudyti, o kita instruktoriauti. Aš patekau į antrąją ir turėjau visą rytą sekti savo draugo klaidas. Kadangi naktį lijo, tai žemė buvo šlapia ir šalta, o kylantis vėjas orinių sąlygų nepataisė. Bet prieš pietus išlindo saulė ir viskas pasikeitė. Vėjas pradėjo nešioti greit džiūstantį smėlį, o saulė be gailesčio kepinti. Antrosios grupės šautuvai, pagal šaudyklos taisykles, sustatyti atidarytom spynom, buvo maudomi smėlio. Keikiuosi, kam vakar išalyvavau šautuvą, šiandien jis bus pilnas purvo. Taip ir buvo: pasiimu šautuvą, o gi jame smėlio, kad užtektų karvę pakasti. Nėra laiko valyti; reikia šaudyti su tokiu.

Gaunu devynis šovinius prisišaudymui, kuriuos turiu iššauti pavieniui, jie be apkabos. Įgrūdu pirmą, kuris vos telpa per smėlį, užstumiu spyną, patikrinu savo padėtį ir, žandą prispaudęs prie šautuvo, žiūriu per taikiklį. Truputį siūbuoja, bet nieko. Giliai įkvėpiu, nusitaikau, ir spaudžiu gaiduką. Spaudžiu, spaudžiu ir, W-H-A-M! Sprogo. Akyse žalia, galva svaigsta, ir žando visai nejaučiu. Tai tau atatranka! Žiūriu į taikinį — plevėsuoja raudona vėliava, reiškia nėra kliudymo. Žiūriu į šautuvą: spyna atidara, o suplėšyta tūtelė viduje. Ji taip įstrigo tarp smėlio, kad ištraukėjas ją suplėšė. Instruktoriaus padedamas, išstūmiau tūtelę ir bandau sekantį. W-H-A-M! Vėl tas pats, tik šį kartą žandą jau gerokai skauda ir atrodo, kad tinsta. Galvoju, gal nelaikyti jo prispausto, bet gi mus mokė taip daryti. Spaudžiu trečią, tas pats galas. Šį kartą nusistatau žando nelaikyti net arti šautuvo, ir nueinu pakeisti savą į kitą, geriau veikiantį. Pasirinkau gana gerą, kuris ištikimai tarnavo visą popietį ir su žandu gerai išėjo, nors poakis nuo pirmų šūvių ir pamėlynavo.

GAVAU MEDALĮ

Tą popietį šaudėm iš visų padėčių. Iš pradžių, kaip sakiau, tik prisišaudymui, paskui susipažinimui ir ant galo sąlygom išpildyti. Iš dviejų šimtų galimų pataikiau šimtą šešiasdešimt penkis, ir už tai gavau "sharpshooter" medalį. Iš visų pratimų man geriausia patiko taip vadinama "sustained fire" (nuolatinė ugnis): gauni aštuonių šovinių apkabą ir vieną atskirą šovinį. Po signalo turi penkiasdešimt sekundžių atsigulti padėtin, užsitaisyti vienu šoviniu ir jį iššauti, paskui įdėti apkabą ir išleisti likusius aštuonis. Kai esi geroje padėtyje, tai paspaudi gaiduką, W-H-A-M, viskas pašoka, bet automatiškai grįžti ant taikinio ir vėl W-H-A-M! Taip aštuonis kartus.

Baigę šaudyti, vos vilkdami kojas, sulipom į sunkvežimius, kurie niekados gyvenime taip gerai neatrodė. Po vakarienės visi ėmė valyti šautuvus, kurie buvo aprūkę nuo šaudymo. Maniškis buvo tik pilnas smėlio,

Amerikiečių kariai apmokomi veikti su šarvuotais autovežimiais. **Army Photo**

kurį be vargo iškrapščiau, todėl turėjau laiko parašyti namo laišką, kurį šį kartą tuoj išsiunčiau.

Šeštadienio rytą tampėm taikinius, kol kiti šaudė, o vakarą turėjom laisvą, todėl daugumas, išsiėmę leidimus, išgarmėjo į Kanadą, esančią tik dvidešimt mylių nuo stovyklos. Aš su keliais draugais nuvažiavau į Watertown ir, kadangi mano kompanijonai pasigėrė, pakliuvom į vargą. Visą sekmadienį turėjau sėdėti barakuose, kas valandą eiti pas budėtoją ir pasirašinėti į knygą. Net pamiegoti negalėjau.

Pirmadienį pradėjo mokyti kautynių taktikos. Iš ryto supažindino su dujokaukėm ir nuvedė į dujų kamerą su ašarinėm dujom. Kvėpuojant per dujokaukę, nieko nejutau, bet kai liepė ją nusiimti, vos tik atplėšus nuo veido, kokio tūkstančio svogūnų graužimas metėsi į akis, gerklę ir visą veido odą. Ašaros pasipylė srovėm. Turėjau laikytis už kaimyno diržo, kad žinočiau, kur eiti, kai davė įsakymą išjudėti. Išnėrus į lauką, truputį pagerėjo, bet dar kokią pusę valandos ašaros riedėjo ir ėdė akis.

Toliau žiūrėjom kaip užsimaskuoti nuo priešo. Sėdėjom ant medinių pakopų. Prieš mus, lygumoje buvo išsidėstęs visas būrys su keliais kulkosvaidžiais. Nors jie nebuvo toliau kaip pora šimtų jardų, nei vienas iš jų nebuvo pastebėtas ir, kai jie pasirodė po mūsų nosimis, mus labai nustebino. Rodė taip pat kaip patruliuoti nakties metu. Sekė pietūs, smėlis, skruzdės ir t.t., bet kadangi mūsų būriui teko pirmam pavalgyti, tai buvo laiko ir pamiegoti. Visiems pavalgius, mus perkėlė į kitą vietą, susodino ant žemės ir pradėjo aiškinti apie patruliavimą, judėjimą per kliūtis ir kai esi apšaudomas, o paskui patiems leido išbandyti. Gal kokių dviejų šimtų jardų atstume, miškelyje sėdėjo "priešas", kuris turėjo būti likviduotas. Vykdė kiekvienas skyrius paeiliui; kiti žiūrėjo iš šono ir juokėsi iš klaidų. Mūsų eilei atėjus, išsidėstėm maždaug dvidešimt pėdų atstume vienas nuo kito, sugulę į žolę. Kiekvienas turėjo veikti, derindamasis su savo draugu: vienas daro perbėgimą, o kitas dengia jį ugnimi, paskui pirmutinis dengia antrąjį ir t.t. Pirmoji kliūtis buvo beveik keturių pėdų augščio tvora, per kurią daugelis anksčiau šokusių, parvirto ir sukėlė daug juoko žiūrovams. Nenorėdamas raudonų ausų, po signalo pakilau ir kaip įgeltas nusinešiau tvoros link. Šalmą vos ant galvos išlaikiau, beveik šautuvą pamečiau, bet kliūtį peršokau ir pasinešęs kelioliką žingsnių, dėjau ant pilvo, kad net akyse paraudonavo. Pasirodo, praeitos savaitės apmokymas nebuvo veltui, nes pastebėjau, kad nepargriuvau, o atsidūriau gulimoje šaudymo padėtyje ir jau žiūrėjau per taikiklį miškelio kryptimi. Paleidau dengiamąją ugnį, ir pyliau, kol mano draugas sudrebino žemę, parvirsdamas netoliese.

PER KULKOSVAIDŽIŲ UGNĮ

Priekyje buvo kulkosvaidžių ugnies dengiamas laukas, per kurį reikėjo peršliaužti pilvu. Kadangi buvo labai smėliuota, tai pasunkėjau keliais svarais, nes smėlio prilindo visur į atvirus rūbus. Užtikau spygliuotų vielų kliūtį kokią pėdą nuo žemės, kadangi viršuje buvo apšaudoma, todėl reikėjo šliaužti pro apačią, nosimi braukiant per vielas. Už vielų radau nuvirtusį medį, per kurį peršokęs, įgriuvau į apkasus, kurie laimei, buvo tušti. Galėjau truputį pailsėti ir palaukti kitų. Išlindę iš apkasų, likusią dalį lauko perbėgom stačiom šaukdami kaip indėnai. Uždusę pasiekėm miškelį, kur turėjom pribaigti "priešą", bet nuo visų šliaužimų ginklai buvo užkimšti smėlio, o durtuvų neturėjom, ir jeigu šis "priešas" nebūtų buvęs draugiškesnis, tai būtų reikėję bėgti atgal, iš kur atėjom.

Nežinau kaip kiti, bet aš buvau išsisėmęs nuo to puolimo. Bet mus vėl išrikiavo ir pradėjom žygiuoti į kitą pratimų rajoną. Nieko nepadarysi. Kariuomenė ne demokratija. Atvykus į vietą, susodino ir vėl kalbėjo: skyrius susideda iš devynių žmonių. Pirmasis skyrininkas, antrasis priekinis (point man), trečiasis įgudęs šaulys su optiniu taikikliu, ketvirtasis šaulys, penktasis ir šeštasis šauliai, ginkluoti "Browning" automatiniais šautuvais, septintasis ir aštuntasis irgi šauliai ir devintasis skyrininko padėjėjas. Mažiausias kautynių vienetas — skyrius. Rodė rikiuotės formas, kuriose kiekvienas turi savo paskirtą vietą ir uždavinį, surengė net ir mažas kautynes, kuriomis pailiustravo kokiais atvejais tos rikiuotės naudojamos.

Grįžom į barakus vos vilkdami kojas, ir po įprastų vakaro užsiėmimų, griuvau lovon.

Iš ryto, ačiū Dievui, tik klausėmės ir žiūrėjom kaip kasti apkasus. Vėliau žiūrėjom jau iškastus. Pietus valgėm "namie", o po pietų susikrovėm viską, ką turėjom į kuprines (kas netilpo tai pririšau ant viršaus) ir iššygiavom. Išėjus iš rajono visa kuopa perėjo į kautynių žygį, tai yra pasidalino į dvi virtines, viena vienoje, o kita kitoje kelio pusėje, su padidintais iki dešimties yardų tarpais viens nuo kito (filmuose visada rodo taip žygiuojančius į frontą). Šioje padėtyje, teisybę pasakius, reikėjo tik eiti. Galima buvo net kalbėti. Saulė kepina, prakaitas laša, šautuvas sveria jau ne devynis su puse svaro, o devyniasdešimt. Atrodo, kad kas užsikabinęs ant tavo kuprinės, velka žeme kojas. Sustojom poilsio, o paskui ir vėl tas pats.

Visą kelią spėliojom ką darysim, bet, kai sustojom miške ir gavom įsakymą išsiskleisti ir pasistatyti palapines, tai visiems buvo aišku, kad stovyklausim. Kiekvienas nešėm po pusę palapinės, kurią susidėjus su draugu, gavosi visa. Pasistatėm, užsimaskavom ir pirmą kartą keletą valandų nieko neveikėm.

Po vakarienės pranešė, kad bus nakties pratimai. Todėl ir leido mums ilsėtis. Prieš sutemstant, mus supažindino su judėjimu nakčia, apsaugos priemonėmis ir kt. Kai jau buvo visai tamsu, turėjom pereiti per pinklių primėtytą lauką, naudodamiesi parodytais metodais. Paskui bandėm iššifruoti "priešo" pozicijas iš jo sukelto triukšmo ir šviesų. Trijų šimtų jardų atstume uždegtas degtukas nušvietė kaip kometa, o pustrečio šimto jardų atstume atidaroma kulkosvaidžio spyna sutraškėjo lyg laužiamas medis. Taip buvo parodyta, kad naktį daug sunkiau judėti neišsiduodant, kaip dieną.

Vėliau skyrius pasidalino į tris grandis, iš kurių kiekviena gavo po lemputę, kompasą ir kortelę su paaiškinimais. Kompaso pagalba turėjom rasti nurodytą vietą, be triukšmo ir šviesos "priešo" patruliams mūsų jieškant.

JIEŠKOME "PRIEŠO"

Pasileidom ir mes trys. Penki šimtai yardų einam nustatyta koordinate: vienas žvalgas priekyje, aš tikrinu kompasą, o trečiasis žingsniais skaičiuoja atstumą. Atskaičiavus penkis šimtus yardų, lendu po miline ir užsižiebęs lemputę skaitau paaiškinimus, pagal kuriuos nusistatau kompasą naujai krypčiai. Žygiuojam toliau. Virstam į nematomas duobes, griūvam per kelmus, painiojamės po krūmus, nes reikia eiti tiesiai, kaip varna skrenda. Po daug prakaito, keiksmų ir panašiai, randam "agresorių". Grįštam ir pranešam. Sa-

ko: "Turėjo būti tankas; ne ton vieton pakliuvote". Kam gali rūpėt tokie dalykai antrą valandą ryto.

Žiovaudami grįžom į stovyklą ir, gavę vėlyvą vakarienę ar ankstyvus pusryčius, nusiritom į palapines. Mudviem su draugu pasisekė gerai, tuoj radom palapinę. Jis man ryte pasakojo, kad beveik visą naktį (t.y. likusias tris valandas) vis kas nors šaukdavo, kad palapinės neranda. Aš gi, nusiėmęs šovininę ir šalmą, kad dėjau į akį, tai tik draugo pažadintas pastebėjau, kad ant kastuvo guliu. Turbūt, todėl sapnavau, kad tunelį po Atlantu kasiau. Tikslumo dėliai turiu paminėti ir ucdus, kurių dar tiek, kai iš Lietuvos išvažiavau, nebuvau matęs(iš tiesų tai ir Lietuvoje tiek nemačiau). Mus išgelbėjo tik toks skystis, kuris ne tik apsaugojo nuo uodų, bet ir mus pačius vos nepribaigė.

Rytą susikrovėm viską, pavalgėm ir iššygiavom toliau. Anksčiau "kautynėse" buvo naudojami pratimų šoviniai, šiandien žadėjo duot pašaudyti tikrais į "priešo" figūras. Pirmiausia parodė skyriaus ugnies galingumą. Demonstratoriai šaudė šviečiamaisiais šoviniais, kad galima būtų geriau sekti. Skyriuje kiekvienas turi savo ugnies sektorių, už kurio apšaudymą jis atsakingas. Abu automatiniai šventina visą apšaudomą lauką kryžmine ugnimi. Paskui sekė pratimai, kurių pagalba išmokau nurodyti taikinius, ir pastebėti rodomus.

Po pietų laukiam mūsų eilės šaudyti. Skyrius išsidėsto "deimanto" rikiuotėn (panaši į "skyrius saujoje" Lietuvos kariuomenėje) ir išjudam smėlėtu lauku į kalvelę. Kadangi aš buvau antrasis numeris, tai teko eiti priekyje kaipo skyriaus priekiniui. Užėjus ant kalnelio — šūviai. Visi prisiplojam prie smėlio. Susirandu "priešą", atleidžiu saugiklį ir pradedu prisišaudyt į "priešą", įsikasusį maždaug trijų šimtų jardų atstume. Tuo tarpu, skyrininkas, apžiūrėjęs vietovę, duoda įsakymą ir visas skyrius šliauždamas išsidėsto puolimo rikiuotėn (vilnin). Skyrininkas nurodo taikinius ir: "ugnis"! Tuoj prie mano šautuvo kosėjimo prisideda ir kiti. Aplink "priešą" rūksta smėlis. Staiga skyrininkas nukreipia dalį skyriaus ugnies į naujai pasirodžiusį lengvą kulkosvaidį. Po kelių minučių jau nėra šovinių, ir pratimas baigtas. Tai kartojom kelis kartus. Kadangi buvo Liepos 4-toji, tai po vakarienės "šventėm".

IŠTUŠTINTAS ŠALDYTUVAS

Ketvirtadienį buvo vadinamos "inteligence" (žinių rinkimo) paskaitos. Sužinojau kaip sumedžioti priešą, ką su juo daryti, kaip savęs neišsiduoti, kaip elgtis su belaisviais ir t.t. Po pietų narstėm karabinus, kuriais turėjom šaudyti sekančią dieną. Maždaug šiuo laiku jau labai panoro važiuoti namo, ir beveik visi pradėjom skaičiuoti valandas iki šeštadienio.

Penktadienį vėl trečią valandą keltis, vėl į šaudyklą, ir vėl šaudyti, tik šį kartą, kaip sakiau, su karabinais. Po pietų generalinė inspekcija ir paradas. Barakai be dėmės; ant ištemptų kaip būgnas lovų tvarkingai išdėstytas visas mūsų kariškas turtas; visi mes išeiginėse uniformose sustingę kaip statulos šalia savo lovų. Kapitonas, leitenantas ir būrininkas eina nuo vieno prie kito, kai kur sustoję paima ką nors, pažiūri ir vėl toliau. Pagaliau baigė. Kuo skubiausiai užsimaunu šalmą, šovininą ir, pagriebęs šautuvą, išsinešdinu lauk. Paradas, kaip ir visi paradai... laukimas, žygiavimas, muzika, visokios kalbos, laukimas, vėl žygiavimas ir t.t. Vakare grąžinam viską, kas buvo išduota ir labai pakilusiu ūpu rengiamės rytojaus kelionei į namus. Aš nusiplovęs, jau buvau belendąs į lovą, kai atėjo kapitonas, jieškodamas "savanorių" mažam darbeliui. Jų neatsirado, o aš, turbūt, jam labai patikau — iki antros valandos skaičiavau šalmus, kuprines, gertuves ir visokį kitokį turtą. Net galva apsvaigo. Tiktai kitą rytą, kai visi atsikėlę valė patalpas, aš ir dar keli "nelaimingieji", apsaugoti augštųjų įsakymų, miegojome.

Kadangi mes trys atvažiavom be įsakymo, tai beveik būtume išvažiavę ir be algos, o gal ir visai būtume neišvažiavę. Visą rytą laksčiau nuo vienos raštinės į kitą, pagaliau gavau algą ir apie dešimtą valandą mes šešiese susigrūdom į mažą mašiną. Spūstis buvo nežmoniška, ir po keturių šimtų mylių kelionės, patekau į namus beveik invalidas. Bet, ištuštinęs šaldytuvą ir išmiegojęs dvi dienas be pertraukos, užmiršau visus stovyklos ir kelionės vargus. Liko tik vienas vargas, būtent, tos dvi savaitės turėjo būti mano "atostogos".

AUKOJO KARIUI:

1. Mikolaitis Jonas, N. Y. $10.00
2. Kraučenka Aleksas, Ill. 2.00

KARYS dėkoja savo bičiuliams.

Paminklas Kaune žuvusiems už tėvynę.
Iš J. Beleckio albumo

KSENOFONAS

Iš anglų kalbos vertė Z. R.

10.

Tada jis atsistojo ir sušaukė Prokseno dalinių vadus. Jiems susirinkus, jis tarė: "Vadai, aš negaliu miegoti, manau, jūs taip pat nemiegate. Negaliu ramiai gulėti, kai pagalvoju apie būklę, kurioje esame. Yra aišku, kad savo planus baigę, priešai stojo atviron kovon su mumis. Tačiau mūsų tarpe nėra nė vieno, kuris pagalvotų apie priešpriemones, kaip kuo geriau pasiruošti mūšiui. Jei apsileisime ir pateksime į karaliaus rankas, ko gi galime tikėtis iš jo? Jis yra žmogus, kuris nukirto savo paties žuvusio brolio, savo motinos sūnaus, galvą ir ranką ir prikalė prie stulpo. Taigi, kokio elgesio galime iš jo tikėtis mes, kurie savo naudai neturime nei kraujo ryšio su juo, mes, kurie žygiavome prieš jį, norėdami jį nuversti, padaryti pavaldiniu, arba net nužudyti? Argi jis nedarys viską, kad mus sunaikintų ir tuo visiems laikams atgrasintų kitus nuo pakartotinų žygių prieš jį? Ne, visiškai aišku, jog turime daryti, ką tik galime, kad nepatektume į jo rankas.

"Aš pats, dar paliauboms besant, viš apgailestaudavau mūsų būklę, su pavydu žiūrėdamas į karalių ir jo šalininkus. Aš galvojau apie tai, koks didelis ir puikus yra jų kraštas, kokius neišsemiamus išteklius, kiek tarnų, galvijų, aukso ir aprangos jie turi. Iš antros pusės aš galvojau apie sąlygas, kokiose mūsų vyrai yra, neturėdami nė dalies tų gerų dalykų, nebent pirktų juos. Tačiau žinau, kad nedaug tokių jau beliko, kurie turėtų pinigų ir galėtų mokėti, o priesaikos, kurias davėme, draudė mums pasirūpinti ištekliais kitaip kaip mokant už juos. Sudėjęs visa tai kartu, aš jausdavau didesnį nepasitenkinimą paliaubomis, kaip dabar karu. Tačiau nutraukus jiems paliaubas, pasibaigė jų išdidumo laikotarpis ir mūsų nesmagių jausmų. Dabar tie visi geri dalykai guli prieš mus lyg laimikiai, tai pusei skirti, kuri pasirodys vertesnė jų. Dievai bus varžybų teisėjai ir, aišku, jie bus mūsų pusėje, nes mūsų priešai buvo tie, kurie panaudojo dievų vardą tuščiom, kai mes, nors ir turėdami prieš akis tiek gėrybių, griežtai laikėme savo rankas atokiai, nes buvome prisiekę dievams. Todėl, man atrodo, jog galime eiti į tas varžybas su daug didesniu pasitikėjimu už juos. Be to, mes sugebame geriau už juos pakęsti šaltį, karštį ir vargą; turint dievus savo pusėje, mūsų moralė yra augštesnė už jų; o jei dievai laiduos mums laimėjimą, kaip jie darydavo anksčiau, mūsų priešai bus lengviau pažeidžiami ir žudomi, kaip kad mes būtume.

"Labai galimas dalykas, kad esama ir kitų, kurie galvoja kaip ir aš. Taigi, dėl dangaus, nelaukime kitų ateinant pas mus, kad prašytų iš mūsų žygdarbių. Būkime pirmieji šaukiantys kitus į garbės kelią. Pasirodykite, kad esate narsiausi iš visų dalinių vadų, su didesnėm teisėm vadovauti už dabartinius mūsų viršininkus. Kas dėl manęs, tai jei tik jūs esate pasiryžę imtis šitos iniciatyvos, as esu pasiruošęs eiti kartu su jumis ir jums paskyrus mane savo vadu, aš nesiteisinsiu savo jaunu amžiumi. Iš tiesų, jaučiuosiu pakankamai suaugęs, kad galėčiau gintis".

Po Ksenofono kalbos, visi dalinių vadai, kurie jo klausė, ragino jį būti jų vadu; visi, išskyrus vieną vardu Apolonidas, kuris kalbėjo beotiška tarme. Apolonidas pareiškė, jog nesąmonė

kalbėti, kad būtų koki nors kiti būdai išlikti sveikiems, kaip įsigyjant, jei tik tas dar įmanoma, karaliaus malonę. Ir jis pradėjo pasakoti apie visus galimus sunkumus. Tačiau Ksenofonas tuoj jį nutraukė ir tarė: "Gerasai žmogau, tu esi tos rūšies asmuo, kuris nesupranta, ką matąs, ir neatsimena, ką girdėjęs. Juk tu buvai su visais, kai Kyrui žuvus, tuo didžiuodamasis karalius atsiuntė mums reikalavimą atiduoti ginklus. Bet kai mes, toli gražu, nepasidavėm, bet pasiruošėm mūšiui, išžygiavom ir apsistojom šalia jo armijos, jis nepaliko nė vieno akmens neapvertęs, siųsdamas pasiuntinius deryboms, prašydamas paliaubų, aprūpindamas mus ištekliais, kol, pagaliau, jis išsiprašė paliaubas. Bet kai mūsų vyresnieji ir dalinių vadai nuvyko pasitarimui, tą, ką tu siūlai, ir paliko savo ginklus, pasikliaudami paliaubomis, kas įvyko? Ar jie šiuo metu nėra mušami, kankinami, įžeidinėjami, tačiau, vargšai, negali numirti, nors, manau, jie trokšte trokšta mirties? Visa tai žinodamas, mėgini tvirtinti, kad tie, kurie siūlo gintis, kalba nesąmonę ir liepi mums dar kartą eiti pas karalių ir mėginti gauti jo palankumą? Mano nuomone, kariai, mes negalime pakęsti savo tarpe šito žmogaus; turėtume atimti iš jo pareigas, uždėti jam ant nugaros krūvį ir naudoti jį krūvio gyvulio vietoje. Būdamas tokiu, koks jis yra ir kartu būdamas graikas, jis daro gėdą ne tik savo gimtinei, bet ir visai Graikijai".

Tada įsiterpė Agasias Stymfalietis sakydamas: "Šitas vyras neturi nieko nei su Beotija, nei su Graikija. Aš pastebėjau, kad jo abi ausys yra pradurtos, kaip lydiečio". Pasirodė, kad tai buvo tiesa, todėl jie išvarė jį laukan.

Kiti pradėjo vaikščioti po įvairius dalinius ir ten, kur dar buvo gyvas vyresnysis vadas, jie kreipėsi į jį, o jei jo nebebuvo, į pavaduotoją, o kur buvo tik dalinio vadas, jie kreipėsi į jį. Susirinkę visi susėdo priešais vietą, kur buvo laikomi sudėti ginklai. Viso ten susirinko apie šimtas vyresniųjų ir dalinių vadų ir susirinkimas prasidėjo vidurnaktį. Posėdį atidarė seniausias iš Prokseno dalinių vadų Hieronimas iš Elio, pradėdamas taip kalbėti: "Vyresnieji ir dalinių vadai, turėdami galvoje dabartinę mūsų būklę, nusprendėme susirinkti patys ir pakviesti jus prisidėti prie mūsų, kad pasitarę prieitume kokio nors galimai naudingo sprendimo. Aš kviečiu Ksenofoną, kad kalbėtų taip, kaip jau yra kalbėjęs mums".

Pakviestas kalbėti Ksenofonas tarė: "Vienas dalykas yra mums visiems aiškus, būtent, kad karalius ir Tisafernas suėmė tuos iš mūsų, kuriuos tik galėjo ir aiškiai planuoja, jei tik pajėgtų, sunaikinti visus mus. Mūsų pareiga, kaip aš ją įsivaizduoju, yra daryti viską, ką tik galime ,ne tik kad nepakliūtume vietinių galion, bet kad juos paimtume į savo rankas. Šitą sakydamas, aš norėčiau pabrėžti, kad jūs čia susirinkę, esate pastatyti nepaprastai atsakingon padėtin. Visi mūsų kareiviai dabar stebi jus ir, jei jie pamatys, kad esate be drąsos ir jie taps bailiais, bet jei jūs būsite aiškiai pasiryžę sutikti priešą ir šauksite kitus atlikti savo pareigą, būkite tikri, jog jie seks jus ir bandys būti toki, koki ir jūs esate. Teisingiau būtų jei jūs mėgintumėte būti už juos augštesni, pagaliau, juk jūs esate vyresnieji ir dalinių vadai ir pareigūnai. Taikos metu jūs gaunate didesnį atlyginimą ir daugiau pagarbos. Dabar karo metu, jūs turėtumėt būti narsesni už bendrą žmonių masę, daryti už juos sprendimus ir, jei reiks, stoti pirmieji prie sunkiausių darbų. Pirmas didelis patarnavimas armijai, kurį kuo greičiausiai turėtumėt atlikti, tai paskirti vyresniuosius ir dalinių vadus vieton tų, kurių mes netekome. Nes ten, kur nėra vieno prižiūrėtojo, negalima nieko naudingo ar garbingo nuveikti. Bendrai tai tinka visoms gyvenimo šakoms ir ypač teisinga yra karių gyvenime. Čia drausmė leidžia žmogui jaustis saugiu, tuo tarpu drausmės trūkumas sunaikino daugybę žmonių dar prieš mus.

"Mano manymu, paskyrę reikalingą skaičių vadų ir sušaukę kareivių susirinkimą, jūs atliksite kaip tik ko iš jūsų padėtis reikalauja, jei juos kiek padrąsinsite. Dabar jūs turėtumėt suprasti, kaip ir aš suprantu, koki jie turėjo būti nusiminę, kai nakčia vieni sudėjo ginklus, o kiti išėjo sargybų. Aš nežinau, kokia iš jų nauda tokioje būklėje, dieną ar naktį? Bet jų dvasia vėl greitai pakiltų jei jų mintys būtų staiga pakeistos ir vieton galvoti 'kas gi atsitiks su manim?' jie pradėtų galvoti: 'ką aš turiu daryti?'

"Jūs gerai žinote, kad ne skaičiai ar jėga kare duoda pergalę. Ne, tik kai viena pusė eina sutikti priešo su dievų dovanota augštesne morale, priešas, kaip taisyklė, negali išlaikyti. Aš pastebėjau vieną dalyką, bičiuliai, kad kariaudami tie, kurių tikslas išlikti gyviems, paprastai miršta vargingai ir negarbingai, o tie, kurie mirtį laiko bendru žmonių likimu ir mėgina mirti garbingai, kažkokiu būdu, dažnai pasiekia seno amžiaus ir laimingai gyvena. Šituos faktus jūs turite suprasti, to reikalauja būklė,

turite pasirodyti narsūs vyrai esą ir pareikalauti to paties ir iš visų kitų".

Jam kalbėti pabaigus, prabilo Chirisofas: "Iki dabar Ksenofonai, aš tik vieną dalyką apie tave žinojau, girdėjau tave esantį atėnietį. Dabar gi aš sveikinu tavo kalbą ir veiksmus, kurių ėmeisi ir norėčiau matyti čia daugiau tokių vyrų kaip tu. Tada visoje armijoje vyrautų reikiama dvasia. O dabar", jis tęsė: "draugai, negaišinkime laiko. Eikime ir tiems, kuriems trūksa vadų, leiskime išsirinkti naujus. Juos išrinkus, susieikime stovyklos viduryje atsivesdami ir naujai išrinktuosius. Ten pat išrikiuokim ir visus kareivius. Lai šauklys Tolmidas eina kartu su mumis".

Syriečiai neša duoklę Persijos karaliui. Bareljefas Persepolyje

Tais žodžiais jis atsistojo, rodydamas, kad nėra ko delsti ir, kad tai, kas reikalinga turi būti atlikta tuoj pat. Po to buvo išrinkti šie vadai: dardanietis Timasionas į Klearcho vietą, achajietis Ksantiklis į Sokrato vietą, arkadietis Kleanoras į Agio vietą, arkadietis Filesius į Menono vietą ir atėnietis Ksenofonas į Prokseno vietą.

2. Karo Taryba

Jau aušo, kai buvo išrinkti nauji vadai ir visi susirinko stovyklos vidury, kur buvo nutarta sušaukti kareiviai ir išstatyti sargybų postai. Kai visa armija susirinko, Chirisofas atsistojo pirmas ir pradėjo kalbėti: "Kariai, mūsų būklė, be abejonės, yra sunki. Mes netekome labai gerų vyresniųjų ir dalinių vadų ir kareivių, o be to Ariejaus vyrai, buvę mūsų pusėje išdavė mus. Bet, nežiūrint to, mes kap narsūs vyrai turime nugalėti sunkumus, nepasiduoti, bet laimėti garbę ir saugumą pergale. Jei tai būtų ne mūsų jėgoms, tai bent mirkime garbingai ir kol gyvi esame nepakliūkime į priešo rankas. Nes jei pakliūtume, manau, susilauktume tokio likimo, kokį aš meldžiu dievus lemti mūsų priešams".

Po jo atsistojo Kleanoras iš Orchomeno ir tarė: "Savo akimis matote, kariai, koks priesaikų laužytojas ir bedievis yra karalius. Jūs matote Tisaferno išdavimą. Jis gi mums pasakojo, kad, būdamas Graikijos kaimynas, labai daug reikšmės skiria mūsų gyvybių išgelbėjimui. Tuo remdamasis jis prisiekė, pats ištiesė mums savo dešinę, ir pats asmeniškai apgavo mūsų vyresniuosius vadus suimdamas juos, tuo parodydamas maža pagarbos Zeusui svetingumo saugotojui. Pasidalinęs valgiu su Klearchu, klastingai suėmė mūsų vadus ir juos sunaikino. Pagaliau Ariejus, kurį mes buvome pasiruošę paskelbti karaliumi ir su kuriuo pasikeitėm užtikrinimais, kad vieni kitų neišduosime, nerodydamas jokios dievų baimės ar pagarbos žuvusiam Kyrui, nors jam gyvam esant buvo laikomas didžiausioje pagarboje, paliko mus ir susidėjo su pikčiausiais Kyro priešais, kurių pagalba dabar jis nori mums, buvusiems Kyro draugams, pakenkti. Aš meldžiu dievų, kad jie suteiktų tiems žmonėms, ką jie užsitarnavo. Kas mus liečia, kurie tą viską matome, nesiduokime daugiau apgaunami, kovokime kietai, kiek tik galėdami ir pakelkime ką dangaus valia mums uždės".

Po jo atsistojo Ksenofonas. Jis vilkėjo savo gražiausiais rūbais, galvodamas, jei dievai leis nugalėti, tai pergalė verta gražiausių šarvų, jei gi jis turės mirti tai ir tuo atveju dera užsivilkti geriausius rūbus ir mirti jais dėvint. Savo kalbą jis pradėjo taip: "Kleanoras kalbėjo apie priesaiką, kurią vietiniai sulaužė ir apie jų išdavimą; aš esu tikras, kad jūs sutinkate su tuo, ką jis pasakė. Taigi jei mes ir vėl panorėtume užmegsti draugystę su jais, būtume tik bailiai. Juk žinome, kas atsitiko mūsų vyresniems vadams, kurie, pasitikėdami gera valia, pasidavė į priešo rankas. Bet jei savo tikslu pasirinksime su ginklais rankose atmokėti už viską, ką jie mums padarė ir ateityje kovosime visuotiną karą su jais, tada su dangaus pagalba mums yra daug garbingų vilčių išlikti sveikiems".

Jam taip bekalbant, kažkas nusičiaudėjo (nusičiaudėti senovėje reiškė gerą — laimingą ženklą). Kareiviai tai išgirdę, visi kaip vienas krito ant kelių ir pagarbino dievą, davusį šį ženklą. Ksenofonas tęsė toliau: "Kareiviai, ka-

Lapkričio 23-čiosios — Lietuvos Kariuomenės Šventės proga, sveikinu ramovėnus, buvusius Lietuvos kariuomenės karius, šaulius, partizanus ir kovotojus, išsiblaškiusius po platųjį pasaulį. Taip pat sveikinu uolias karių talkininkes birutininkes. Tik vieningomis jėgomis ir nepaliaudami kovoti už Tautos laisvę sulauksime Nepriklausomos Lietuvos.

K A R Y S

dangi Zeuso Išgelbėtojo ženklas pasirodė tada, kai kalbėjome apsie saugumą, aš manau, turėtume duoti pasižadėjimą, kad už savo išlikimą aukosime padėkos aukas dievui, kai tik pasieksime pirmą draugingo krašto vietą, o visiems kitiems dievams pažadėkime aukoti pagal mūsų išgales. Kas su tuo sutinka, tepakelia ranką".

Visi pakėlė rankas, padarė pažadus ir sugiedojo pajaną (paean).

Religinius reikalus atlikus, Ksenofonas tęsė toliau: "Aš ką tik sakiau, kad mes turime daug garbingų vilčių išlikti sveiki. Pirmiausia mes išlaikėme savo priesaiką dievams, kai priešai savąją sulaužė ir kreivai prisiekdami pažeidė paliaubas. Dalykams taip stovint, yra protinga manyti, kad dievai eis prieš mūsų priešus ir kovos mūsų pusėje. Jie gali labai greitai stiprų padaryti silpnu, o silpną išgelbėti iš pavojaus paties vidurio, jei tik tokia jų valia. Toliau aš jums priminsiu pavojus, kuriuos mūsų tėvai yra nugalėję, kad suprastumėte, jog reikia būti narsiems ir kad su dievų pagalba narsuoliai išlieka sveiki ir didžiausiuose pavojuose. Atsiminkite, kaip persai ir jų draugai atvykę su milžiniška kariuomene manė nušluosią Atėnus nuo žemės paviršiaus, bet atėniečiai, būdami pakankamai drąsūs, nors ir vieni palikti, bet juos sumušė (persų pralaimėjimas prie Maratono 490 m. pr. Kr., kur Herodoto žiniomis jų žuvo 6400). Ta proga jie pasižadėjo paaukoti po vieną ožį deivei Artemidei už kiekvieną užmuštą priešą. Negalėdami surasti tiek ožių iš karto, jie nutarė kasmet paaukoti po 500 ožių ir šiandien jie juos dar vis tebeaukoja. Kai vėliau surinkęs nesuskaičiuojamą kariuomenę Kserksas iššygiavo prieš Graikiją, jūsų tėvai mušė šitų žmonių tėvus ir sausumoje ir jūroje (jūros mūšis prie Salamio 480 m. pr. Kr. ir sausumoje ties Plateja, 479 m. pr. Kr.). Šitų įvykių įrodymus jūs galite rasti mūsų turimose trofėjose. Bet pats geriausias įrodymas tai laisvė miestų, kuriuose jūs esate gimę ir užaugę, nes jūs negarbinate jokio žmogaus kaip savo viešpačio, bet tik dievus. Toki buvo žmonės, kurių vaikai esate ir aš nesakau, kad jūs darote savo tėvams negarbę. Prieš nedaugelį dienų jūs kovėtės mūšyje su vaikais mūsų senų priešų ir nors jie daug kartų pralenkė skaičiumi jus, tačiau su dievų pagalba juos sumušėte. Jūs pasirodėte esą narsūs norėdami iškovoti Kyrui karalystę, bet dabar kova eis dėl jūsų pačių išlikimo, todėl reikia laukti iš jūsų daug didesnės drąsos ir ir daug didesnio pasiryžimo nugalėti. Be to, dabar jūs turėtumėt jausti didesnį pasitikėjimą savimi priešo akivaizdoje. Paskutinį kartą jūs neturėjote jokio patyrimo ir nors matėte jų nepaprastus kiekius, nežiūrėdami to, savo tėvų dvasios vedami, turėjote pakankamai drąsos pulti juos. Dabar, ką jūs iš patyrimo žinote, nors būdami daug kartų gausesni, jie nelabai trokšta jus pasitikti, taigi dėl kurių priežasčių jūs turėtumėt jų bijoti? Nemanykite, kad mums bus blogiau dėl to, kad vietiniai buvę mūsų eilėse dabar paliko mus. Jie yra tik dar didesni bailiai už tuos vietinius, kuriuos mušėme, ką jie įrodė palikdami mus ir jieškodami globos kitoje pusėje. Daug geriau matyti juos priešų eilėse, kaip išsirikiavusius mūsų gretose.

(Bus daugiau)

ST. CATHARINES, ONT. KANADA

Mano nuoširdi padėka ponams P. ir P. Polgrimams už priešvestuvinio pobūvio suruošimą, kuris praėjo taip gražiai, palikdamas prisiminti atsisveikinimą su paskutiniu nevedusio gyvenimo laikotarpiu.

Ponams: K. Jonušai, A. ir V. Jonušams, R. ir P. Pretkams, A. ir J. Ališauskams ir "General Motors" bendradarbiams, už taip gražias ir brangias dovanas, paliekame nuoširdžiai dėkingi.

L. ir J. Vyšniauskai

PAJIEŠKOMAS

Ltn. Klevečka Jonas, sūnus Jono, gimęs 1914 m. Bliūdžių kaime, Panevėžio apskr.

1945 m. gegužės-birželio mėn. jis buvo Bornholmo saloje.

DABARTINIAI IR ATEITIES KARAI

PRANYS ALŠĖNAS

KOKIE JIE YRA IR KOKIE BUS?

Dar labai neseniai skaitėme spaudoje ir girdėjome pranešimus per radiją apie tai, jog New York Times karinio skyriaus redaktorius, Hanson Baldwin, pasikeitė laiškais su dabartiniu raudonosios Sovietų Sąjungos krašto apsaugos ministeriu maršalu Žukovu, klausdamas jo nuomonės, kokie karai gali būti ateityje ir ar galės būti juose panaudoti atominiai ir hidrogeniniai ginklai bei milžiniškos armijos.

Mūsų nustebimui, maršalas Žukovas atsakęs, jog ateities karuose, greičiausiai, nebūsią panaudoti nei super-galingumo ginklai, nei milžiniško dydžio armijos.

KĄ LOGIŠKOJI DABARTIS DIKTUOJA

Kaip matėme labai netolimoje praeityje, o taip lygiai ir nūdien, vis dėlto, iš tikrųjų, nebekariaujama žaibinių smūgių ir didelių kumščių karais. Pav., jau esame matę ir dabar matome, jog visoj eilėj karų buvo kariaujama ir dabar dar tebekovojama, naudojant šautuvus, automatinius ginklus, lauko minas ir, pagaliau, paprasčiausius — banditiško tipo — peilius, o — tuo labiau teroro strategiją. Taigi, partizaniniai karai, prieš kuriuos dažnai negali atsispirti netgi gana stiprios karinės jėgos, reguliarios kariuomenės sudėtyje.

Tradicinės karinės jėgos — reguliari kariuomenė dažniausiai reikalauja ypatingai komplikuoto organizuotumo, taktinių gudrybių, gi partizaniniai kovotojai — dažnai milžiniškos žalos pridaro priešui savo griaunamaisiais veiksmais. O, kaip visi iš praktikos žinome, visada lengviau griauti, negu statyti.

VISA EILĖ PAVYZDŽIŲ

Jeigu žvelgsime kiek į praeitį, tokios rūšies karas buvo kariaujamas Airijoj, pradedant 1920 m. Britų karinės jėgos begaliniai viršijo airių partizaninius kovotojus. Betgi anglų reguliarioji kariuomenė buvo visiškai bejėgė tenai kovoti, nes nežinojo, kur ir ką ji turi šauti ir su kuo kovoti, nežinojo, nei kas priešas, nei kas draugas. Britų kariai nuolat rasdavo mirtį beveik kiekviename žingsnyje, kaip miestuose, taip lygiai laukuose, provincijoj, kiekvienas krūmas dažnai sugrodavo jiems mirties maršą.

Tokiame kare Airija laimėjo nepriklausomybę.

Toliau Graikijos civilinio karo pavyzdys. Kovos tarp nacionalistų ir komunistų. Tiesa, tenai laimėjo reguliarioji krašto armija prieš sukilėlius komunistus, betgi ne dėlto, kad ji turėjo viršų ir pritarimą kitų valstybių. Tai daugiausia dėlto, kad buvo pritarimas didelės daugumos pačių Graikijos gyventojų. Ir tai, galutinis raudonųjų išvalymas Graikijai užėmė gana ilgą laiką.

Be to, prisiminkime ir Palestinos pavyzdį. Juk tenai gana ilgai dviejų ginkluotų žydų grupių: "Irgun" ir "Štern" buvo kovojama su arabais, o, vienkart, ir su ano meto protektoriais — anglais, kurie turėjo legalų mandatą kraštą valdyti. Žydų Palestinoje anuomet galėjo būti truputį daugiau pusės milijono (apie 650,000). Britai tenai laikė 100,000 kariuomenės. Tačiau žydų ardomosios jėgos buvusios taip gerai organizuotos, kad anglai, tiesiog, pasidavė.

Šiuo gi metu matome partizaninio karo pavyzdžius Kipro saloj ir Alžyre. Vienur toji liepsna gesinama Didž. Britanijos, kitur — Prancūzijos. Abiejuose pavyzdžiuose reguliariosios kovojančių pusių armijos viršija tų kraštų partizanines jėgas, vienok sunku anoms greitai iškovoti pergalę, ir tiek.

KOKS KARAS GALĖTŲ BŪTI SUEZO KRIZĖS PASEKMĖJ?

Britai ir prancūzai šiuo metu, iškilus vadinamai Suezo krizei, demonstruoja savo karines jėgas ir, galima sakyti, "minkština" Nasserio užsispyrimą. Deja, anas, turėdamas užnugaryje nors ir nelabai tvirtą arabų pasaulį, o be jų — dar ir agresingąją Sovietų Sąjungą, nerodo išgąsčio.

Žinoma, toj vietoj greitas karas dar nenumatomas, nes dar bus konferuojama, gal ir ilgėliau, tačiau toks karas — galimas. Dabar — jeigu kiltų klausimas: koks tenai karas galėtų būti? Palankiausią atsakymą būtų galima duoti — tik partizaninis.

Juk praktika yra parodžiusi, jog beveik niekur ir niekam nėra visiškai galutinai pasisekę laimėti karų prieš partizanines jėgas. Tokie atvejai gali pasitaikinti civ. karuose, kai gyventojų simpatijos griežtai nulemia karo pabaigą. Žinoma, gali būti pavyzdžių ir kitokių, bet tai išimtys.

Štai, pav., mūsų Tėvynėj Lietuvoj. Girdime, jog okupantas palaužė arba baigia palaužti mūsų laisvės kovotojus partizanus, nežiūrint, kad pastarieji turėjo viso krašto, visos tautos paramą. Betgi, reikia žinoti, jog tenai turima reikalas su begaliniai gausingu ir laukiniškai brutaliu okupantu, kurio priemones ir terorą gal galėtų priminti tik anie istoriniai Džingischano ar Tamerlano laikai.

KAS GALĖTŲ BŪTI KARIAUJANČIŲ SĄJUNGININKAI

Žodžiu "kariaujančiais" laikau iš vienos pusės anglus su prancūzais, nes JAV, greičiausiai, Sovietų stabdymo sąskaiton — į tą karą nesikištų, o iš antros — Egiptą ir jam simpatizuojančius arabų kraštus. Na, žinoma, dar šiek tiek "savanorių" iš raudonųjų kraštų. Tai tokios, maždaug, jėgos. Galimas dalykas, kad už gerą teritorinę kainą anglus su prancūzais paremtų savąja modernine ir kieta armija Izraelis.

Be to, tame kare, be abejonės, ypatingai smarkiu tempu pasireikštų sabotažo veiksmai: būtų sprogdinami naftos šaltiniai, jų eksploatavimo įrengimai, o gal ir pats Suezo kanalas. Taigi, vis dėlto būtų prieita prie partizaninio karo. Galimas dalykas, kad ateityje ir kitur vyraus partizaninė strategija.

Redaguoja Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.

ŠAULIŲ RITERIŠKUMAS

Vladas Putvinskis-Putvys

KAIP ŠAULYS TURI ELGTIS SU MOTERIMIS

Vyrų ir moterų santykius visame kultūringame pasaulyje normuoja, valdo etika, tikyba, viešoji opinija, papročiai.

Sveika žmogaus sąžinė ir įgimta dora aiškiai rodo, kaip turi elgtis vyras su moterim.

Šauliui netenka jieškoti atskirų taisyklių. Nėra reikalo jam išgalvoti kokio ypatingo kodekso lytiniuose reikaluose. Gerajam šauliui pakanka sekti bendrąją kilnaus ir kultūringo žmogaus dorą.

Būk doras, šauly! Būk skaistus, šauly! Pasiek tiek tobulumo, kiek turi pasiekti kiekvienas geras žmogus — ir užteks. Mes čia nieko savo originalaus pridėti neturim reikalo.

Bet vis dėlto vieną įsakymą šaulys turi išskirti, ypatingai jo laikytis, niekad jo nepamiršti.

Tas įsakymas: gerbk moterį!

Moters garbė šauliui tiek pat brangi, kaip jo paties, kaip tėvynės.

Moters garbė šauliui šventa!

Niekuo bjauriau nesusitepsi, šauly, kaip įžeisdamas moterį.

Visad ir visur ginsi moterį.

Niekad niekam neleisi įžeisti savo motinos, savo sesers, savo žmonos, savo dukters, savo draugės. Niekad niekam neleisi įžeisti tos, su kuria eini, kalbi, nei tos, kurią iš tolo matai skaudžiamą, įžeidžiamą.

Težino moteris, kad šaulys jos gynėjas.

Jei esi jos tėvas, globėjas, arba viršininkas, darbdavys ir jeigu ji nusikalto, gali ją nubausti, gali pašalinti iš vietos, gali barti, bet vis tiek neturi įžeisti jos garbės!

Nėra tokios būties, nėra tokio nusižengimo, kuris galėtų pateisinti moters garbės įžeidimą.

Jei įžeidei ją pajuokos, paniekos žodžiais — susitepei; jei įžeidei ją ranka — žinok, tą pat sekundę užmušei savo sieloje garbę!

Visada galima rasti tokią takto liniją ir įvykdyti net skaudžią teisingą bausmę neįžeidžiant baudžiamojo garbės.

Čia turi veikti tavo taktas.

Taktas ir mandagumas — sunkus mokslas, bet neišvengiamai būtinas tam, kas nori garbingai elgtis.

Be takto ir mandagumo sunku išlaikyti garbė įvairiose painiose gyvenimo sąlygose.

Šiek tiek takto išmoksi iš literatūros, dar daugiau jo išmoksi, sekdamas gyvus pavyzdžius, bendraudamas su kilniais, išauklėtais žmonėmis; daugiausia išmoksi pats galvodamas, kaip čia pasielgus, kokiam atsitikimui įvykus, kaip čia padarius, incidentui ištikus.

Bet vis tiek, kiek esi takto atžvilgiu įgudęs, kiek neįgudęs, niekad neįžeisk moters ir visada ją gink.

Geriau be takto drąsiai šokti ginti, negu visai neginti.

Geriau visai moters nenubausti, negu įžeidžiamai nubausti.

Ar pastebėjot, kad juo augščiau iškilusi tauta, juo daugiau gerbiamos tos tautos moterys.

Bene augščiausiai gerbiamos yra anglų ir amerikiečių. Lygiagrečiai ir pačios anglų ir amerikiečių tautos turtingiausios, kultūringiausios, galingiausios pasaulyje.

Iš kito galo pažiūrėjus, pamatysim, kad vadinamos miškinės, žūstančios tautos ypatingai negerbia savo moterų. Jų moterys vergės, paniekinti darbo gyvuliai, prie jų gulyklų kabo botagas.

Moters gerbimas panašus į termometrą. Juo gali matuoti kiekvienos tautos kultūrą. Sekime paeiliui Europos tautas: rusus, vokiečius, prancūzus. Net keista matyti, kaip kylant moters garbei, kyla ir pati tauta.

Kuri čia priežastis, kurie vaisiai?

Ar moters gerbimas veikia tautos kultūrą, ar priešingai, pati kultūra iškelia moters vertę?

Tur būt, yra ir taip, ir taip. Tur būt, viena kelia antrą, o antra kelia pirmą.

Bet mums vis tiek. Gana to, kad gerbdami moterį, mes tuo ypatingai kelsime ne tik save, bet ir mūsų tautos garbę, kultūrą, jėgą, sveikatą, dorą.

Žiloje senovėje mūsų tautoje moterys turėjo labai augštą vietą, buvo labai gerbiamos. Tai liudija istorija ir mūsų tautos tradicijos. Gal tat yra susiję su mūsų tautos šviesia ir garbinga praeitimi.

Vergovės ir baudžiavos laikais daug nustojo ir mūsų moteris. Dabar ji pamažėle atgauna savo nustotą sostą. Padėkime jai tapti tikra gyvenimo karaliene.

Malonus ir dėkingas uždavinys.

Niekuo kitu jaunuolis taip staigiai nepakils, kaip išmokęs gerbti moterį.

Šauliai, lenktyniuokim tuo atžvilgiu su kariais, su dvasios aristokratais. Stenkimės būti pavyzdžiu, stenkimės būti pirmi.

MOTERS SAVIGARBA

Kalbėdamas apie šaulio riteriškumą, kreipiaus į šaulius — vyrus.

Dabar turiu pasakyti kelis žodžius ir šaulėms — moterims.

Geriau būtų, kad vyrai visai negirdėtų, ką aš joms sakysiu, kad nepaprastų per daug lengvai teisinti save, o kaltinti moteris.

Šaulėms taip pat, kaip ir šauliams, nėra reikalo jieškoti kokio nors ypatingo kodekso, kuris turėtų rodyti, kaip šaulė turi elgtis su vyrais.

Šaulei taip pat pakanka uoliai sekti bendrosios dorų žmonių etikos dėsnius.

Bet vis dėlto! Vieno dalyko šaulė turi ypatingai žiūrėti. Būtent: **savo, kaip moters, garbės.**

Šauliui įsakoma gerbti moterį, o šaulei **saugoti savo moters garbę.**

Sunku, labai sunku gerbti moterį, jei ji pati pagarbos nejieško, žeminasi, leidžiasi save niekinti, **savo garbės nesaugoja.**

Šaulė, saugodama savo garbę, jau tuo pačiu pamoko ir vyrą gerbti ją, kelia ir saugoja ir kitų moterų ir, apskritai, moters garbę.

Juk kiekvienam geram patriotui skauda širdis, kad Lietuvoje nepakankamai gerbiamos moterys

Čia kalti ne tik vyrai, bet ir pačios moterys!

Neleisk savęs niekinti — ir daugelis neišdris tavęs skriausti, niekinti.

Moteris, kuri leidžia valkioti savo garbę, daro žalos ne vien tik sau, bet ir visai aplinkai ir tuo pačiu ir tėvynei.

Kokios bus lietuvaitės, tokios bus būsimos kartos motinos, toks bus visas mūsų jaunimas, tokia bus visa tauta!

Taip! Kokios jūs, moterys, būsite, tokia bus visa tauta!

Šaulės, būkit pirmos tarp garbingųjų moterų Lietuvoje.

Reikia savo garbė mokėti ginti.

Čia irgi reikia daug takto, ir moralinės ištvaros jo laikytis. Moterys turi daug įgimto takto, o ištvaros tegul duoda jums mintis, kad tuo nuveikiate svarbų, tėvynei reikalingą uždavinį.

Šaule, jei kas nors tave įžeis, kiekvienas doras vyras gins tave, o brolio šaulio — tai viena pirmųjų prievolių.

Bet visa tat nereiškia, kad pati neturi vengti įžeidimo. Neturi sunkinti draugo uždavinio. Neturi per drąsiai elgtis ten, kur tave gali kas įžeisti. Saugokis išprovokuoti įžeidimą. O jei kas tave įžeidė, pamąstyk, ar negali pati likviduoti incidentą, be draugo pagalbos.

Jei pati gali, pati tat ir padaryk, nesišaukdama brolio šaulio pagalbos.

Atmink, kad vyro pagalba gręsia sunkesniu konfliktu, dažnai kruvinu.

Be reikalo nestatyk savo draugo prieš pavojų. Netrauk viešumon, kas gali būti tyliai likviduota. Labai dažnai pakaks vien tavo takto garbei apginti.

Tik tada šaukis pagalbos, tik tada ją priimk, kada ji yra būtina.

Gerbk pati save ir mokyk save gerbti savo brolį, savo sūnų, savo vyrą, savo draugą; mokėk priversti branginti moters garbę ir tą vyrą, su kuriuo susitinki, su kuriuo kalbi, kuris pro šalį praeina.

Šaule! Elkis taip visur ir visada, būk pavyzdžiu, kol neliks visoj Lietuvoj nė vienos paniekintos moters.

Vyrai, girdėję, ką aš sakiau šaulėms, neturi iš tų žodžių daryti klaidingos išvados.

Nusikaltę prieš moterį neturi sakyti:

— Kaip aš galiu tave gerbti, kad tu pati nežiūri savo garbės, kad tu nesi verta garbės, kad tave nėra už ką gerbti.

Tai būtų neteisinga išvada, nes nėra tokio nusikaltimo, kuris pateisintų moters garbės paniekinimą.

Kaunas, 1928 m.

Pastaba Šaulių Vienetų Vadovams, -ėms:

Prašome pasirūpinti, kad šis mūsų Sąjungos Įkūrėjo straipsnis būtų nuodugniai išdiskuotas Jūsų vienete, ypač **jaunųjų šaulių** tarpe.

LŠST LCV Darbo Prezidiumas

VISIEMS LŠST NARIAMS IR NARĖMS

Brangūs Broliai ir Sesės!

LŠST LCV Darbo Prezidiumo Nariui šauliui PULKININKUI MYKOLUI KALMANTUI sveikatos sumetimais traukiantis iš savo pareigų Sąjungos vadovybėje, visų LŠST LCV narių ir bendradarbių vardu reiškiame jam gilią padėką už atliktąjį darbą. Su ypatingu dėkingumu prisimename jo vaidmenį Sąjungos atsikūrimo pradžioje 1954 m. ir padėtas pastangas Chicagos Šaulių Klubo steigime bei vadovavime, būnant šio pirmojo šaulių vieneto Jungtinėse Amerikos Valstybėse pirmuoju Pirmininku (nuo 1954. VIII. 15 iki 1955 m. pavasario). Taip pat mums prieš akis iškyla pulk. M. Kalmanto nuopelnai Šaulių Sąjungai nepriklausomos Lietuvos laikais kaip ilgamečio LŠS Viršininko ir neužmirštamieji Klaipėdos Sukilimo įvykiai, su kuriais Bajoro (pulk. Kalmanto) vardas liks visuomet surištas.

Mylimas Broli Mykolai, Tavo šauliškoji idėjinė šeima yra ir bus su Tavimi visur!

Aleksandras Mantautas
LŠST LCV Pirmininkas

Eugenija Klupšienė
LŠST LCV Vicepirmininkė

BRANGŪS ŠAULIAI IR ŠAULĖS!

Sveikatos sumetimais pasitraukdamas iš savo pareigų LŠST Laikinojoje Centro Valdyboje, per "TREMTIES TRIMITO" puslapius siunčiu Jums visiems nuoširdžiausius šauliškus linkėjmus. Ypač linkiu ir trokštu, kad Jūsų eilės nuolat augtų skaičiumi ir stiprėtų dvasia, kad Lietuvos garbė ir laimė būtų Jūsų darbo tikslas, ir kad to tikslo siektumėte organizuotai, darniai, vieningai. Linkiu, kad tremtyje iš naujo iškelta šaulių vėliava būtų garbingai nešama Jūsų rankose — taip, kaip ją nešė pirmieji šauliai kovose už nepriklausomybę. Tegul Dievas Jums padeda visuomet likti vertais lietuvio ir šaulio vardo.

Broliškai spausdamas Jūsų rankas, širdyje lieku visuomet su Jumis!

Jūsų

MYKOLAS KALMANTAS

Chicago, 1956 m. rugsėjo 30 d.

Lietuvos Kariuomenės šventės proga savo Brolį KARĮ, jo Redakciją, Administraciją, bendradarbius ir skaitytojus nuoširdžiai sveikina ir viso geriausio linki

TREMTIES TRIMITAS

* * *

Mykolas Kalmantas (Bajoras), Lietuvos Kariuomenės Pulkininkas, buv. Lietuvos Šaulių S-gos Viršininkas, laisvės kovų dalyvis, Klaipėdos krašto vaduotojas, Vyčio Kryžiaus ir Šaulių Žvaigždės ordinų kavalierius, vienas iš Šaulių S-gos atkūrėjų tremtyje. 1940-41 m. bolševikų suimtas ir žiauriai kankintas kalėjime.

* * *

PATIKSLINIMAS

Ryšium su žinute apie Chicagos šaulių meno kuopelės vaidinimą "Bus audra" (žiūr. rugsėjo mėn. "Kario" 274 pusl.) LŠST LCV narys šaulys **Vladas Išganaitis** mus prašo pranešti, jog minėtasis vaidinimas buvo režisuotas ne jo, bet šaulės **Elenos Olšauskienės.**

Šaulė E. Olšauskienė dabartiniu metu režisuoja ir ruošia pastatyti komediją "Slidus pusmilijonis" ir taip pat toliau rengia ir tobulina tą patį vaidinimą "Bus audra". Su vaidinimu "Bus audra" Chicagos Šaulių Klubo vaidintojų kuopelė šį rudenį pasirodys Wisconsine, to paties vardo šaulių klubo pakviesta pas save į svečius.

POLITINĖ IR STRATEGINĖ FORMOZOS REIKŠMĖ

JUOZAS ŠARŪNAS

Sala Formoza (Taivan) yra apie 100 anglų mylių nuo Kinijos žemyno. Jos ilgis siekia 230 mylių ir plotis 90 myl., o plotas yra 14,000 kv. mylių. Joje gyvena apie 8 milionai gyventojų, kurių dauguma yra kiniečiai. Pasibaigus japonų — kinų karui, dėl Korėjos 1895 m., Formoza su Peskadorų salomis teko Japonijai. Salos gyventojai yra visi raštingi, nes japonai buvo įvedę privalomąjį pradžios mokslą.

II Pas. karo metu Formoza buvo paskelbta integraline Japonijos teritorija, kurioje japonai įrengė karines bazes, kad 1941 m. pultų Filipinus. Japonijai karą pralaimėjus, Formoza buvo grąžinta Kinijai.

Pasibaigus II Pas. karui, niekur negalėdama prasiveržti Europoje, Sov. Sąjunga ryžosi pasiglemžti ir suviršinti 500 mil. gyv. Kinijos valstybę. Užsibrėžtą tikslą vykdydama, Maskva pasiuntė Kinijon tūkstančius apmokintų komunistų kiniečių, kurie, vykdydami sabotažą ir papirkinėdami Kinijos generolus, privedė prie žiauraus vidinio karo. Čiangkaišekas su vyriausybe ir dalimi ištikimos kariuomenės 1949 m. persikėlė į Formozą.

Kol komunistinė Kinija neapsitvarkė viduje, kol neiššaudė 15 mil. "reakcionierių" ir kol 26 mil. neuždarė vergų stovyklose, tol ji nelietė nacionalistų valdomos Formozos.

Į Azijos pietryčių valstybes yra pabėgusių apie 13 mil. kiniečių. Iš Korėjos kare paimtų kiniečių belaisvių, trys ketvirtadaliai atsisakė grįžti į tėvynę ir išvyko Formozon pas Čiangkaišeką. Formoza yra vienintelė laisvųjų kiniečių viltis. Formozai kritus, Kinija mestų visą savo svorį į likusios Azijos sukomunistinimo darbą, o vėliau ir į Afrikos.

Filipinų prezidentas yra pasakęs: jei kada nors Formozos sala būtų atiduota komunistams, nei poros metų nereikėtų laukti, kai ir Pilipinai atitektų raudoniesiems. Formozos politinė reikšmė yra labai didelė.

Kom. Kinija gamina tik lengvuosius ginklus ir mažojo kalibro artileriją ir be Maskvos pagalbos, kad ir laisvoje jūroje, nesiryžtų pulti Formozos.

Iki dabar J.A.V. politika Azijos atžvilgiu buvo vis neaiški. Tas skaitlingom gyventojais Azijos tautoms kėlė nerimą. Kai kurios jų jau žvalgėsi, kada pagaliau ir jų eilė prieis, kad patektų į komunistinį malūną. Tik kai J.A.V. padarė su Čiangkaišeku sutartį ir Formozos gynybai pasiuntė savo Septintąjį laivyną, tada pietryčių Azijos tautos kiek lengviau atsikvėpė.

Braižė V. Šventoraitis

Marinų pulkininkas Bruno Andruška parvažiuoja į Čikagą paviešėti pas savuosius. Netrukus jam vėl teks išvažiuoti tarnybon užsienius.

Nijolė Grinkevičiūtė, išlaikius egzaminus, buvo priimta į JAV marinų moterų aviacijos skyrių ir šiomis dienomis išvyko į San Antonio, Texas.

Forest City, Penn. — **Plk. ltn. Wesley Charles Yusavage-Jusevičius**, ištarnavęs per 20 metų aktyvioje federalinėje tarnyboje, pasitraukė. Pulkininkas yra kilęs iš Forest City, sūnus Mr. ir Mrs. Vinco Jusevičiaus.

Reguliarėn armijon jis įstojo 1935 m. gegužės 18 d. 1942 m. buvo pakeltas antrojo leitenanto laipsnin, o pulkininko laipsnin pakeltas 1954 gruodžio 10 d. Jis turėjo atsakingas pareigas US vidaus tarnybose ir užsieniuose. Už uolų pareigų atlikimą jis yra apdovanotas daugybe medalių ir ordinų.

Kęstutis Bagdonas, Loyolos universiteto studentas, išvyko į armiją karinės prievolės atlikti į Missouri valstybę, parašiutininkų dalinius. Kęstutis aktyviai dalyvavo Čikagos studentų veikloje.

Nauja televizijos ir radijo aparatų parduotuvė atidaryta 2646 W. 71 St., Marquette Parke, PRospect 8-5374. Jos savininkas yra žinomas aparatų taisytojas, KARIO atstovas, **Balys Brazdžionis.** Krautuvėje galima gauti pirkti įvairių dovaninių prekių, kristalo, knygų ir panašių dalykų. Šeimininkas ir jo žmona Jozefina visiems suteikia malonų patarnavimą. Vykdamas iš Bostono į Los Angeles, praėjusią savaitę pas Balį Brazdžionį viešėjo Bernardas Brazdžionis su žmona ir dukra.

Savanoriai - Kūrėjai, gen. K. Musteikis, plk. K. Ališauskas ir V. Rekus įeina į komisiją, kuri korespondenciniu būdu praves L. K. Kūrėjų-Savanorių Sąjungos, centro valdybos, revizijos komisijos ir garbės teismo rinkimus. Dabartiniai centro organai išrinkti 1953 m. savo kadenciją baigia ir pagal naujai išleistus sąjungos įstatus įvyks nauji rinkimai. Skyrių valdybos paprašytos iki š. m. spalio 30 d. pasiūlyti kandidatus.

Povilas Dirkis, LVS Ramovės Čikagos skyr. pirm., yra pakeitęs gyvenamąją vietą. Jo dabartinis adresas: 3922 S. Artesiai Ave., Chicago 32, Ill. Telef.: YA 7-4693. Turintieji bent kokių reikalų su Ramove, prašomi kreiptis nurodytu adresu, nes skyriaus buveinė yra tuo pačiu adresu.

Juozas Davis-Uždavinys, 38 metų, gimęs Lindene, N. J. Jo tėvai kilę iš Valkininkų vls., Trakų aps. Jų sūnus Juozas, vos 15 metų, išmoko skristi orlaiviu Westfield aerodrome.

Baigęs gimnaziją, 1937 m. įstojo į Union Junior College, Cranford, o 1940 į karo aviaciją, kurią baigė leitenanto laipsniu. Laimingai grįžusį iš Antrojo Pas. karo, dar išsiuntė į Korėjos karą.

Dabar, jau pakeltas į pulkininko laipsnį, dirba Wright — Paterson, Dayton, Ohio, oro pajėgų komendantūroje.

Plk. Davis-Uždavinys už nuopelnus yra apdovanotas įvairiais garbės medaliais, kaip Silver Star, Legion of Merit, Distinguished Flying Cross, Air Medal in Korean Military Merit Medal.

Inž. Romualdas Kašuba, atlikęs karinę prievolę, grįžo į Čikagą ir tęsia studijas Illinois universitete, Urbanoje, magistro laipsniui.

Lietuvos Kariuomenės Savanoriams-Kūrėjams Detroite gyveną lietuviai gydytojai dr. E. Gurskytė-Paužienė — 504 Kales Bldg.; dr. O. Vaitas — 10149 Michigan — Dearborn; dantų gydytoja dr. B. Gruzdienė — 5807 W. Warren, prisidėdami prie kitų lietuvių gydytojų, irgi sutiko gydyti kūrėjus savanorius ir jų žmonas už pusę kainos nustatyto tarifo.

J. Valatkaitis, sūnus Lietuvių Šaulių Klubo pirmininko Čikagoje, A. Valatkaičio, spalio mėn. išvyko į JAV kariuomenę.

Lietuvos Kariuomenės šventė Čikagoje bus lapkričio 25 d. Šv. Jurgio bažnyčioje bus iškilmingos pamaldos, Liet. Aud. trumpas posėdis ir meninė dalis. Minėjimą rengia Čikagos Ramovės sk. valdyba.

Čikagoje mirė Jonas Petrulis, buvęs 7 pėst. Butegeidžio pulko karys.

Po sutarties per penkeris metus kariniai štabai smulkiai išstudijavo visą Formozos paviršių, numatė galimus komunistų invazijos taškus, paruošė gynybos pozicijas ir nacionalistų kariuomenę išdėstė taip, kad invazija būtų atmušta laivyno, aviacijos ir sausumos kariuomenės suderintais veiksmais. Kadangi 1941 m. japonai iš Formozos puolė Filipinus ir buvo pasirengę gintis nuo J.A.V. invazijos, todėl Formozos gynybos planų sudaryme jie daug padėjo savo patarimais.

Čiangkaišeko aktyvioje kariuomenėje yra 650,000 vyrų. Iš jų 350,000 yra 24-riose pėstininkų ir dviejose tankų divizijose, 100,000 laivyne ir oro jėgose, 175,000 įvairiose karo tarnybose. Apmokytą rezervą sudaro 100,000. Dar yra viena karių grupė tipingų fanatikų, kurie tarnavo Peipingui, bet Korėjoje pakliuvę belaisvėn, atsisakė grįžti namo.

Viso Kinijos importo 80% vežama vandens keliais. Geležinkelių tinklas krašte labai retas, Trans-Sibiro geležinkelio linija, karui kilus, gali būti lengvai perkertama, tad ir tiekimas ja nutrūktų. Japonijos, Okinavos, Formozos ir Filipinų salos sudarydamos grandinę rytiniuose Kinijos pakraščiuose lengvai gali kontroliuoti laivų judėjimą ir, reikalui ištikus, Kiniją užblokuoti. Formozą, atidavus komunistams, ta grandinė būtų nutraukta ir Kinija gautų laisvą išėjimą į Pacifiką.

Įsirengę Formozoje laivyno ir oro bazes komunistai sudarytų didžiausią grėsmę visoms vakarinio Pacifiko salų valstybėms. Dėl savo svarbios strateginės padėties ji negali būti atiduota raudoniesiems. Atrodo, kad J.A.V. gins ją visais savo ištekliais nuo komunistų.

Politikai ir kariniai strategai jaučia, kad tarptautinė būklė veda prie galutinio sprendimo, o šimtai milionų žmonių laukia, kada išmuš kovos dėl laisvės valanda, kai visas pasaulis ir seniausios kultūros lopšys — Kinija iš naujo pražydės.

SUEZO KRIZIS

Didelį gali sumušti, bet mažam neturi kuo užduoti. Jei kiltų karas su Rusija, vakariečiai tiki, jog jie laimėtų. Bet Suezo kanalo krizė parodė, kad vakariečiai pasidarė nepajėgūs vesti vietinio pobūdžio karo mažame plote. O mažų karo židinių yra nemaža, ypač Azijoj, kuriuos komunistai gali lengvai užkurti.

Tokia silpnybė atsirado dėl to, kad vakariečiai pereina prie atominės strategijos ir taktikos ir sumažina sausumos kariuomenę, kuri būtina mažo masto karuose.

Tarpvalstybiniuose santykiuose didelių valstybių siekimai dažniausia remiasi fizine jėga ir tvirtu nusistatymu ją vartoti. Suezo kanalo atsitikime nė vienos minėtų sąlygų nebuvo. Trūko jėgos:

— Anglija galėjo sutelkti Viduržemio jūros plote tik apie diviziją.

— Prancūzija tam tikslui išspaudė tik apie kelis šimtus vyrų.

— JAV nieko nesiuntė, jei norėtų siųsti mažai įstengtų, nes jų Europoje esančios divizijos (tarp kitko taip pat sumažintos) yra sargyboje prieš rusus.

— Vak. Vokietija neturi nieko vartotino.

— Kitų valstybių pajėgos labai mažos ir tos pačios reikalingos namuose.

Pagaliau nebuvo nei nusistatymo jėgą pavartoti. J. A. Valstybės pasisakė prieš jėgos pavartojimą, vieni anglai ir prancūzai jėgos vartoti nebedrįso. Egiptas tinkamai įvertinęs padėtį ir dar remiamas Rusijos, nenusigando, pasidarė nenuolaidus ir, atrodo, laimės.

Kyla klausimas kaip galima laimėti Suezo kanalo karą. Mesti atominę bombą į Nasser vadovietę — Kairo, arba — į Suezo kanalo plotą, kur yra išskleista Egipto kariuomenė, tuo pat sugadinant patį kanalą. Arba reikia panaudoti II Pas. karo metodus. Specialistų nuomone šiuo atsitikimu ir bendrai mažo masto karuose, tiktų paskutinis būdas.

Kaip Korėjos karas parodė, mažam karui vesti reikia sutelkti apie 18 divizijų. Vakariečiai turi daug daugiau, negu 18 divizijų, bet visa bėda, kad tos divizijos yra užimtos kur nors kitur. Staigiai kilus mažam karui, dabar vakariečiai tokių laisvesnių divizijų nepajėgia pastatyti. Pajėgiausias vakariečių partneris — JAV turi tik apie penkias tokias divizijas. Bet trūksta priemonių jas greitai perkelti į tolimus galimo mažo karo židinius. Dabar JAV gali oru perkelti tik vieną diviziją ir tai be sunkiųjų priemonių, kurios būtų reikalingos.

J. A. VALSTYBĖS

Naujas lėktuvnešis. Jau trečias Forrestal klasės lėktuvnešis — Ranger buvo nuleistas į vandenį ir pakrikštytas. Jis yra 60,000 tonų, gali nešti ir aptarnauti visų esamų ir planuojamų pavyzdžių lėktuvus. Numatoma, kad jis nešios sprausminius naikintojus, kurių greitis siekia virš 1,000 mylių į val. Ranger turi 1,046 pėdas ilgio. Jis apibūdinamas, kaip mažiau pažeidžiamas, negu kuris nors kitas laivas ir gali prasiveržti pro bet kokią priešo gynybą.

Naujos raketos. Einama prie raketų dydžio mažinimo. Armija pasigamino dvi naujas raketas: Little John ir LaCrosse. Pirmoji pagaminta pagal Honest John raketos pavyzdį, tik yra žymiai mažesnė ir lengvesnė; kartu su svaidytuvu sveria apie 15 tonų ir jau gali būti pernešta lėktuvu. Veikimo nuotolis apie 15 mylių. Little John raketa jau išsiuntinėta dalims namie ir užsienyje.

La Crosse raketa bus naudojama artimam rėmimui, jos veikimo atstumas 10 mylių, ji gali pati nusitaikinti į taikinį esant bet kokiam orui.

Projektuojamo žemės satelito reikalams pagaminta raketa Terrapin, kuri pasiekia 80 mylių augštį, lekia 3,800 mylių į valandą greičiu. Ji yra 15 pėdų ilgio ir sveria 224 svarus.

Navy Sekretorius sumažino marinų seržantui McKeon bausmę (6 marinai prigėrė jam vadovaujant naktiniam neprograminiam pratimui): vieton negarbingo paleidimo iš kariuomenės, pažeminimo į eilinius, 9 mėnesių sunkiųjų darbų ir 270 dolerių baudos, paliko pažeminimą į eilinius ir 3 mėnesius sunkiųjų darbų.

VAK. VOKIETIJA

Pirmieji vokiečių kariniai lėktuvai pakilo įorą. Lėktuvai turi Pirmojo Did. karo vokiečių lėktuvų ženklus: juodą geležinį kryžių baltame dugne ant sparnų ir liemenio ir juodai raudoną, auksinį stačiakampį ant uodegos vairo. Vokietijai leista turėti 1,300 taktinių lėktuvų.

RUSIJA

NATO Karinių Jėgų V-ko gen. Gruenter teigimu, Rusija pažadėjo savo karines pajėgas sumažinti 1.2 milijono vyrų (60 divizijų, 3 oro divizijas ir 375 laivus) iki 1957 metų gegužės mėnesio. Dabar jie turi 175 divizijas. Generolo nuomone, negalima tikėti jų žodžiams. Jei jie skaičių ir sumažintų, tai nė kiek Rusijos karinis pajėgumas nesumažėtų. Be to, Rusija gali labai greitai sumobilizuoti jau paruoštus atsarginius. **J. L.**

Naujas 20 mm Gatlingo sistemos kulkosvaidis ant laikino stovo. Šaudymo greitis — 6000 šūvių per minutę.

Maj. gen. J. F. C. Fuller, **A Military History of the Western World, III tomas.** Apima laikotarpį nuo Septynių Dienų Mūšio — 1862 m. iki mūšio Leyte įlankoje — 1944 m. Viso 666 psl. su schemomis ir braižiniais.

Tai paskutinis stambaus veikalo tomas šiomis dienomis pasirodęs iš spaudos. Autorius, žinomas anglų taktikos žinovas ir garsus karo istorikas, baigia savo kūrinį, įtraukdamas ir Antrojo Pasaulinio karo operacijas.

Įdomios ir aktualios yra autoriaus išvados apie paskutinio karo rezultatus, kurios čia sutrumpintai ir patiekiamos.

Jo nuomone antrasis Amerikos Kryžiaus karas (taip jis vadina Antrąjį Pas. karą) pasibaigė dar nelaimingiau, kaip pirmasis, atseit Didysis Karas. Šį kartą pasaulinio karo provokatorius buvo ne vokiečių kaizeris, bet Amerikos prezidentas, kurio neapykanta national-socializmui ir valdžios godumas įstūmė amerikiečių tautą į Europos konfliktą ir išplėtė jį į pasaulinio masto karą.

Roosevelto pirmtakūnas, buvęs prezidentas Herbertas Hooveris, vienas iš pirmųjų įspėjo amerikiečius nesivelti į europinį konfliktą: "Aš priešinausi ir protestavau kiekvienam politiniam žingsniui, vedančiam mus į Antrąjį Pasaulinį karą", kalbėjo jis per radio 1954 m. "Ypatingai, kad 1941 m. birželio mėn. Britanija jau buvo saugi nuo vokiečių invazijos dėka Hitlerio užpuolimo ant Stalino; aš pabrėždavau, kad pats didžiausias pasaulinėje istorijoje pokštas būtų mūsų paramos davimas sovietų valdžiai. Aš raginau, kad mes turėtume leisti abiem diktatoriams išsikvėpti, ir pareiškiau tada, kad mūsų paramos rezultatas būtų komunizmo išplitimas visame pasaulyje..."

J. A. Valstybėms įstojus karan Yale universiteto profesorius N. J. Spykman savo knygoje "America's Strategy in World Politics" nurodė: "Kad valstybės užsienio politika būtų praktiška, ji turėtų būti planuojama ne pagal kokį svajonių pasaulį, bet pagal tarptautinių santykių realybę, remiantis jėgos politika". Jis statė J.A.V. politikai du pagrindinius tikslus: vyravimą Naujajame Pasaulyje ir jėgų lygsvarą Senajame. Kadangi ta lygsvara Europoje ir Pacifike buvo pažeista, tai J.A.V. tikslas buvo ja atstatyti. O tas, jo nuomone, nereikalavo Vokietijos ir Japonijos sunaikinimo, antraip Europa ir Tolimieji Rytai būtų atidari Rusijos dominavimui. "Rusija nuo Uralo iki Šiaurės Jūros, nėra nieko geresnė už Vokietiją nuo Šiaurės Jūros iki Uralo". Tas pat tiko ir Tolimiesiems Rytams: "Japonų Azijos užkariavimo pavojus turi būti pašalintas, tačiau tas dar nereiškia Japonijos karinės galios sunaikinimą ir vakarų Pacifiko atidavimą Kinijai ar Rusijai".

Tokia pat politika turėjo tikti ir D. Britanijai. Kad Amerika ir D. Britanija turėjo remti sąjungininką Rusiją prieš bendrą priešą, yra aišku. Bet taip pat yra visai aišku, kad ta parama neturėjo nuvesti Rusiją į dominavimą. Roosevelto politika buvo visiškai priešinga Spykmano siūlomai. "Besąlyginis pasidavimas" nieko bendro neturi su jėgų lygsvara, jis yra jos priešingybė. Reikia tik stebėtis, kad Churchillis, kurio karinis pramatymas buvo nepalyginti didesnis už Roosevelto, galėjo sutikti su tokiu tikslu kaip: Pergalė — pergalė bet kokia kaina! Juk po Didžiojo Karo 1918 m. tas pats Churchillis pareiškė: "Didžiausia pergalė, bet kada ginklu laimėta, neišsprendė europinių problemų ir nepašalino pavojų, vedančių į naują karą".

Dar sunkiau suprantamas darosi Churchillio siekimas "Pergalės bet kokia kaina", kai skaitai jo epitafą Antrajam Pasauliniam karui: "Žmonijos tragedija tikrai pasiekė augščiausią tašką, nes po visų vargų, šimtų milionų paaukotų žmonių ir, pagaliau, po Tiesos visų pergalių, mes vis dar nesurandame Taikos ir Saugumo ir kad visi mes esame naguose dar didesnių pavojų už tuos, kuriuos nugalėjome". Koks savo klaidų prisipažinimas!

1945 m. rugpiūčio mėn. The Economist rašė: "Pasibaigus milžiniškam karui, kariautam kad sužlugdytų hitlerizmą, sąjungininkai daro tikrai hitlerišką taiką. Tai tik įrodo jų pralaimėjimo mastą".

Kodėl taip elgėsi du didžiausi pasaulio vyrai? Autorius mėgina aiškinti jų neapykantą vokiečiams, aklu Rusija pasitikėjimu, nežinojimu jos istorijos.

Juk Rusija niekada nepriklausė Europai; jos civilizacija nieko neperėmė iš lotynų kultūros; Ji niekad nedalyvavo Kryžiaus karuose, Renesanse, Reformacijoje ir Trisdešimties Metų kare; ji nepajuto Naujojo Pasaulio atradimo ir Prancūzų Revoliucijos įtakos. Nuo mūšio ties Poltava laikų maskoliai buvo europiečiams tik "šiaurės turkai" — smaigalys Azijos grėsmės, nukreiptos į Europą.

Negalima norėti, kad abu tie didieji vyrai (Rooseveltas ir Chur-

---

Radio šalmas. J.A.V. ryšių korpo pagamintas ir išbandytas trumpų atstumų ryšiui palaikyti radio šalmas veikia kaip siųstuvas ir kartu kaip priimtuvas. Paties aparato dydis tik kaip dvi degtukų dėžutės, sveria apie svarą. Vienos baterijos užtenka aparatui nuolat veikti pusę dienos. Veikimo spindulys — 1 mylia kautynių triukšmo sąlygose. Didesniems atstumams pasiekti prie šalmo pritaikoma maža antena. Telefonas yra pritaisytas ties ausimi, mikrofonas pakabintas šalmo šone ant laido su jungikliu. Kalbant mikrofonas pridedamas prie burnos ir įjungiamas jungiklis. Šalmas su įmontuotu aparatu mestas ant cemento iš 5 pėdų augščio ir laikytas 5 val. vibratoriuje veikė sėkmingai. **B. B.**

Išaiškintas Katynas. Lenkų egzilinė komisija galutinai nustatė Katyno žudynių, kur bolševikai iššudė 10,000 lenkų karininkų, vadus. Draugo Burjanowo, atsiųsto iš Maskvos vadovaujami, žudynes vykdė šie Minsko policijos viršininkai: Lew Ribak, Chaim Finberg, Abraham Bomsovič, Boris Kučow, Ivan Sjekanow ir Osip Lisak.

DSZ

A. A. GEN. ŠT. PULK. LTN. PETRAS ŽUKAS

Nuo širdies priepuolio spalio 11 d. staigiai mirė gen. št. pulk. ltn. Petras Žukas, gyvenęs Čikagoje su savo dukrele dailininke Rita. Spalio 13 d., giminių, artimųjų ir ramovėnų buvo palydėtas amžinam poilsiui.

A. a. Petras Žukas gimė 1898 m. lapkričio 6 dieną Suvainiškių bažnytkaimy, Rokiškio apskr. Pradžios mokslą ėjo Suvainiškyje, gimnaziją lankė Rygoje ir baigė Maskvoje 1918 m. Baigęs tuoj sugrįžo Lietuvon. Stojo Lietuvos kariuomenėn. 1920 m. baigė Karo Mokyklos III laidą, buvo pakeltas į I-jį karininko laipsnį ir paskirtas į artileriją. Iš Karo Mokyklos išvyko į frontą ir pateko į Širvintų Giedraičių barą, kai čia vyko aršios kovos su lenkais. Viršininkai ir valdiniai matė jaunąjį leitenantą daug dirbantį ir uoliai einantį savo pareigas. Vėliau, kai artilerijos dalinys, kuriame velionis tarnavo, persikėlė į Kauną, a.a. Petras Žukas lankė Vytauto Didžiojo universitetą. Studijavo Fiziką ir chemiją, tačiau baigti nesuspėjo. 1928 metais buvo pasiųstas į Čekoslovakiją tobulintis priešlėktuvinės artilerijos kursuose. 1939 m. baigė Vytauto Didžiojo Augštąją Karo Mokyklą, tapo generalinio štabo karininku pulk. leit. laipsnyje ir buvo paskirtas Lietuvos Šaulių Sąjungos štabo viršininku. Bolševikams 1940 m. okupavus Lietuvą, Petrui Žukui atėjo sunkūs laikai. Turbūt, nė vienas iš karininkų nebuvo tuo laiku taip terorizuojamas kaip jis. Galop buvo paleistas iš kariuomenės, rugpjūčio mėn. areštuotas ir pasodintas į kalėjimą. Iš kalėjimo buvo paliuosuotas po 2-jų ar 3-jų mėnesių laiko, visai netikėtai. Pajutęs, kad sekamas ir per patikimus asmenis sužinojęs, kad bus vėl suimtas, pabėgo į Vokietiją. Grįžo į Lietuvą 1941 m. birželio mėn., kai prasidėjo karas. Grįžo drauge su vokiečių kariuomene, perėjo Lietuvą iki Rygos, iš ten grįžo į Kauną, bet žmonos nerado, ji buvo išvežta į Rusiją. Šaulių Sąjungos likvidavimą, sąjungos narių areštus, velionis labai išgyveno. Nuolatos buvo susimąstęs, mažai kalbėdavo, buvo paveikta jo sveikata ir jis mirė.

Lai būna jam lengva ši svetima žemelė.

Kazys Ališauskas

A. A. KPT. JUOZAS ADOMAITIS

Lapkričio 14 d. sukanka šešeri metai, kai Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Adomaitis persiskyrė su šiuo pasauliu.

Gausus Augsburgo stovyklos lietuvių tremtinių būrys, 1950 m. lapkričio 16 d. palydėjo jo palaikus amžinam poilsiui. Velionis paliko tremtyje žmoną Uršulę, dvi dukras ir vieną sūnų.

Šios liūdnos sukakties proga pravartu yra prisiminti kpt. Adomaičio atliktus darbus tautai ir Lietuvos kariuomenei.

Gimė jis 1895 m. vasario 7 d. Mierčių km., Vilkaviškio apskr. Vos 6 metų amžiaus buvo išvežtas į Lenkiją pas tėvą ten mokytojavusį. 1907 m. jis baigia pradžios mokyklą, o 1914 m. Lomžos gimnaziją. Būdamas gimnazijoje, visada save laikė lietuviu ir priklausė lietuvių moksleivių rateliui. Didžiajam Karui užsiliepsnojus ir vokiečiams spaudžiant rusus, 1915 m. Juozas su tėvais evakuojamas į Rusiją.

1916 m. jis mobilizuojamas rusų kariuomenėn ir pasiųstas į Kijevo karo mokyklą, sėkmingai ją baigia 1917 m. sausio mėn. Išėjęs iš mokyklos j. ltn. laipsniu buvo pasiųstas į vakarų frontą. Kariniuose daliniuose jam neilgai teko būti, nes spalio mėn. revoliucijai kilus, pavyko išeiti iš kariuomenės ir apsigyventi Ekaterinodare.

Išgirdęs Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimą, jis grįžta 1918 m. rugsėjo mėn. į tėvynę ir apsigyvena tėviškėje ir ten tuoj įsitraukia į Lietuvos atstatymo darbą.

Patyręs apie Lietuvos vyriausybės savanorių šaukimą į organizuojamą kariuomenę, Juozas 1919 m. pradžioje atvyksta į Kauną, ir stoja į komendantūros batalioną jaunesniuoju karininku, o už mėnesio skiriamas kuopos vadu.

Komendantūroje velionis buvo laikomas pažangiu ir sąmoningu karininku. Pradžioje karininkų sąstatas, kalbos ir tautybės atžvilgiu, buvo margas, bet velionis griežtai laikėsi lietuvių kalbos. Jis priklausė tai karininkų grupei, kuri 1920 m. gegužės mėn. pareikalavo karo vadą gen. Žukauską sulietuvinti Lietuvos kariuomenės vyr. štabą. Už tai, kuriam laikui buvo nuo pareigų atleistas, bet netrukus ne tik jas atgavo, bet gavo net paaukštinimą — buvo perkeltas kuopos vadu į karo mokyklą.

1922 m. jis iš karo mokyklos perkeliamas į geležinkelių atskirą kuopą vadu ir Kauno ruožo geležinkelio komendanto padėjėju. 1923 m. atkeliamas į vyr. kariuomenės štabą rikiuotės inspektoriaus gen. Nastopkos adjutantu. 1924 m., kaip reikalingas Vidaus Reikalų ministerijai, atleidžiamas iš kariuomenės ir skiriamas pasienio policijos Šakių baro viršininku. 1926 m. keliamas į Klaipėdos kraštą komisaru. 1928 m. vėl grįžta į Šakius policijos vadu, o 1930 m. perkeliamas į Mariampolę, kur ištarnavo iki 1940 m.

Kpt. Juozas Adomaitis

---

chillis), prasidėjus karui, būtų turėję laiko knistis po dulkėtą istoriją. Tačiau jų štabai, užsienio atstovai turėjo žinoti ir pažinoti ne tik savo esamą, bet ir galimą priešą, jo kraštą, išteklius, karinę jėgą ir istoriją; pagaliau, jie turėjo žinoti Lenino pranašavimą apie neišvengiamą buržuazinio pasaulio susidūrimą su Sovietų Sąjunga.

Anglijos vėliava, Pax Britannica simbolis, yra nuleista. Jos vietoje šiandien plevėsuoja amerikiečių žvaigždėtoji ir juostuotoji vėliava prieš kūjo ir priekalo ženklą. Antrasis Pasaulinis karas iškėlė klausimą, kuri iš jų nusileis? Kas yra ruošiama ateičiai: Pax Americana ar Pax Tartarica? **Z. R.**

DĖL BARBOROS RADVILAITĖS IR JOS PAVEIKSLO

Š. m. KARIO 3 nr. 106 psl. tilpo Dr. R. Trumpausko paklausimas dėl V. Sruogienės straipsnyje apie Barborą Radvilaitę pareikštos nuomonės, kad "Aušros" Vartų paveikslas — esąs Barboros Radvilaitės portretas. Kadangi atsakymas į jį dedamas pavėluotai, čia pat perspausdinama ir laiško ištrauka.

"...Istorikė turi būti pilnai objektyvi. Iš kur ji ištraukė, kad Aušros Vartų paveiksle "įamžinti Barboros Radvilaitės bruožai" (KARYS, 7 nr., 1955 m., psl. 204)? "Manoma" — bet kas taip mano? Istorikė turi rašyti tikrus faktus, o ne, kas manoma. Daukantas Lietuvos Istorijoje aiškiai nurodo, iš kur tas paveikslas paeina. Kodėl istorikė nepasinaudojo savu Daukantu, o jieškojo medžiagos pas Zivier, Kolankovskį, Przezdzieckį? Lauksiu atsakymo. Su pagarba

R. Trumpauskas, M.D."

Augštai gerbiamasis Pone Daktare,

Tamstos laiškas suteikia man malonios progos atkreipti Tamstos dėmesį į tai, kas tuo reikalu rašoma mūsų laikų istorikų Lietuvių Enciklopedijoje, straipsnyje "Aušros Vartai" (L. E. 1953 m., I t. 478 psl.): "Palyginus šį paveikslą su L. D. K. Žygimanto Augusto žmonos Barboros Radvilaitės portretu, aiškėja, kad A. V. paveikslo ir Barboros portreto autorius ne tik buvęs tas pats menininkas, bet kad jis A. V. paveikslo veido bruožus modeliavo iš Barboros Radvilaitės".

Menininkai, piešdami kad ir šventuosius paveikslus, paprastai naudoja gyvus modelius. Yra pvz. žinoma, kad kai kurios Rafaelio Santi nuostabaus grožio madonos turi to didžiojo dailininko mylimos mergaitės, Romos kepėjo dukters, Fornarinos veidą. Italai to ne tik neslepia, bet tuo didžiuojasi, net du namai Romoje turi iš lauko pusės lenteles, kuriose įrašyta, kad ten gyvenusi Fornarina, Rafaelio modelė. Argi mums nėra malonu žinoti, kad tas, taip brangus tautai, paveikslas Aušros Vartuose primena garsios Lietuvos šeimos atstovę, Didžiąją Lietuvos Kunigaikštienę, valdovo Gediminaičio žmoną, kurios tėvas, Jurgis Radvila, buvo gavęs savo laiku Nugalėtojo vardą už tai, kad narsiai gynė Lietuvą nuo maskolių? Nejaugi mums būtų didesnė garbė, jei žinotume, kad tie bruožai priklauso kuriai nors nežinomai italei, armėnei ar kitai svetimtautei?

Su pagarba,

V. Sruogienė,
239 Lang Rd.
San Antonio, Texas

5 p. D. L. K. Kęstučio p. karininkų grupė pulko rajone nepriklausomybės laikais. Iš V. Permino albumo

---

Lietuvą užėmus komunistams, velionis buvo tuoj atleistas iš pareigų kaip liaudies priešas ir patalpintas į Mariampolės kalėjimą. Teismo jis buvo nuteistas mirti, bet kaip sergančiam, mirties bausmės įvykdymas buvo atidėtas kuriam laikui. Staiga kilus rusų—vokiečių karui jis drauge su kitais iš kalėjimo buvo išlaisvintas.

Nuo 1941 m. iki 1944 m. jis gyveno savo ūkelyje Alvite. 1944 m. gale, kaip ir daugumas buv. valstybės tarnautojų, su šeima pasitraukė į Vokietiją. Ten velionis gyveno Augsburgo tremtinių stovykloje iki savo mirties.

Stovykloje Juozas nesėdėjo rankas sudėjęs. Tuoj įsijungė į Amerikos sargybų kuopas, o pabaigoje dirbo stovykloje emigracinį darbą.

Velionis buvo savo bendradarbių mylimas ir gerbiamas kaip vadas, žmoniškas ir visiems tėviškai rūpestingas. Pilnas buvo vilties kada nors grįžti į mylimą Lietuvą, bet likimas lėmė kitaip. Jis mirė per anksti, vos 55 metų amžiaus.

P. Dirkis

PRENUMERATORIŲ DĖMESIUI:

Šiame KARIO nr. rasite blanką, kurią prašome naudoti mokėdami sekančių 1957 m. prenumeratos mokestį — $5.00.

Talkininkaudami savo žurnalui neužmirškite surasti **bent vieną** naują KARIO skaitytoją kitiems metams. Daugiau skaitytojų — geresnis ir įdomesnis žurnalas!

Suradę naują skaitytoją **mokate už savo prenumeratą tik $4.00, tiek pat ir už naują prenumeratorių — tik $4.00,** taigi vieton $10.00 siunčiate KARIUI tiš $8.00.

* * *

Gerb. prenumeratoriai, kurie dar neatsiskaitėte už 1956 m., prašomi nedelsdami tai padaryti. Tamstoms liepos-rugpiūčio mėn. buvo pasiųsta paraginimai (sąskaitos—žali lapeliai). Neatsiskaičiusiems sekantis—kalėdinis KARIO nr. nebus siunčiamas.

* * *

Užsienio prenumeratoriai, kurie dėl valiutos persiuntimo suvaržymo negali atsiskaityti už žurnalą ir knygą, malonėkite pinigus įmokėti KARIO platintojams. Platintojai yra išvardinti žurnalo viršelio 2 pusl. (Pageidaujama, kad prenumeratoriai Anglijoj įmokėtų "SANTARVEI").

IŠTRAUKA IŠ LIETUVIŲ SĄJUNGOS RAMOVĖS CENTRO VALDYBOS APŽVALGINIO PRANEŠIMO SĄJUNGOS ATSTOVŲ SUVAŽIAVIME

ĮŽANGA

Įvairių profesijų žmonės, įvairios žmonių grupės, siekiančios pastatytų tikslų, organizuojasi ir organizuotai veikia. Tai natūralus, įgimtas reiškinys. Mes lietuviai išeivijoje turime daug gerų ir naudingų organizacijų. Tarpe jų ir buvę Lietuvos Kariuomenės kariai yra sukūrę savo organizaciją. Ji vadinasi Lietuvių Sąjunga "RAMOVĖ". Sąjunga "RAMOVĖ" buvo įkurta 1950 m. balandžio 2 d. Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Šiais metais Sąjunga švenčia — atžymi savo veiklos 5 metų sukaktį. Ir šis Sąjungos Suvažiavimas vyksta šios sukakties ženkle.

Kuriomis sąlygomis Sąjunga kūrėsi, kurie Sąjungos pagrindiniai tikslai, kas ir kaip yra nuveikta, kokios mūsų mintys dėl ateities — visa tai sudarys šio pranešimo turinį.

Tėvynės netekus

Karo sukūriui siaučiant, viską žudančio komunizmo grėsmėje, prieš savo valią, tik savisaugos instinkto stumiami, su skausmo suspausta širdimi turėjome apleisti savo mylimą tėvynę—Lietuvą. Laisvos, gražios ir nepriklausomos Lietuvos paveikslą savo sieloje, savo širdyje nešėmės kartu su savim, bekeliaudami po svetimus kraštus klaikiais tremties keliais. Tą gražų mūsų mielos tėvynės paveikslą—prisiminimą atsinešėm su savim ir į tuos kraštus, kur dabar pastoviau ir, gal ilgesniam laikui, esame apsistoję, čia vildamiesi tėvynei laisvės dienų sulaukti.

Mes tikime, kad, jei lietuviai, tėvynės meilės skatinami, per virš 120 metų būdami baltųjų rusų carų priespaudoje, nežuvo, nežus ir dabar būdami raudonųjų carų vergijoje. Vergijon patekęs, ar išeivijoje būdamas lietuvis nesnaudžia. Jis kenčia, bet kartu ir dirba ne tik savo egzistencijai palaikyti, bet taip pat darbuojasi ir aukojasi savo tėvynei laisvę sugrąžinti.

Organizuotu, planingu darbu daugiau atsieksime

Lietuvių Sąjungą "RAMOVĘ" įkūrė Lietuvos sūnūs, kurie Vasario 16 d. aktą įgyvendino su ginklu rankoje, kurie nepriklausomybės laikotarpyje, budėdami laisvės sargyboje, mokindavo Lietuvos vyrus kaip reikia tėvynės žemę mylėti ir jos laisvę ginti, už ją aukotis. Pagaliau, prie Sąjungos kūrimo prisidėjo visi tie, kurie už viską augščiau statė tėvynės laisvės klausimą, ir kurie per visą savo gyvenimą buvo įpratę prie tvarkos ir drausmės. Tie visi vyrai, atsidūrę išeivijoje, nepasimetė. Jie pasiliko dvasioje stiprūs, ryžtingi. Siekdami pagrindinio tikslo atgauti Lietuvai laisvę, mes kariai supratome, kad tik būdami išeivijoje gerai susiorganizavę, galėsime sėkmingiau šio tikslo siekti.

Mes organizuojamės ir organizuotai veikiame ne dėl to, kad čia išeivijoje sukurtume ginkluotą lietuvišką pajėgą, kuri būtų pajėgi išvaduoti mūsų tėvynę iš okupantų. Taip pat ne dėl to, kad norėtume, kaip kurie mano, pažaisti "kareiviukais", atseit pasidžiaugti nereikšmingais žaislais.

Organizavimosi pagrindinė mintis buvo ta, kad Lietuva anksčiau ar vėliau turės išsikovoti sau laisvę pati su ginklu. Iš savo ir kitų tautų bei valstybių istorijos žinome, kad prarastai laisvei atgauti neužtenka augštos kultūros. Jei lietuviai paklotų ant taikos konferencijos stalo visus tautos kultūrinius lobius, vis vien dėl to Lietuvai laisvės niekas negrąžins, nepadovanos. Lietuva senovėje buvo stipri, galinga. Jai laisvę ir galią iškovojo didieji Lietuvos kunigaikščiai, didieji tautos karžygiai, lietuviai barzduočiai-milžinai **Saulės-žalgirio** kovų laukuose. Gedimino, Kęstučio ir Vytauto Didžiojo žygių dvasios įkvėpta lietuvių tauta 1918-1920 metais atkūrė savo kariuomenę, kuri ne tik iškovojo Lietuvai laisvę **Panevėžio - Radviliškio - Širvintų - Giedraičių** kovų frontuose, bet ir budėjo iškovotos laisvės sargyboje per visą nepriklausomybės laikotarpį. Ir ateity, be savo karių aukų, Lietuva laisvės neatgaus. Vergijos metu paruošti tautą, kad atėjus laikui, ji nesvyruodama aukotusi ant laisvės aukuro, yra mūsų visų šventa pareiga. Tokiai aukai tauta gali būti paruošta tik visų jos sūnų ir dukrų bendromis pastangomis, skiepijant tautoje karštą tėvynės meilę, palaikant tautines tradicijas, ugdančias tautoje kovingumo dvasią, garbės ,atsakomybės ir pasiaukojimo pajutimą.

Šia proga įsidėmėtina, kad kultūringos tautos, kultūringa tautos visuomenė, organizacijos, rašytojai, poetai, menininkai ir net politinės partijos savo tautos laisvės aukas, tautos didžiuosius vyrus, tautos karžygius, kurie pirmieji dėl laisvės žūsta kovos frontuose, tinkamai įvertina, jų nuopelnus iškelia visuomenės dėmesiui, tuo būdu palaikant ir ugdant tautoje kovos ryžtą, didžiausį laisvės laidą. Ar mūsų šių dienų visuomenė, rašytojai, poetai, menininkai ir politinės partijos lietuvių tautos karžygių, laisvės kovotojų ir jų sudėtų aukų atžvilgiu taip pat elgiasi? Jų sąžinės balsas lai duoda į tai atsakymą.

Prie tautos moralės ir vienybės griovimo prisideda ir kaikurie mūsų dienraščiai, nuolat talpindami tendencingus straipsnius apie buv. Lietuvos kariuomenę ir karius. Mūsų žinomas žurnalistas Pranys Alšėnas patalpino "KARIO" š. m. birželio numery savo straipsnį, pavadintą **"Jie kovon eitų"**. Patartina tą puikų straipsnį visiems lietuviams perskaityti. Jame ne tik teisingai apibūdintas Lietuvos karys ir Lietuvos kariuomenė, bet tuo pačiu yra duotas teisingas atsakymas į visus tendencingus mūsų karių puolimus.

Svarbiausieji akstinai, kurie mus karius paskatino steigti savo organizaciją išeivijoje buvo: kilnių dorybių tautoje palaikymas ir ugdymas, našiau prisidėti prie bendrų tautos pastangų laisvę atgauti, profesinis tobulinimasis kiek jis įmanomas išeivijos sąlygose.

Pirmieji organizaciniai darbai

Kalbant apie lietuvių karių organizavimąsi išeivijoje reikia žinoti, kad pirmieji organizaciniai žingsniai buvo pradėti 1945 m. Vokietijoje kuriant tremtinių stovyklas. Tada karių-iniciatorių pastangomis buvo sudaryta visų stovyklų karininkų ir puskarininkių sąrašai. Buvo sudarytas Karinis arba Apsaugos štabas su gen. P. Plechavičium priešakyje. Iki 1949 m. vasario 1 d., t. y. iki masinės tremtinių emigracijos, Apsaugos štabas atliko didelius ir naudingus darbus, kurių pobūdį ir reikšmę iškels ir įvertins ateitis. Bendram tų darbų vaizdui sudaryti užteks čia pažymėti, kad Apsaugos štabas vykdė: 1) žinių rinkimą apie Lietuvą, 2) lietuvių tremtinių stovyklose apsaugos būrių organizavimą, 3) amerikiečių ir anglų zonose esančių sargybų ir darbo kuopų priežiūrą drausmės ir moralinio auklėjimo atžvilgiais, ir, 4) žinių biuletenių ir štabo įsakymų leidimą.

NEVISAD PAGEIDAUJAMI DRAUGAI

Mūsų lietuviškoji patarlė kai kada sako: "Viešpatie, apsaugok nuo draugų! O nuo priešų aš pats apsiginsiu". Dievaž, iš tikriausio gyvenimo patyrimo pasakysiu, kad tie žodžiai kilę iš išmintingiausių lūpų. Iš tikrųjų, nuo priešų gali apsiginti. Davei kumščiu pašonėn, paėmei pagalį, o jeigu savo pačiomis jėgomis neįveiki, pašaukei policininką, ir viskas tvarkoje. Bet kaip apsiginti nuo geriausiųjų savo draugų? Šios priemonės netinka, o kitokių dar niekas neišrado.

O gerieji draugai tau visokiausių šunysčių ir kiaulysčių prikrečia. Sakysime, pasiskolina iš tavęs pinigų, ir nebandyk paprašyti grąžint. Užgausi geriausią draugą. Arba ,nueini į restoraną su gerais draugais išgerti. Geri, sąskaita didėja, ir kai jau netoli 50 ar 70 dolerių sumelė priauga, žiūrėk, po vieną draugą pradeda nykti nuo stalo. Pagaliau pasilieki vienas ir apmoki visą sąskaitą.

Na, sakysime, susirandi gražią, kaip lėlę, mergaitę. Užsimezga meilė, malonūs susitikimai. Į pasimatymus visad laiku ateina. Minutė į minutę. Tiesiog angelas! Ir pagaliau supažindini ją su savo geriausiu draugu. Ir kągi! Po kiek laiko tavo meilė pradeda vėluotis į pasimatymus. Kuo toliau, tuo daugiau vėluojasi, kol pagaliau jos visai nebesulauki ir pagauni su tavo geriausiu draugu kokiame nors kine ar kitur maloniai bečiulbant. Prirašytumei visą jaučio odą draugų šunysčių, bet neapsimoka. Užteks ir šių kelių pavyzdžių.

Ne aš vienas tokios nuomonės apie savo geriausius draugus. Mano geras prietelis Simas Barblaitis irgi nekitokios. Kartą vienoje Brooklyno gatvių pagaunu už rankovės beskubantį Simonėlį ir sulaikau:

— Bene, prieteliau, į kokį valdybos posėdį ar susirinkimą taip skubi?

Prietelis Simas sustoja, atsikvepia, ranka perbraukia per savo rasotą kaktą, ir kaip kirviu atkerta:

— Raulai, jau trys metai, kai į susirinkimus nebevaikščioju!

— Tai, Simai, atšalai nuo visuomeninio darbo! Taip negražu! — norėjau pradėt jį graudenti. Bet jis sulaikė mano kalbą ir pradėjo save teisinti neblogiau kaip koks advokatas.

— Girdi, prieteliau Raulai, — pradėjo kalbėti Simas. — Prieš trejetą metų ir aš uoliai lankiau susirinkimus, priklausiau prie keletos organizacijų, ir kitokias visuomenines pareigas atlikdavau. Bet dabar!.. Per tuos geruosius draugus teko nutraukti.

Turiu tokį gerą draugą Jokūbą Rimboką. Didelį visuomenės veikėją. Priklauso beveik prie visų lietuviškų organizacijų. Jis tai ir nubaidė mane nuo organizacinio gyvenimo. Kur tik į kokį susirinkimą nueidavau — ten ir Jokūbas besėdįs.

— Hm, kokia čia bėda, jeigu Jokūbas sėdi? — mėginau pertraukti Simą.

— Va, ir bėda! Kai tik prasideda rinkimai į valdybas, į kokias nors komisijas, ar kitas pareigas, Jokūbas tuoj ir siūlo mano kandidatūrą. Visas susirinkimas apninka tave rinkti, o tu čia skerėčiotis, teisintis, kad neturi laiko, ir visaip suktis, kad savo kandidatūrą atsiimtumei.

Simas įtikino mane, kad geri draugai gali ir iš visuomeninio darbo išstumti, ypač, jeigu neturi palinkimo įeiti į valdybas. O kas mūsų laikais nori tų valdybų. Ir pats Rimbokas, turbūt, jų vengia.

Šiais laikais turime visokiausių išradimų. Didžiausių ir mažiausių. Išrado atomines bombas, bet kodėl niekas neišrado tokio paprasto gyvenimiško dalyko — kad be valdybų galėtų veikti įvairiausios organizacijos. Juk tuomet mūsų organizacijos turėtų daugiau narių, gausiau ateitų į susirinkimus, nes nebijotų išrinkimo į valdybas arba į įvairias komisijas.

Kol dar tokio išradimo nėra, siūlau dabartinėms valdyboms pasinaudoti tokiu mano receptu. Kai per susirinkimą bus renkama valdyba, tai kvietimuose skelbti visai atvirkščiai: "Šiame susirinkime valdyba nebus renkama". Pamatysite, kokiais keliais nariais daugiau atvyks į susirinkimą. Ne vien tik valdyba, bet ir vienas kitas užklydęs narys.

Raulas Gurga

SIUNTINIAI IŠ AMERIKOS

Paskutiniu metu pradėjus daugiau siuntinėti siuntinių iš Amerikos į Lietuvą, pora siuntinių pasiuntė savo sesei ir bruklynietė Pušaitienė. Pasiuntusi siuntinį, savo sesei parašė laišką: "Miela Mortele! Pasiunčiau Tau ir Tavo vyrui du siuntinius, į kuriuos įdėjau Tau kautą, dresę, šiušius, o Tavo vyrui siūtą, svederį ir marškinius.

Mortelė, gavusi siuntinį, rašo amerikietei sesei padėką: "Miela Agotėle! Dėkoju už siuntinius. Bet ką siuntei, tik vienus marškinius tegavome. Visa kita, matyt, paštuose pakeitė. Vietoj laiške minimų dresės, šiušų, siūto, svederio ir kauto, gavome tik suknelę, pusbačius, eilutę (kostiumą), megztuką ir paltą. Sesut, nesiųsk brangių daiktų. Matai, kad pakeičia..."

B. K.

ŠIAIP RAŠYS LAIŠKUS

Paskutiniu metu spaudoje pastebėta, kad bolševikų valdžia reikalaus iš rašančių į užsienį laiškus girti sovietinį gyvenimą. Kągi, reikalaus — reikės vykdyti. Atsargesni jau ir dabar parašo: "Brangus dėde! Gyvename gerai. Mums nieko netrūksta. Aną šeštadienį buvo mūsų kolchozo susirinkimas. Kolchozo vedėjas įsakė, kad visi kolchozininkai būtinai įsigytų amerikoniškų drabužių eilutę ir pusbačius. Bet tų daiktų dar neatvežė į mūsų krautuves. Jeigu, dėde, turite nors kokių senų drabužių ir avalynės, atsiųskite. Bus geri, kol į mūsų krautuves atveš naujų iš Amerikos. Vietiniai drabužiai pas mus jau nebemadoje". **B. K.**

IMPERATORIUS IR KEPURĖ

Napoleonas, išėjęs iš svečių, pats siekė nusikabinti savo kepurę. Tai pastebėjęs, prišoko nukabinti jo adjutantas:

— Imperatoriau, leiskite man nukabinti! Aš augštesnis.

— Tu ne augštesnis, bet ilgesnis! — atkirto Napoleonas.

B. K.

Kaina
2.50

Vytauto Augustino
Lietuvos Vaizdų Albumas

LIETUVA

yra geriausia dovana visokiomis progomis. Albumo vaizdai kalba apie Lietuvą visiems suprantama kalba, todėl jis tinka visiems, kas kokia kalba bekalbėtų.

Albumas Lietuva
yra gražiausia dovana

Kiekvienam verta šį gražų leidinį pačiam įsigyti ir kitam dovanoti.

Išleido: **ATEITIS**, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Jį galima gauti:
ATEITIES administracijoj ir pas platintojus.
Kaina 6 dol.

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION

SALES - SERVICE
Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

CLEVELAND, OHIO
LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS

savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas
Balys Auginas, 2838 Hampshire Rd., Cleveland HTS 18, Ohio. Tel.: CE 1-5904

Visko Užtektinai—Tuojau Pristatom

Baldus, šaldytuvus, pečius ,skalbiamas mašinas, lovas, matracus, kilimus, radio, televizijos setus, vaikučiams baldus.
Žemos kainos, lengvi išmokėjimai. Turime didelį pasirinkimą. Mes pagaminame baldus ir pagal jūsų užsakyma.

Roosevelt Furniture Co., Inc.
LIETUVIŲ KRAUTUVĖ
2310 W. ROOSEVELT RD., CHICAGO
Tel. SEeley 3-4711
Atdara pirmadienio ir ketvirtadeinio vak. iki 9:30
Atdara sekmadieniais nuo 11 iki 4:30 val. popiet.

Laisvoji Lietuva

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams	$4.50
Pusei metų	$2.50
Atsk. Nr.	10 centų

Adresas:
911 W. 32th ST., CHICAGO 8, ILL.

SANTARVĖ

Rezistencinis visuomeninių ir kultūros reikalų žurnalas. Administracija J. A. V.:

SANTARVĖ, c/o M. ŽIDONIS,
78 Nash Street, New Haven, Conn.

Prenumerata $4.50 metams

Užsisakyti galima per KARIO administraciją.

IŠSPAUSDINTAS H. SIENKIEVIČIAUS

KRYŽIUOČIŲ II TOMAS

jau išsiuntinėtas visiems KARIO skaitytojams, sumokėjusiems už I tomą.

II tomas yra 360 psl. su paveiksl'u priešais titulinį puslapį.

Kaina — $3.50, užsisakyti galima šiuo adresu:

"KARYS"

916 WILLOUGHBY AVENUE, BROOKLYN 21, N. Y.

Visi KARIO prenumeratoriai ir toliau gauna specialias nuolaidas, jei užsisako tiesiog iš KARIO administracijos:

Už kiekvieną tomą moka po $3.00, už visus tris tomus mokėdami iš anksto. vieton $10.50, moka tik — $8.00.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

KAS LAUKIA ATSTATOMOS LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS, TAS SKAITO

'NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ'

bendruomeninį, nepartinį ir nesrovinį, savaitraštį — rimtą ir objektyvų.

"Kario" skaitytojams pranešama, kad dabar "Nepriklausomoje Lietuvoje" eina b. Lietuvos Krašto Apsaugos Ministerio pulkininko K. Žuko atsiminimai apie tai, kaip atsikūrė nepriklausoma Lietuva.

Prenumerata: Kanadoje 5 dol., visose Amerikose 5.50, visur kitur 6 dol. metams.

Adresas: Nepriklausoma Lietuva, 7722 George St., Ville Lasalle, Montreal 32, P. Q., Canada.

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

DIRVA ★★★ THE FIELD

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse	—	$5.00
Kanadoje	—	$5.50
Kitur	—	$6.50

Atsk. Nr. kaina 10 centų

Adresas:
1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio